

DEJAVNA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

Danes
priloga:

»POGOVORI 61«

Sobota, 9. decembra 1961
Štev. 49, leto XIX

V OKVIRU

Do konca leta bo večina slovenskih delovnih kolektivov sprejela pravilnike o delitvi čistega in osebnega dohodka. Z njimi bodo postavljeni prvi temelji samoupravljanja. Prvi zato, ker marsikje k sodelovanju ni bil pritegnjen ves kolektiv, ker so drugod zaradi predolgega odlašanja in zgleđovanja po že sprejetih pravilnikih sprejeli pravilnike z veliko naglico. Naposled pa so pravilniki samo bolj ali manj uspel poskus, kako bomo z njimi odmerjali in obračunavali dohodek, kako bi ga s stimulativnejšim nagrajevanjem pospeševali, so začetek nove prak-

nekeri vodilni uslužbenci prejemajo dodatek za rekonstrukcijo, kakor da ni njihova dolžnost, da skrbijo za razvoj tovarne. Ali je na priliko rekonstrukcija res nekaj enkratnega? Ni! Nujno se bo pojavljala v različnih razdobjih, ker interesi proizvodnje tu nujno narekujejo. Zakaj potem ti posebni pravilniki in dodatki?

Druga nepravilnost so različni faktorji. Večina faktorjev deluje tako da ima (po rangi?) višji uslužbenec čedalje višje faktorje na osnovne plače. Ze v osnovi imajo višji dohodek, kar je razumljivo in prav, toda s faktorji so te razlike ob-

RAZLIČNI DINARJI

kse in bodo zato doživljali še spremembe, ki jih bo narekovalo izkustvo

Tokrat se ne nameravamo spuščati v razglabljanja o značilnosti pravilnikov, o njihovih pomanjkljivostih, ampak bi se radi dotaknili samo tistih pravilnikov, ki so zaradi slabega izkustva in spekulativnih namerov sestavljeni tako učena ali pristransko, da delavci ne vedo kako se formira dohodek vodilnih uslužbencev, ali pa ob sprejemu pravilnikov niso predvidevali tolikšnih razlik.

Za večino spekulativnih pravilnikov velja načelo, da so navidez s svojimi osnovnimi podatki in izračuni v skladu z dohodki, ki jih delavci smatrajo za pravične. Večina razlik, ki bodo v oči in vzbujajo ogorčenje med delavci, pa nastaja z dodatnimi pravilniki, z nepravilnimi faktorji, pavšali ali statičnimi točkami, zasnovanimi na neekonomskih pokazateljih.

V nekaterih podjetjih imajo osnovni pravilnik, ki so ga delavci odobrili in ki kaže na pametna razmerja v dohodkih. Toda poleg njega ima podjetje še ločen premijski pravilnik,

čutne. Pri tem že za oči zelo nepomembna razlika v faktorju velike razlike v dohodkih. Vprašujemo se, zakaj potem dvakratna razlika v plačah? Ali nismo že v osnovi zakoličili razmerij?

Tretja slabost je točkovni sistem zasnovan na finančnem uspehu podjetja. Založniško podjetje samo podraži ceno knjige. Če je to šoloobvezna knjiga jo tudi proda in po točkovnem sistemu zrastejo osebni dohodki preko vseh pravičnih razmerij. Podobno je lahko v trgovini, DOZ in drugod.

Tudi javne službe pri tem niso izžete. V zdravstveni stroki se je razpaslo število različnih pravilnikov, ki nekaterim zdravnikom omogočajo pretrgano visoke zaslužke, ker se njihov dohodek oblikuje z različnimi pravilniki, pogosto zasnovanimi tako, da za isto čisto razdobje prejema plačo iz dveh pravilnikov, da imajo priznanih več nadur kot jih lahko izvršijo.

Vse to nam narekuje, da izdelavi pravilnikov posvetimo več skrbi!

VINKO TRINKAUS

OB NOVEM ZAKONU O ELEKTROGOSPODARSTVU

NE SMEMO ZAMEGLITI BISTVA

Končno! Kaže, da se povest o jari kači le bliža koncu. Po mnogih razpravah, na osnovi množice mnenj le izluščena ideja o vsebini novega zakona o elektrogospodarstvu. Dosedanji sistem je bil v zadnjih letih zaradi očitne zastarelosti in ekonomske nepravilnosti tako pogosto kritiziran, da je čudno, da ni bil že prej spremenjen. K temu je verjetno precej pripomoglo dejstvo, da so si bila vsakokratna mnenja o bodoči ureditvi elektrogospodarstva diametralno nasprotna. Posledica tega je bila, da so odnosi ostali nespremenjeni, kolektivi pa so še naprej živeli v negotovosti in prenašali slabosti sistema.

Med osnovne pomankljivosti dosedanjega sistema sodijo vse:

— neurejeni ekonomski odnosi. Kolektivi niso spodbujeni k boljšemu gospodarstvu. Dohodek elektrogospodarskih organizacij se oblikuje na osnovi stroškov, ki so potrebni za formalno poslovanje. Položaj je po neologizmi podoben sistemu, v katerem so se nahajale ostale industrijske panoge v času »kraljevanja« minimalnih osebnih dohodkov. Jasno, da tako stanje že dolgo ni v skladu z našim družbenim ekonomskim sistemom. Ob neenaki strukturi proizvodnje in porabe na posameznih področjih ni mogoče izdelati takih normativov, ki bi povsem pravično ocenili udeležbo vsakega elektrogospodarskega podjetja v jugoslovanskem elektrogospodarstvu. Postavljanje normativov je podvrženo kopici subjektivnih vplivov. Zaradi nejasne situacije so nastajala in se krepla mnenja, da se primakljajo nekateri elektrogospodarski skupnosti pokrivalo na račun drugih. Številni kolektivi so vprico takih mnenj začeli postavljati večje zahteve in dokazovati večje stroške poslovanja ne glede na normative. Zahteve so reševane kompromisno, s tem

pa je bilo konec sleherne stimulativnosti takega ugotavljanja dohodka, ki je zaradi administrativnega značaja bila že itak minimalna, če ne celo destimulativna;

— sistem regresiranja posameznih skupnosti je torej povzročil neskladnosti, saj je vse skupnosti brez razlike stimuliral k stalnemu povečevanju stroškov poslovanja, povečanju izgub energije pri proizvodnji, prenosu in distribuciji. Podobno situacijo pa bi ustvarili tudi z regresiranjem večjih regionalnih elektrogospodarskih podjetij, saj imajo sedanje skupnosti številna pooblastila, oziroma v praksi izvajajo svojo dejavnost v marsičem tako kot velike gospodarske organizacije s številnimi obrati;

— distributivna podjetja so v obstoječih ekonomskih odnosih postavljena v položaj inkasantov za posamezne elektrogospodarske skupnosti. V takem položaju ni govora o samostojnosti teh elektrogospodarskih podjetij, ki niso zainteresirana za striktno izvajanje tarifnega sistema in dobavnih pogojev, niti za ekonomizacijo in racionalizacijo razdeljevanja ter porabe električne energije (konice, enakovrednost bremena v omrežju,

izgube, jalova moč itd.) na svojem področju;

— razširjena reprodukcija. Zaradi majhne akumulativnosti elektrogospodarstva je udeležba posamičnih kolektivov (pa tudi elektrogospodarskih skupnosti) v investiranju novih objektov neznatna. Investitorji niso stimulirani k zmanjševanju stroškov gradnje in k skrbi za kvaliteto opravljenega dela. Zaradi tega predvidene investicijske vsote ponekod presegajo za čez 100%. Manjša, a vendar znatna »prebijanja« so pa reden pojav. Ze sama udeležba elektrogospodarskih kolektivov, pa čeprav bi bila zaradi nizke akumulativnosti relativno majhna, bi odločilno spremenila sedanji odnos do investiranja in razširjene reprodukcije sploh;

— organizacijska struktura. Logično, da je tak sistem terjal za svoj obstoj tudi temu primeru organizacijsko strukturo. Ne-popularnosti opisanih ekonomskih metod se pogosto spreobrača v temu primeren odnos do izvajalcev takega sistema. Spremenjeni ekonomski odnosi bodo spremenili tudi funkcije posameznih organizacijskih institucij in instanc.

No, kot rečeno; »Načrt zakona« je tu. Kot splošna ugotovitev bi lahko veljalo, da so sestavljavci imeli dokaj srečno roko pri izbiri ideje o bodočih odnosih v elektrogospodarstvu. Ker pa je izdelan po dolgovernih pripravah o velikem številu (pogosto nasprotnih) mnenj glede raznih detajlov bodoče organizacije, se sestavljavci niso mogli izogniti nekaterim kompromisnim rešitvam.

Predlog predvideva ustanovitve proizvodno-prenosnih podjetij, v kateri bi se vključila sedanja majhna podjetja kot samostojni obrati. Ta velika proizvodno-prenosna podjetja se obvezno združujejo v Skupnost jugoslovanskega elektrogospodarstva, ki še naprej obstaja kot usmerjalec in koordinator celotnega elektrogospodarstva. Glede cen električne energije »Predlog« predvideva, da vsako proizvodno-prenosno podjetje v okviru maksimalnih cen (predpiše jih ZIS) oblikuje svojo ceno. Izgube, ki bodo nastale v nekaterih podjetjih zaradi maksimalnih cen, bi naj krila družba z dotacijo. Nasprotno temu bi naj visoko aktivna podjetja plačevala rento.

Podjetja za distribucijo električne energije se po »Predlogu« organizirajo kot samostojne gospodarske organizacije, ki kupujejo energijo od proizvodno-prenosnih podjetij po njihovih cenah, prodajajo jo pa po ceni,

ki jo določi distributivno podjetje v soglasju s komuno, okrajem ali LR (odvisno od velikosti področja za katerega gre). Zanimivo je, da so razmejitve med proizvodno-prenosnimi podjetji in podjetji za distribucijo dosti bolj prepučene medsebojnemu dogovarjanju, kot pa je to sedaj.

Vprašanje razširjene reprodukcije v »Predlogu« ni posebej obdelano, vendar to ne pomeni, da uzakonitev »Predloga« ne bi imela odločne posledice tudi na razširjeno reprodukcijo. Večja proizvodno-prenosna podjetja (kakršna predvideva »Predlog«) naj bi imela odločilno vlogo pri nadaljnji razširjeni reprodukciji in sicer pod splošnimi pogoji o investicijski izgradnji. Vpliv družbe je možno ohraniti skozi splošni investicijski sklad, ki bo vključeval tudi v bodoče ostale glavni nosilec bremen pri gradnji večjih elektrogospodarskih objektov.

»Predlog« vsebuje še nekatere formulacije, ki niso dovolj jasne ali dovolj precizno formulirane, vendar to nikakor ne pomeni, da z njihovo izdelavo ni narejen resen korak dalje v stremljenju, da se elektrogospodarstvo po svojem značaju vklopi v naš gospodarski sistem.

Toda, kakor je že navada v elektrogospodarstvu, se že pojavljajo poizkusi nekaterih skrajnežev, ki hočejo nadaljevati s slepomislenjem. To poizkušajo doseči s poudarjanjem že znanih stališč o (prenapeto prikazanih) specifičnosti elektrogospodarstva. Te sicer obstajajo, vendar je nespametno zlorabljati potrebo po tehnološki enotnosti za dokazovanje potrebe o absolutni (tudi ekonomski) centralizaciji.

»Predlog« vsebuje relativno optimalne rešitve teh specifičnih problemov tako, da je vztrajanje na njihovem napihovanju tendenciozno in ima bolj za cilj ovirati sprejetje kakršne koli rešitve. Sicer pa, še bolj nevarno je, če so avtorji mneni o potrebi centralistične ureditve elektrogospodarstva — dejansko prepričani v pravilnost svojih želja, ker bi to kazalo na to, da hodijo z zaprtimi očmi in ne razumejo osnovnih težej našega družbenega razvoja.

Smatram, da bi v tej situaciji morali ravno sindikati (na vseh nivojih) bolj odločno podpreti dobre rešitve in konstruktivne predloge. Prepričan sem, da tem zahtevam odgovarja omenjeni »Predlog zakona o elektrogospodarstvu«. Ko bo Zakon sprejet, čaka kolektive v elektrogospodarstvu obilica dela. Toda to ne sme biti vzrok za zapostavljanje problematike, ki se pojavlja sedaj, ko smo šele na pol poti.

STJEPAN SAUBERT

RAZMIŠLJANJE O KMETIJSKI PROIZVODNJI

KAKO DALEČ SMO ŽE

Tedaj, ko sem se odločil za pričujoče pisanje, sem tudi razmišljal, ali bodo podatki, posebno pa številke, toliko zanimali bralce iz industrijskih središč ali mest, da se bodo lotili branja. Nam, ljudem iz mest in industrijskih središč, je že kar v navadi, da gledamo na kmetijstvo površno, kot je nekaj, kar je daleč od nas in kar se nas ne tiče. Pomenek o kmetijstvu je med nami na dnevnem redu le tedaj, če ni na trgu dovolj pridelkov, če naraščajo cene. Tedaj godrnjamo in ne razmislimo, ali nismo morda tudi mi v tovarni pripomogli k temu, da posluje kmetijstvo z izgubo, da mora dražiti svoje proizvode in podobno. Skratka, prav vso krivdo prevajamo samo na kmetijskega proizvajalca. In s tem sta naše razmišljanje in pomenek o kmetijstvu po navadi zaključena.

Ce ravnamo tako, ravnamo napak. Industrializacija dežele in modernizacija kmetijske proizvodnje, rekonstrukcija tehnične osnove kmetijstva sta tako tesno pogojena, da ju ni moč ločiti. Kmetijstvo si ne bi moglo obetati hitrejšega razvoja, če ne bi dežele industrializirali. Industrializacija dežele lahko ustvari tla za bolj rentabilno »porabo« sodobnih kmetijskih strojev in agrotehničnih metod in podobno, torej za vnovčevanje proizvodov, ki jih izdelujemo v kovinskih, kemičnih ali drugi industriji. Industrializacija pospešuje dotok delavcev iz vasi v industrijska in mestna središča, hkrati s tem pa kategorično narekuje potrebo po modernjšem obdelovanju zemlje, po takšnem, kjer bo manj delavcev pridelalo veliko večjo količino pridelkov ob neprimerno manjših stroških.

Letošnji popis prebivalstva nas opozarja, da je industrializacija bistveno spremenila razmerje med številom kmečkega in nekmečkega prebivalstva. Neposredno pred vojno je bila v Jugoslaviji le ena četrтина nekmečkega prebivalstva. Pred osmimi leti je bilo še 60,8% kmečkega prebivalstva. Letos je kmečkega prebivalstva že za milijon manj ali drugače povedano, razmerje med kmečkim in nekmečkim prebivalstvom je približno enako. Pri nas v Sloveniji se je sestav prebivalstva v teh letih še občutneje spremenil. Medtem ko je bilo pred osmimi leti 617.000 kmečkih prebivalcev, jih je letos za 104 tisoč manj, kar pomeni že kar manj kot tretjino vsega prebivalstva pri nas.

Tako hitro spreminjanje sestava prebivalstva terja seveda še hitrejšo pridelovanje žitaric,

mesa, mleka, skratka prehranskih proizvodov. Manj rok obdeluje kmetijsko zemljo, več jih upravlja stroje. Večjo proizvodnjo pšenice, koruze in drugih poljedelskih kultur pa ne terja samo prehrana prebivalstva (ki ob spremembi njegove strukture bolj narašča), temveč terjajo povečano proizvodnjo tudi povečane zmogljivosti predelovalne industrije in povečanje izvoza. Ni potrebno, da je človek odličnjak iz matematike, da bi razumel, kako pomembno je povečanje kmetijske proizvodnje ne samo za našo državo kot celoto, temveč tudi za povečanje življenjske ravni vsakega posameznika posebej. »Več žita, več kruha!« To je točno. Toda več žita, sladkorja in masti pomeni manjši uvoz prehranskih proizvodov, pomeni večji uvoz surovin za industrijo, večji uvoz blaga za široko potrošnjo, uvoz vsega tistega, česar pri nas še ne izdelujemo dovolj, ali kar izdelujemo v tovarnah slabega, da s proizvodi potrošnik ni zadovoljen.

Taj zahtevi pa je težko ustreči vse dotlej, dokler ima družbeni sektor samo 10% obdelovalnih površin zemlje, dokler je uporaba sodobne kmetijske tehnologije in sredstev za proizvodnjo skržena na tako majhnem prostoru, ali pa premalo koristno uporabljena in ko na milijonih majhnih parcel obdelujejo kmetje zemljo skoraj tako, kot je je obdeloval praded. Resnici na ljubo je treba pri-

znati, da si družbena kmetijska posestva komaj zaznavno pridobivajo nova zemljišča. Pred šestimi leti so imela 734.000 ha obdelovalnih površin. Leto nato 828.000 ha in lani 1.000.033 ha (Nadaljevanje na 2. strani)

Njun ključ za izračunavanje osebnega dohodka

- Torej, tovariš računovodja, merila za naju zdaj imava; za druge pa kot doslej - po učinku!

Karikatura: MILAN MAVER

SMEL POGLED V PRIHODNOST

Decentralizacija delavskega samoupravljanja je še vedno aktualno vprašanje. Kljub temu, da je to že v vrsti podjetij urejeno in proizvajalci neposredno vedno bolj in bolj zavestno tudi upravljajo, pa so še vedno podjetja, ki imajo izvedeno decentralizacijo po EE, toda na žalost samo formalno. Tako decentralizacijo imamo tudi pri gostinskem podjetju »Hotel Pošta« na Jesenicah. Zakaj?

V ekonomski enoti pri Konjiču na Javorniku imajo izvoljen obratni delavski svet, ki ni in ni mogel priti do svojih pravic. Poslovodkinja obrata tov. Erna Ficko je s svojo »avtoriteto« nadvladala vse. Zanj ni bila potrebna nobena organizacija, kot n.

Občinski sindikalni svet je spremljal te pojave in na osnovi posveta s predsedniki sindikalnih podružnic iz gostinstva tudi opozoril upravo podjetja glede odnosov tov. Fickove, vendar vse zaman. Šele z odločbami v roki za premestitev, je kolektiv, ponovno prizadet, sklical sestanek obratnega delavskega sveta za namenom, da do kraja razčisti odnose in ugotovi, kje tiči vzrok. Seveda je bil na zasedanju obratnega delavskega sveta navzoč tudi direktor podjetja, ki je skušal utemeljiti upravičenost premestitve osmih oseb, kljub nezadovoljstvu vseh prizadetih.

Razprava članov kolektiva na razpravi tov. Fickove pa sta pokazala, da je stališče ko-

Pravkar sprejeti republiški zakon o delu na domu daje gospodarskim organizacijam, zavodom in stanovanjskim skupnostim pravico, da tehnično manj zahtevno proizvodnjo organizirajo na domu, kolikor sta s tem zagotovljeni ekonomičnost in rentabilnost. Delavcem, ki prevzamejo odgovornost, da bodo delo količinsko in glede kakovosti tako opravili, kot bi ga na rednem delovnem mestu v osemurnem delavniku, pa ta zakon priznava vse pravice iz rednega delovnega razmerja.

Novi predpisi torej urejajo več vprašanj hkrati: socialna, družbena in ekonomska.

Vključno domačo obrt zajema delo na domu pri nas okrog dvajset tisoč ljudi. Večidel tiste, ki bodisi iz družinskih, zdravstvenih ali kakih drugih razlogov ne morejo z doma, za življenjski standard pa si vendarle morajo zagotoviti dohodek. Vse ta razmerja velik krog ljudi se po sedanjem zakonu o delovnih razmerjih ni mogel redno zaposliti, niti si s predpisanimi prispevki sam zagotoviti socialno, zdravstveno in pokojninsko zavarovanje.

Za te delavce, posebno, če si te pravice niso pridobili preko svojih zakonskih partnerjev, pomeni zakon o delu na domu eksistenčno gotovost na stara leta, konec strahu, da bi ob dolgotrajnejši bolezni zapravili vse svoje prihranke in potem padli na pleča občinskega ljudskega odbora, ki je socialno šibkim dolžan plačati bolnišnične in druge stroške v zvezi z zdravljenjem. Zagotavlja pa tudi, da se jim v primeru, če se kasneje zaposle v tovarni ali

kje drugje, delo na domu šteje v delovno dobo in prizna za pokojnino.

Niso pa zagotovljene samo individualne socialne koristi, marveč tudi družbene. Kakor rečeno, vsi tisti, ki so doslej delali doma, niso sami nič prispevali v sklade za socialno, zdravstveno in pokojninsko zavarovanje, vsaj polovica pa jih je kljub temu zdravstveno zavarovana preko svojih zaposlenih mož ali žena. Prav tako jim je zagotovljena družinska pokojnina v primeru, če zakonški tovariš umre. S tem, da bodo sami prispevali v namenske sklade, bo teh sredstev več in njihova uporaba smotrnejša.

MANJSI NAVAL V INDUSTRIJSKI SREDIŠČA

MLADE in zdrave ljudi težko obdržimo v gospodarsko zastaralih predelih. Kdor le more, odide v industrijski kraj, k boljše kruhu. Ta naval v mesta večidel povsod z enako naglico povečuje stanovanjsko

stisko, potrebe po novih obratih družbene prehrane in drugih objektih življenjskega standarda. Četudi so nekatere tovarne odprle obrate na podeželju, zaradi njihovih razmeroma majhnih kapacitet ne morejo vezati na rojstno hišo vse mladine, ki se želi zaposliti. Po vsej verjetnosti bo to hitreje in v večji meri uspelo z redno zaposlitvijo na domu. (Vsaj dekleta bodo raje ostajala doma in se s tem izognila tudi nevarnosti, da bodo zaradi pomanjkanja stanovanj prisiljena opravljati vsa dela gospodinj-ske pomočnice za skromno ležišče v kuhinji.)

Sicer pa so na vseh koncih Slovenije še predeli, kjer je ženske delovne sile v preobilju in jim zakon o delu na domu trenutno edini odpira perspektive za zaposlitev, komunam za večji narodni dohodek, slovenskemu gospodarstvu pa za boljše kadre s podeželja. Delo na domu bo v novih pogojih v večji meri vcepljalo delovne navede, smisel za organizacijo dela, delovno disciplino in varčnost. K temu jih bodo silili sami normativni za porabo materiala, proizvodnost in kakovost izdelkov.

Končno pa: tudi po mestih je veliko žena, ki se iz družinskih razlogov do zdaj niso redno zaposlile, prav rade pa bi opravljale dela, ki jih ne bi odtrgala od doma. Mnoge že izdelujejo za trgovska podjetja predpasnike in razna druga ženska oblačila, zakaj ne bi še platnenih prevlek za kovčke, copat iz klobučevine in podobnih deficitarnih artiklov široke potrošnje? Samo nekdo mora organizirati to delo. Ta nekdo pa bi bile lahko mimo trgovskih podjetij tudi stanovanjske skupnosti, predvsem pa tovarne konfekcije.

SE BODO TOVARNE BRANILE?

Nasprotno. Gospodarski delovni kolektivi verjetno odobravajo nove predpise glede dela na domu. V konfekcijski, lesni ali elektroindustriji na primer marsikatero delo ni vezano na komplicirane strojne naprave in so ga delavci morali opravljati samo zato v tovarni, ker zakon o delovnih razmerjih drugače ni priznal redne zaposlitve. Zdaj, ko je to vprašanje urejeno, bodo upravljavci še kako zainteresirani, da enostavno dela preneso iz tovarne na dom in izpraznjene prostore uporabijo za povečano proizvodnjo drugih donosnih artiklov in za večji asortiment. S takšno reorganizacijo dela se bodo mnogim gospodarskim organizacijam zmanjšale potrebe po doizidavah delovnih prostorov in skrbi glede investicijskih sredstev.

Navijanje tuljav v elektroindustriji in morda tudi montaža preprostejših proizvodov, iz-

delava otroške konfekcije, ki je ni po trgovinah nikoli dovolj, prav tako raznih turističnih spominčkov, vse to in še marsikaj drugega bi lahko izdelovali doma poleg izdelkov, ki sodijo v domačo obrt.

Asortiment blaga za široko potrošnjo se torej zlahka poveštri. Želja potrošnikov pa tudi ne bi težko zvedeli. Dovolj, da površno preberemo časopise, pa jih je na koše. Neizpolnjenih, seveda. Težko se je pač odpovedati večjim koristim kakor velikim neizpolnjenim željam.

DOMAČA OBRT NA KONJU

Dosedanja zakonodaja pa je morda najmanj spodbujala razvoj domače obrti — pletarstva, čipkarstva, lončarstva in lesne galanterije. Z včlanitvijo v zadruge in s posredovanjem letih pri prodaji, članov ni bilo mogoče tako usmerjati glede izbire in estetike izdelkov, kakor lahko usmerjamo redne delavce. Zato je mimo vsestransko zadovoljivih izdelkov prišlo v domače trgovine (tujina je razen za čipke, ki so v primeri s kitajskimi predrage, zlata jama za našo domačo obrt) marsikaj neokusnega, če že kako-voš ustreza. Na splošno pa se je s tem delom zaradi neurejene zakonodaje ukvarjalo vedno manj ljudi. Ribničanov, Prekmurcev in idrijskih čipkaric pa najbrž ne bo treba politično prepričevati, naj se spet poprimajo domače obrti. Novi predpisi so dovolj glasno priporočili. Prej morajo seveda ustanoviti lastne gospodarske organizacije, da si s tem zagotove možnost za sklepanje rednih delovnih razmerij.

Tudi nam potrošnikom bo ta spodbujeni interes za domačo obrt koristil. Do zobotrebcev in še do marsičesa drugega bomo laže prišli kot zadnja leta in, če bo tehnično vodstvo teh obrtnih organizacij estetsko dovolj vzgojeno, bodo iz trgovin izginile zadnje neokusne torbice iz slame in šibja, ki domači obrti ravno ne delajo največje reklame med rojaki, še manj pa med tujimi turisti. Sicer pa bo večja ponudba pospešila estetska prizadevanja in mogoče tudi zmanjšala tendence po podraževanju teh izdelkov.

Zakon o delu na domu po temtatem daje številne nove možnosti za individualno povdževanje življenjskega standarda, za smotrnejše izkoriščanje družbenih sredstev in za obogatitev tržišča.

MARIOLA KOBAL

RAZMIŠLJANJE O KMETIJSKI PROIZVODNJI

KAKO DALEČ SMO ŽE

(Nadaljevanje s 1. strani)

površin. Njiv in travnikov imajo samo 874.000 ha.

Kljub razmeroma majhni obdelovalni površini, ki jo imajo družbena kmetijska posestva, pa so vendarle ta, predvsem v zadnjih letih, nudila nekaterih proizvodov toliko, da ni več čutiti pomanjkanja, vsaj tolikšnega ne, kot pred leti. K temu je pripomoglo sodobno obdelovanje zemlje, moderna kmetijska tehnologija, uporaba mehanizacije, uporaba umetnih gnojil in podobno. Vseposretnost, ki je pred vojno pridelala 30 mte pšenice na ha, je bil znan daleč izven meja svojega kraja in o njegovem pridelku so ljudje govorili kot o čudežu. Danes to ni več redkost, vsaj za družbena kmetijska posestva ne. Letos so posestva pridelala povprečno 30,5 stotov pšenice na ha. Individualna kmetijska gospodarstva so jo pridelala le 12,9 stotov na ha, v kooperaciji pa 21,3 stote na ha. Tolikšen je bil letos prihodek na družbenih kmetijskih posestvih, čeprav vreme ni bilo dokaj ugodno. Razlike so torej občutne. Ob večjih obdelovalnih površinah kmetijskih posestev bi si lahko obetali tudi večji pridelek in to bomo morali doseči. V zadnjih treh letih smo sicer dosegli rekordno proizvodnjo pšenice v zgodovini Jugoslavije, toda ni je še dovolj, da pokrijemo domače potrebe. Nekdo se gospodarstveniki računali, da bo dovolj pšenice, ko jo bomo pridelali 1.400.000 do 1.500.000 ton. Toda danes jo potrebujemo

v resnici 1.800.000 ton. Kmetijska gospodarstva in zadrugne ekonomije naj bi posejale s pšenico namesto dosedanjih 300.000 (kolikor so jo posejale to jesen) 500.000 ha, kar bi dalo skupno tržno proizvodnjo 1,8 do 2 milijona ton. Kakorkoli smo na tem področju dosegli precejšnje uspehe, so ti torej še premajhni.

Ni še tako dolgo, ko so bili potrošniki zaskrbljeni, če bodo lahko kupili meso, kajti mesarska podjetja so se pritoževala, da ni dovolj živine. Pred letom, dvema, smo tarnali, da ni dovolj mleka. Danes so te skrbi odveč. Družbeni sektor je izročil odkupu v minulem letu 72.000 ton mesa, kar predstavlja 20 % celotnega odkupa. Tudi kooperacija je bila v živinoreji dokaj uspešna in je dala v letu 1960 že 114.000 ton mesa ali 31 % odkupa. V letih 1957 do 1960. leta je bilo odkupljeno 2,7-krat več svinjskega mesa (47 % iz kooperacije in 21 % iz družbenega sektorja). Neorganizirana individualna proizvodnja zalaga sedaj trg samo še z 32 %. Družbeni sektor daje sedaj že kar 53 % mleka. Proizvodnja mleka na družbenem sektorju je bila hitrejša od razvoja tržišča in nerazvite prometne mreže. Družbena proizvodnja mleka in mesa torej na trgu že prevladuje. Sploh pa je tržnja proizvodnja kmetijstva porasla v letu 1960 za 2,2-krat v primerjavi z letom 1959. Skupen odkup pri kmetijskih gospodarstvih in zadrugah njih ekonomijah je narasel v istem obdobju za štirikrat oziroma od 17 % na 35 % v okviru celotnega odkupa. Potemtakem dajejo kmetijske socialistične organizacije več kot eno tretjino proizvodov, ki prihajajo na trg.

Kaj pomeni velika industrijska kmetijska proizvodnja in kakšne so posledice, če na določenem področju tega ni, nam recimo ponazarjata dva podatka. Zaradi izredno močnega porasta družbene proizvodnje pšenice, znatnega povečanja produktivnosti dela, delno pa tudi zaradi uvoza, črna pšenice in koruzi relativno upada. Nasprotno pa ob občutno naraščajoč odkupne in maloprodajne cene zelenjave, ker na tem področju družbena proizvodnja še nima bistvenega vpliva.

Samo teh nekaj pogotov in številki najbolj zgornjo dokazuje, kaj pomeni organizirana družbena proizvodnja v kmetij-

stvu. Seveda z vsemi dosedanjimi uspehi še ne smemo in moremo biti zadovoljni. Veliko je še slabosti tudi na področju družbene kmetijske proizvodnje. Veliko je odprtih problemov, veliko preprek, ki še zavirajo hitrejšo rast proizvodnje, predvsem rentabilne proizvodnje, da kmetijstvo ne bo več tako nizko akumulativno, kot je še. Odgovoriti velja recimo na vprašanja, kako aktivirati zemljo, ki jo zapuščajo kmetje, na kakšen način kmetijskim organizacijam za nekaj let stabilizirati pogoje in jim omogočiti, da pretežno z lastnimi sredstvi urednjujejo razširjeno reprodukcijo, kako doseči, da bo ži-

vinoreja, posebno pa proizvodnja mleka rentabilna, kako prilagoditi investiranje in dodeljevanje kreditov nastalim potrebam, kako čimbolj decentralizirati investicijske sklade in razširiti krog investitorjev in obseg sredstev tudi iz drugih področij za še hitrejši razvoj kmetijstva...

Ta in podobna vprašanja terjajo odgovore, nas silijo k razmišljanju, k iskanju ustreznih rešitev in zato bo veljalo na straneh našega lista še nič kolikokrat spregovoriti o kmetijski proizvodnji, o modernizaciji kmetijstva.

PETER DORNIK

PROBLEMI NEKATERIH TRŽIŠKIH KOLEKTIVOV

BIROKRATIZMU SPODREZATI KORENINE

Še vse do nedavna so ljudje na plenumih govorili o problemih podjetij le precej na splošno, vedno so bili »objektivni vzroki« tisti, ki so povzročali take ali drugače težave. Prav v zadnjem času, ko je v vseh kolektivih čutili živahno politično dejavnost (razprave o pravilnikih), pa so ljudje iz neposredne proizvodnje opozorili že na nešteto primerov slabih notranjih odnosov, ki zavirajo vsako iniciativo kolektiva. Premnogokrat gre tu tudi za grobe kršitve zakonov in raznih predpisov.

Naj navedem samo nekaj primerov, za katere v mnogo ljudi, ki pa se jih še ne upajo lotiti in jih rešiti. Imena podjetij bom izpustil, ker končno niso važna.

V enem izmed manjših obrtnih podjetij, kjer se kolektiv zanima za poslovanje podjetja in kjer je sindikalna organizacija dokaj močna, je še vedno upravniki tisti, ki trdi, da bodo seje delavskega sveta vedno takrat, kadar bo on smatral, da je to potrebno. Prav tak primer je nekeje drugje, kjer je začel sejo delavskega sveta predsednik, potem pa vedno predal besedo direktorju, ki je sejo vodil vse do konca in tako uveljavil vsa svoja stališča.

V nekem večjem podjetju pa gre direktor celo tako daleč (on

smatra, da je tako edino pravilno), da glasuje o vseh važnih vprašanjih, o katerih razpravlja delavski svet. Prav v tem podjetju delavski svet še ni sprejel nobenega sklepa, kateremu je nasprotoval direktor.

V tržiških podjetjih je tudi nekaj takih vodilnih ljudi, ki še vedno zavračajo funkcionalne političnih organizacij v kolektivih, kadar se zanimajo za to ali ono reč, češ kaj se vti-kaš v to stvar, če nisi gospodarstvenik, ampak le politični funkcionar. Ti ljudje hočejo na vsak način ločiti politično življenje od gospodarskega in s tem zamoriti dejavnost političnih organizacij v kolektivih.

Prav zaradi teh, ponekod pa še bolj drastičnih primerov neupoštevanja organov samoupravljanja in političnih organizacij, prihaja v nekaterih kolektivih do skaljenih notranjih odnosov, ki izredno slabo vplivajo na razpoloženje kolektiva in končno tudi na njegov gospodarski uspeh.

Vemo, da nekateri vodilni ljudje ne kršijo pravic delavskega samoupravljanja in upravljavcev zavestno, pač pa delajo še vedno na tisti stari birokratski način, ki ga je naša praksa že zdavnaj zavrnila. Pri tem si ne pustijo dopovedati, da ima sleherni član kolektiva pravico enakopravno razprav-

ljati, dajati predloge in, če je potrebno, tudi kritizirati negativne pojave v kolektivu. Prav kritike, četudi je še tako upravičena, pa nekateri ne prenesejo. Naši ljudje vedo, da je take direktorje in druge vodilne ljudi čas že zelo prehitel in jih bo še kmalu tudi odstranil.

Prav zaradi vseh teh navedb, ki so že stare in ne pomenijo nič novega, ki pa so se v zadnjem času spet močneje pojavile, so predstavniki sindikal-

nih organizacij in samoupravnih organov postavili več vprašanj, na katera je pred kratkim odgovorjal predsednik Okrajnega sindikalnega sveta Kranj tovariš Andrej Verbič.

Odgovori so pokazali, da bosta vse močnejši razvoj delavskega samoupravljanja in njegova decentralizacija tista, ki bosta odstranila take in podobne pojave ne samo v Trzinu, ampak tudi povsod drugje.

VLADO ERJAVEC

DELAVSKA ENOTNOST

Ustanovljena 20. novembra 1942
List izdaja republiški svet
ZSJ za Slovenijo. Glavni in odgovorni urednik:

VINKO TRINKAUS

Urejuje uredniški odbor: Peter Dornik, Sonja Gasperšič, Milan Maver, Janez Voljč. Tehnični urednik Janez Suster. Nastob uredništva in uprave: Ljubljana, Kopitarjeva ul. 2, poštini predal 313-VI, telefon uredništva: 33-722 in 30-672 - Račun pri Narodni banki v Ljubljani št. NB 600/111-365 - Posamezna številka stane 20 din - Naročnina je četrtletna 250, polletna 500 in letna 1000 din - List tiska CZF - Ljudska pravica - Poština plačana v gotovini

Od nekdanj že pravijo in res je tako, da roka rok umije, če le ne pride vmes površnost ali kaj drugega. Pri trgoveh se na priliko rado primeri še kaj tretjega in... No, kaj bi razstegovala,raje bom povedal kar celo zgodbo.

Razmere na trgu z masčobami se počasi urejajo. Zdaj je mast dražja in je imamo za silo dovolj. V trgovini na drobno in na debelo pa so razgovori o masti — samo poslovni, kajpak — še vedno na dnevnem redu. Kajti mast je in je ni, razen tega pa se ob njej pojavijo salame, juha v kockah in podobno, kar tudi spada k masti. Na primer: Tržni inšpektor ObLO Maribor-Center je tiste dni (zdaj ni dosti drugače), ko je masti najbolj manjkalo, hodil po trgovinah. V neki trgovini je »našel« mast. Sledilo je seveda obvezno vprašanje, po kakšni poti je poslovođa dobil mast, če je pa drugi niso imeli. Trgovec je naposled povedal, da so mu jo prodali pri »Koloniale« Maribor, da pa je moral zraven kupiti zimsko salamo, ki je nihče neče kupiti in se bo pokvarila.

Vezana trgovina torej, izrecno prepovedana z 68 členom uredbe o trgovini, ki za take primere določa kazni do dveh milijonov dinarjev.

Toda — na upravi podjetja »Koloniale« so imeli odgovor pri roki. Na tržni inšpektorat so odgovorili, da so njihove informacije točne, da pa so to storili v interesu potrošnika. Kajti — proizvajalci masti so jim »dali vedeti«, da imajo mast samo pod pogojem, če kupijo tudi razne mesne izdelke. Na priliko: en vagon masti in 25.000 kock juhe; 20 ton masti in 3000 kilogramov zimske salame itd. In če ima človek za izbiro več-

ZAPISEK NA TEMO: POTROŠNIK IN TRGOVINA

ROKA ROKO UMIJE!

Je ali manjše zlo, izbere pač manjše. Promet pa mora trgovina ustvarjati navzlic težavam na tržišču itd.

Tržni inšpektor ObLO Center je potem o zadevi obvestil pristojne organe, med drugim Zvezni tržni inšpektorat. Proizvajalci, ki so »predlagali« takšne pogodbe, so bili namreč iz drugih republik. Zvezni inšpektorat je na kratko odgovoril, da so za te zadeve pristojni drugi. Drugače rečeno — kaj se vi, občinski, mešate v visoko gospodarstvo. In še eno pojasnilo, preden dodam komentar: glede na dejanske prilike, ob katerih se je odvijala omenjena kupčija z mastjo, tržni inšpektorat ObLO Maribor-Center ni postal po predpisih, čeprav bi lahko. Za to namreč je pristojen.

Nikoli nisem zagovarjal birokracije, še manj me navdušuje suha in neživiljska razlaga predpisov. Kljub temu mi je žal, da v takih primerih, kot je omenjeni — bilo pa jih je več tudi drugod — tržni inšpektorat le ni bil do konca »uraden«. Kajti takrat, ko bi bilo treba plačati visoke kazni, se prizadevi ne bi skrivali za »dobrimi poslovnimi odnosi«. Skratka — cela zadeva, lahko bi rekli prava resnica o trgovini z mastjo, bi postala javna in vsaj jasna vsakomur, čeprav ne bi bila docela razumljiva. Kajti takrat bi izvedeli marsikaj, na primer:

- proizvajalci in trgovci trdijo, da je do zvišanja cen masti prišlo zavrlo najbolj različnih objektivnih okolnosti. Priznam — o tem je moč govoriti in upoštevati razloge. Toda, ne razumem, če je objektivna okolnost to, da neki trgovec v isti sapi trdi: pri tej zadnji masti nismo nič zaslužili, in drugič: če splešni vsa salama, bomo prišli ravno skozi!

- Živilska industrija še nima dovolj jasno zasnovanega proizvodnega programa; tako kot v drugih panogah skorajda ni moč govoriti o specializaciji proizvodnje, kar spet pelje v konkurenco za vsako ceno itd.

Nedvomno drži, da bo v prihodnje prihajalo do večjih premikov cen. To je vsakomur razumljivo in pogojeno z dvomim: že sami opažamo očitna nesozmerja pri cenah različnih izdelkov. Vse bolj pa se tudi vključujemo v mednarodno delitev dela, oziroma drugače rečeno: računanje je treba z večjo konkurenco tujih proizvodov v naši trgovini.

Toda — če vse to drži, ali je potem prav, da proizvodnja in trgovina prevajata posledice lastne malomarnosti, nesolidnega poslovanja itd. v celoti na ramena potrošnika? M. G.

TUDI TOLE SE DOGAJA Z NOVIMI PRAVILNIKI O DELITVI ČISTEGA DOHODKA IN OSEBNIH DOHODKOV

NERESNOST, KI ZASLUŽI OBSODBO

Dobre, pa tudi slabe primere z najrazličnejših področij vsakdanje prakse opisujemo navadno zato, da bi se sami in drugi iz njih nekaj naučili. Res ob tem radi tudi pretiravamo, vendar jedru vsakokratnega problema to ne škodi.

Naj za tokrat naštejemo nekaj paberkov iz razprav o pripravi novih pravilnikov o delitvi čistega dohodka in osebnih dohodkov, ki sem jih slišal oziroma zvedel zanje v zadnjih dneh. Namenoma sem izbral same »črne«, spotakljive primere. Takšni namreč v prav posebni luči slikajo vzdušje in okolnosti, ob katerih novi pravilniki nastajajo. Jasno pa je, da prav to pomeni tudi dokaj glaseh signal političnim organizacijam v podjetjih in ustanovah, da bo treba izboljšati ali povsem spremeniti sedanji način in metode dela. Z decentralizacijo upravljanja namreč razumemo dejanski prenos pravic in pristojnosti na samoupravne organe ekonomskih enot, ne pa uzakonjevanje zgolj deklarativnih načel in pravic.

»KOMISIJA IMA PRAVILNIK«

Prvi primer:

»Med podjetji, ki še niso predložila pravilnikov, so predvsem manjše gospodarske organizacije s področja naše občine. Med njimi...« — Iz uvodnega poročila na plenumu ObSS Radlje ob Dravi.

»Tovariši, dovolite da pojasnim,« se je brž oglasil predstavnik enega prizadetih podjetij. Pravilnike pri nas v »Stroju« vendar že izdelujemo. Tistega o razdeljevanju osebnih dohodkov smo celo že naredili. Res ČUDIM SE, DA GA SE NISTE DOBILI! Veste, točkovni sistem je že izvršen, potem smo...«

Novo vprašanje predsedujočega: Govorite o osnutku pravilnika, ki ga je izdelala komisija, ali pa je o izdelniku že razpravljali kolektiv?

»Ne, kolektiv še ni...«

Predstavnik podjetja, član plenuma, ne razume, da njihovega pravilnika oziroma osnutka izven podjetja niso še nikjer videli, ko je vendarle že narejen in varno spravljen pri komisiji. In ta — ali bo čakala do zadnjega dne, preden ga bo pokazala kolektivu?

»NE MOREMO, DRUGAČE BODO NERENTABILNI...«

Drugi primer:

Zastopnik Granitne industrije Josipdol je na plenarni seji ObSS Radlje pojasnil: »Kar tako smo določili, da vse ostane centralizirano. Veste, če bi naredili ekonomske enote, bi se izkazalo, da so nekatere delavnosti nerentabilne, druge so v razvoju itd. Samostojno ne bi mogle živeti, pa bi odpadle, čeprav imajo perspektivo. Veste,

dokler v kamnolomu odkrivajo jalovino, imajo izgubo. Kdo jo bo pokrival?«

Ob taki logiki sem se vprašal nekaj drugega. Zakaj pravzaprav govorimo o decentralizaciji samoupravljanja in o ekonomskih enotah? Ali ne zato, ker iz dosedanje prakse dobro vemo, da proizvajalec upravlja vec marsikje že odločilno posega v gospodarjenje svojega podjetja, da skrbi za višjo produktivnost, smotrnejšo porabo surovin in ostalih materialov, znižuje stroške itd. Z vsem tem pa vpliva na čisti dohodek in tudi na osebne dohodke, na svoj zaslužek. Zato tolikanj govorimo o družbenem pomenu decentralizacije samoupravljanja, ker družba enostavno želi in pričakuje, da se bo vsak proizvajalec tudi v lastnem interesu vključil v gospodarjenje, v upravljanje v podjetju, kjer je zaposlen.

In še stavek o Granitni industriji Josipdol: Govorijo, da so tamkaj mimo drugega — neurejeni notranji odnosi. Tudi take zadeve se laže uredijo z ekonomskimi enotami, če so le delavci — proizvajalci nagrajevani po svojem delu, če imajo tudi pravico odločati na primer vsaj o razdeljevanju osebnih dohodkov, če so morda udeleženi tudi pri zniževanju stroškov itd. In če je v tem podjetju res tako, da imajo rentabilne in nerentabilne enote — saj jih imajo še marsikje. Toda v mnogih podjetjih so našli izhod. Centralni delavski svet je določil predvideno izgubo, enota pa participira na zmanjšanju izgube. Ali pa druge ekonomske enote kreditirajo enoto, ki

je trenutno pasivna, ker izvršuje pripravljajala dela itd. Skratka — možnosti in poti so. Težje je in lažje. Najmanj zahtevno pa je seveda tako, kot so za zdaj odločili v omenjenem podjetju.

»VSAK VODILNI USLUŽBENE- NEC IMA PRAVICO...«

Tretji primer:

Trgovsko podjetje »Moda« Maribor je poslalo na občinski sindikalni svet Center osnutek pravilnika o delu ekonomskih enot in njihovih svetov. Na prvi pogled, sicer pa iz prvih desetih členov, je razvidno, da imajo oziroma naj bi imele ekonomske enote v tem podjetju prav vse možne pristojnosti. Skratka — res vzorno podjetje. Vendar — nikar prehitro. Tem imenitnim členom sledi še eden, ki pravi, da ima vsak vodilni uslužbenec pravico zadržati vsak sklep sveta ekonomske enote! Torej najprej veliko demokracije, ki pa jo lahko — po osnutku sodeč —

razblini v nič vsak vodilni uslužbenec tega podjetja.

V spremnem dopisu, ki ga je sindikalna podružnica tega podjetja naslovila na ObSS Maribor-Center je rečeno, da sodi (sindikati podjetja), da je pravilnik vzoren in da bi ga kazalo kot takega priporočiti tudi drugim...

»PRAVILNIKOV NE MOREMO POKAZATI, KER JIH NIMAMO...«

Med pošto, ki prihaja na občinske sindikalne svete, sem bral tudi to-le:

»Jugokomercija« — poslovna enota Maribor piše občinskemu svetu Center: Pravilnikov ne moremo poslati na vpogled, ker smo SAMO POSLOVNA EKONOMSKA ENOTA. Pravilniki pa se nahajajo na generalni direkciji...

Tekstilni inštitut Maribor pa je sporočil istemu sindikalnemu svetu:

»S 1. 1. 1961 smo se preosnovali v znanstveni zavod s finansiranjem kot gospodarske

organizacije. V zvezi s tem smo sestavili nova pravila, ki smo jih predložili v potrditev Svetu za znanost LRS še meseca maja. Navzlic neštetim urgencam še ne vemo, kaj je z njimi. Poslovanje zavoda pa je seveda odvisno od pravil. Naš notranji upravni odbor, ki je predviden s temi pravili, med drugim določa merila za nagrajevanje. Ker ta odbor še danes ne obstaja, je bivši upravni odbor določil akontacije na mesečne prejemke. Glede na vse omenjeno pa še nismo pristopili k izdelavi pravilnikov...«

Brez ovinkov — to sta gotovo klasična primera birokratskega reševanja problemov. Omenil sem nekaj značilnih primerov, ki se kažejo ob pripravljanju novih pravilnikov o delitvi čistega dohodka in razdeljevanju osebnih dohodkov pa pravil podjetja, oziroma poslovnikov njihovih enot. Ni rečeno, da so primeri najboljše izbrani. Zanje sem namreč zvedel povsem slučajno.

MILAN GOVEKAR

PRISPEVEK K RAZPRAVI »O ZDRAVSTVENI SLUŽBI«

Zakaj zapleteno, če je lahko enostavno

Ta prispevek je spodbudil članek, objavljen na prvi strani 45. številke »Delavske enotnosti« pod naslovom: »Enostavno in tudi zapleteno...«

Pisec navedenega članka je želel v svojih utrinkih in razmišljanjih povedati, kot sam pravi, le nekaj misli, ki so se porodile ob razpravah o svobodni izbiri zdravnika. Sam ugotavlja, da so nekatere trditve drzne in ne dovolj premišljene. To je iz članka »Enostavno in tudi zapleteno« vsekakor razvidno.

Slabost piščevih razmišljanj je v tem, da koleba med principi, ki jih postavlja zakon o organizaciji zdravstvene službe, ta pa predstavlja izredno pomemben korak v reševanju vprašanj s tega področja, katerega najdaljnosejša je svobodna izbira zdravnika, in med sicer razumljivimi težavami, ki nastajajo pri uveljavljanju teh načel. Žal daje temu težavam in preprekam principalo značaj. Zaradi takega gledanja postavljajo zavarovanca oziroma državljana, ki mu je zdravstvena služba neobhodno potrebna, v drugi plan. Zato se mi zdi nerazumljiva ugotovitev, da je prva težava že v tem, da ima zavarovanec pravico izbirati le med zdravnikom splošne prakse, med ambulantami in zdravstvenimi ustanovami le svoje komune. Take težnje, predvsem

zavodov za socialno zavarovanje, dejanske obstajajo, čeprav je vsem znano, da je bila že dosedanja praksa drugačna. Že do sedaj se je bolnik lahko zdravil izven svoje komune in je imel prosto pot brez napotnice do specialistične zdravstvene službe in svobodne izbire teh služb v primerih ginekoloških obolenj, bolezni oči — poslabšanje vida, pediatrije in še nekaterih. Ali ne bi pomenilo odstopanje od teh principov občutno zmanjšanje pravic zavarovancev?

Pisec tudi ugotavlja strah zavodov za socialno zavarovanje pred prevelikimi izdatki, ki bi nastali zaradi izbirne izbire, če bi zavarovanec na račun socialnega zavarovanja svobodno izbral zdravnika v svoji komuni ali izven nje. Pri tem ugotavlja, da zavodi za socialno zavarovanje zaradi tega odklanjajo tako zamisel.

Ob takih ugotovitvah in tendencah, ki pri zavodih za socialno zavarovanje dejansko obstajajo, bi pričakovala, da jih bo delavski časopis temeljito osvetlil in se boril proti njim. Kažejo namreč nezaupanje do zavarovancev samih, »ki le izkoriščajo« sklade socialnega zavarovanja, kot da vanje ne prispevajo, kot da niso sami nosilci socialnega zavarovanja. Po drugi strani pa je slutiti nezaupanje do zdravstvene službe na sploh. Nedvomno so pravice za-

varovancev nekeje omejene z sredstvi, ki so na razpolago. Toda rešitev ni v nezaupanju do zdravstvene službe in podcenjevanju zavarovancev, temveč v iskanju takih medsebojnih rešitev, ki morajo dati najboljše rezultate za zdravje zavarovancev — občana. In v tem smislu moramo postaviti našega človeka v prvi plan.

V svojem članku se pisec precej zadržuje okoli preobremenjenosti specialistov in specialistične službe. Menim, da pada v isto napako kot prej in postavlja človeka, ki potrebuje zdravnika, zopet v drugi plan. Gre vendar za to, da pride predvsem proizvajalec — in v enaki meri tudi ostali najhitreje in do najuspešnejšega zdravljenja. Mimogrede povedano, tako zdravljenje je tudi najcenejše. Omejevanje svobodne izbire, pošiljanje preko napotnic in tako dalje pa pomeni v ne- redkih primerih povečevanje administracije, povzroča nepotrebna pota in izgubo časa, ustvarja nezadovoljstvo bolnikov in je v končni meri izraz nezaupanja zavarovancem. Po mojem mišljenju pa je problem zaposlenosti ali preobremenjenosti specialistov drugo vprašanje in prav tako kot vprašanje zaposlenosti ali preobremenjenosti splošnih zdravnikov.

Seveda pa ne gre podcenjevat še ugotovljenega vprašanja finančnih sredstev, ki so s skladu socialnega zavarovanja omejena. Vendar pa po mojem ni iskati rešitve samo v povečevanju prispevka izven povprečno določenih stopenj, temveč v taki organizaciji, kjer ima zavarovane možnost, da osebo prispeva v primeru, če si išče dražje zdravljenje, kot ga zmorejo skladi zdravstvenega zavarovanja na določenem območju. Samo za primer, če zavarovaneške potovanja ali razliko med svoje komune, plača sam strošek potovanja, ali razliko med ceno iste storitve v komuni, kjer stanuje, in ceno te storitve, kjer se zdravi. Seveda je to stvar pogodbenih odnosov med skladi zdravstvenega zavarovanja in med zdravstvenimi ustanovami. Če ne bomo šli v to smer, bo edini, ki v smislu zakona lahko svobodno izbira zdravnika, privatnik — samoplačnik. To pa bi bilo absurdno.

Nekajkrat pisec ugotavlja, da zavarovanec neupravičeno izkorišča socialno zavarovanje. Gotovo so tudi taki primeri. Vendar smatram, da je teh zelo malo nasproti ostalim. Postavljam vprašanje: Ali mora zato ogromna večina biti izpostavljena nezaupanju in administrativnim ukrepom? Trdim celo nasprotno, da večidel naših delavcev še celo premalo koristi svoje pravice do zdravstvene službe in da je to večkrat v škodo njihovega zdravju.

Namen mojega prispevka je, da se čim koristneje urede odnosi med zavarovanci socialnega zavarovanja in njegovimi nosilci na eni strani ter zdravstvene službe na drugi strani. O tem smislu smatram poziv, da prispevamo k izboljšanju zdravstvene službe, za enostranski. To predvsem zato, ker enostranska vnaša določene slabosti, ki jih je žal že preveč in katere občuti na svojih ramenih le predvsem delavec — zavarovaneec.

MILAN GOVEKAR

DOLFKA BOŠTANČIČ

KAMNOLOM UPRAVE ZA CESTE LRS VPRAŠUJE: ZAKAJ MAČEHOVSKI ODNOS DO NAS?

Upanje na boljše je blizu, pa tudi daleč

Uprava za ceste LRS je proračunska ustanova, ki — organizacijsko razdeljena na sekcije — skrbi za vzdrževanje najpomembnejših slovenskih cest. Zato seveda vključuje tudi več kamnolomov.

Zgolj to, da gre za proračunsko ustanovo, sicer pa stanje naših cest, upravičuje domnevo, da tej ustanovi manjka sredstev. Ne more pa upravičiti neurejenih notranjih odnosov, ki so včasih izrazito mačehovski.

To, kar bom zapisal, je pravzaprav zgodba o kamnolomu Uprave za ceste LRS v Radljah ob Dravi; pripoved o majhnem kolektivu, ki si želi večjih pravic in večjih pristojnosti, pa tudi jasne in odkrite besede o vsem, kar se tiče njihovega dela.

Priznam, da njihovih besed nisem nikjer preverjal, da sem verjel temu, kar so povedali na zadnjem sindikalnem sestanku, ko so kratko in jasno rekli: »Tako ne gre več!«

In zdaj zgodba. Kamnolom v Radljah sodi v okvir marihorske sekcije Uprave za ceste LRS. Kolektiv v Radljah (30 stalnih in kakih 10 sezonskih delavcev) mora v Maribor poročati o svojem delu, pravzaprav samo o proizvodnji. Iz Maribora prihajajo naročila. V Mariboru ali pa morda v Ljubljani, tega v Radljah ne vedo, jim določijo delovne norme in plače. Res — plače. Od 50 do 60 dinarjev na uro glede na kvalifikacijo in do pet dinarjev dodatka na uro za bolj ali manj nevarno delo. In potem je vseeno, kako delajo, slabše ali boljše. To je ves njihov zaslužek, kajti tistih 5% gibljivega dela pri zaslužku med 11 in 15.000 dinarji pač ne pomeni dosti.

Na zadnjem sestanku so delavci čisto resno izrekli misel, da bodo poklicali šefa marihorske sekcije, računovodjo in še koga, pa zahtevali pojasnilo, zakaj so njihove plače tako nizke. Ali res ni denarja, ali tako slabo delajo, da več res ne zaslužijo, ali...

Potem so povedali tovariši iz Radelj: »Le redkokdaj nas obišče kdo iz uprave iz Maribora, iz Ljubljane pa sploh še nikogar nismo videli. Dolgo časa prosimo, da bi nam uredili umivalnico, radi bi imeli tople malice. Prek delovodje — edinele on redno hodi v Maribor — zvemo, da ni denarja. Nekeč smo vprašali, kako bi bilo s stanovanji. Nekateri namreč hodimo več ur daleč na delo. Odgovorili so nam, da bi morali postaviti manjši blok, če bi bilo med nami kaj več tehnikov ali pa šoferjev...«

Takih in podobnih obtožb je precej. Delavci vedo povedati celo to, da je njihova marihorska sekcija tako »revna«, da ne

premore niti 50 metrov tračnic in enega ali dveh vagončkov, da bi z njima — namesto s samokolnicami — prevažali kamene od strelišča do drobilca... Sam sem videl, kako so delavci z neznansko skrbjo pometal stezico, po kateri vozijo samokolnice. Peljati 50 ali več kilogramov res ni šala, vsak kamencek je napotje...

In recimo, da je vsega omenjenega res krivo pomanjkanje sredstev. Navzlic temu ne manjka ostalih težav, ki bi jih bilo moč urediti z dobro voljo in z dobro organizacijo.

Recimo: radelejski kamnolom sploh nima svojega prevoznega sredstva. Če se karkoli dogodi, pokvari kak stroj in podobno, je odviseh od dobre volje marihorske sekcije. Prav zdaj imajo pokvarjen neki stroj. Drobilne celjosti v enem drobilcu so se obrabile. Iz drobilca prihaja enako debel gramoz, kot ga mečejo vanj. Po pripovedi tovarišev iz Radelj bi nove celjosti dobili, če bi jih lahko pripeljali iz Ljubljane. »Prevoza« pa ni in tako stroj brez vsakega haska teče, troši energijo.

Ali pa drug primer: majhna baraka predstavlja v Radljah obenem pisarno in prostor za sestanke, »jedilnico« itd. Na zadnjem sestanku so delavci obtožili delovodjo, da je kriv, ker ni preskrbel kurjave (odpadkov), ki bi jih lahko dobili skoraj zastoj. Obratovodja je priznal, da je kriv, če od omorih delavce zebe. Toda — prevoza ni bilo in stroškov si nisem upal delati, je povedal.

DEMANTI

Iz časopisja smo zvedeli nič več nenavadno vest, da se bo z novim letom plin podražil. Tisti, ki so jo lansirali, so čisto resno opravili podražitev. Z ekonomskimi argumenti.

»Proizvodnja plina se je modernizirala, plinarna dela v novih obratih...«

Tako nekako. In potem so se zapisali, da se plin mora podražiti, ker je veliko boljši kot tisti, ki so ga delali v francoske obratih.

Papir je vest prenesel, plinski bojlerji pa je za čudo nočejo vzeti na znanje. Svojega demantija ne morejo objaviti v časopisju, pač pa nemo demantirajo trditve s štrajkom. Ze mesec dni se njihovi lastniki in najemniki zama trudi, da bi si s plinom segreli vodo za kopeli. Kdo bo zmagal, še ni znano. Za zdaj so popustili koristniki plina oziroma bivši koristniki plina. Z vsa diplo-

majo, kolikor je premorejo, so spet navezali prijateljske stike z že pozabljenimi sovražniki iz mlajših zrejših let, kakopak samo s tistimi, ki si kopalnice še vedno grejejo s starimi, dobrimi pečmi na drva in premog. In po daljšem ovinkarjenju, ko so zvedeli, da vso kroniko družinskih članov, prišli s pravo besedo na dan.

Zdaj jih pridno obiskujejo in prijateljske obiske zaključujejo v kadi.

Zanje torej ni več problema. Za plinske bojlerje prav tako ne. Končno so zmagali. Ne dam pa roke v ogenj, da tistih, ki s plinom oskrbujejo stanovalce, ne bo prav to spravilo v problematičen položaj.

Demanti plinskih bojlerjev o povečani kakovosti plina ni od muh, ker se bo slej ko prej poznalo tudi v blagajni plinarne.

ŽE VEDO, ZAKAJ

Stokali so, da imajo premalo zdravnikov in da takšno garanje nikamor več ne vodi. Da ne morejo več odgovarjati za strokovno brezhibnost svojega dela. In tako dalje in tako dalje.

Med njimi pa je bil tudi mlad specialist, študent ljubljanskega okrajnega ljudskega odbora, ki so ga za čas specializacije formalno vključili v upravni aparat in mu v skladu s tarifnimi postavkami za odgovornejša dela odmerili študentsko. Ta ni tožil nad preobremenjenostjo, niti nad premajhnimi zaslugami. Ampak je delal. Res delal »full times« kakor pravijo zdravniki — polnih sedem ur, kar v nekaterih bolnišnicah ni ravno pogosten pojav.

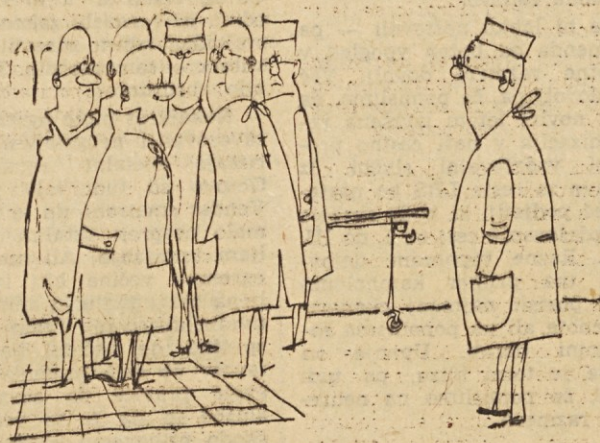
Ob uvedbi nove delitve osebnih dohodkov pa so se na kliniki prejemki zelo povečali. Zakaj in kako, je njihova stvar. Morda pa tudi ne samo njihova? Naj bo že kakorkoli, standard vseh redno zaposlenih se je občutno dvignil, specialist pa je ostal pri starem.

Pa je prišel na bistroumno misel. »Več delam, kakor bi moral,« je glasno posrežoval produkte svojega razmišljanja svojim stanovskim tovarišem in menda tudi vodilnim kolegom, »ali me ne bi za delovne višje posebej nagradili?«

Predlog je splaval po vodi. »To ne gre,« so mu rekli, »v našem pravilniku o delitvi osebnih dohodkov ni zakonite osnove.«

Spet je napel možgane, kako bi vendarle kako primaknil svoj lonček zlati jami izboljšane standarda in iztahtal novo pot do nje.

»Tožili ste,« je drugič rekel svojim znanstvenim tovarišem, »da ste preobremenjeni z delom. Saj se spominjate, ne? Lahko ste se že prepirali, da zdravniško poslanstvo resno jemljemo. In da kolektivno ne bi bil v breme, če bi me redno zaposlili.«

Kakor bi vrgel vžgalico v smodnik! »Kako neki,« so ga zavrnili, »saj nas je že zdaj preveč.«

Specializant je izbulil oči od začudenja. Rekel pa ni nič več. Kaj naj bi tudi rekel? Kolegi že vedo, zakaj so po uvedbi novega nagrajevanja prenehali stokati nad preobremenjenostjo. In morda to niti ni tako slabo. Kaj menite?

H KRONIKI TEDNA SO PRISPEVALI:

1. Mestna plinarna Ljubljana — MARIOLA KOBAL
2. Klinične bolnišnice, Ljubljana — MARIOLA KOBAL

IMA MOJSTER V PROIZVODNJI RES ŠE VEDNO ODLOČILNI POLOŽAJ?

- O vlogi in mestu našega mojstra v proizvodnji, kjer je prišlo zlasti v zadnjem času
- do prenosa nekaterih pristojnosti v odločanju na zbere ali svete ekonomskih enot,
- danes veliko govorimo. Teže pa najdemo o tem kaj konkretno napisanega, kar bi
- lahko služilo našim mojstrom in organom delavskega samoupravljanja v praksi pri
- organizaciji in delu znotraj posameznih oddelkov. Ne manjka sicer tujih, iz zahodno-
- evropskih držav in iz ZDA prinesenih priročnikov za uvajanje mojstrov v delo. V
- njih je na široko in na dolgo napisano, kakšno mesto in vlogo igra tamkaj, v kapita-
- lističnih proizvodnih odnosih mojster v proizvodnji. Toda prav zato, ker izhajajo
- vsa izvajanja iz mezdne miselnosti, kateri smo pri nas že zdavnaj napovedali vojno
- in katero vsepovsod, kjer se še pojavlja, dosledno preganjamo, so za nas taki priro-
- čniki nesprijemljivi. Z veliko mero zdravega razuma in s skrbnim pretehtanjem, kaj
- je dobro in kaj ne, lahko prenesemo iz njih in prilagodimo našim razmeram marsikaj.
- Toda ko zaidemo na področje proizvodnih odnosov, so možnosti za presajanje za-
- hodnih metod in zahodne prakse zelo majhne. Tam vladajo med proizvajalci in delo-
- dajalci mezdni odnosi, pri nas pa delodajalcev ni več, ker so vsa proizvodna sred-
- stva v rokah družbe.

Kljub temu in kljub različnim družbenim odnosom na zapadu in pri nas pa je moč zaslediti posebno zadnje čase pri nas precej slepo prevedenih, nerazumno prilagojenih strokovnih priročnikov. Ne trdim, da so taki vsi, toda pri nekaterih je družbeno škodljivost v primerjavi s strokovno koristnostjo občutno večja. In ker nimam namena pisati samo načelno, naj spregovorim o enem takih priročnikov!

Pred menoj na mizi leži v moder ovitek zvezan, okoli štiri-ideset strani obsegačoj ciklostiran priročnik z naslovom »Vloga mojstra v proizvodnji«. Dobil sem ga na posvetu komisije za ideološka vprašanja pri Okrainem sindikalnem svetu v Kranju, kjer so ocenjevali njegovo vsebino. V nekaterih podjetjih radovljiške občine so ga hoteli uporabljati za izobraževanje, pa so tamkajšnji sindikalni funkcionarji sklenili, da priročnika ne bodo uporabljali...

Zunanji izgled te strokovne edicije, ki nosi poleg naslova »Vloga mojstra v proizvodnji« na ovitku v levem spodnjem delu še letnico 1961 ter pod njo ime izdajatelja ORGANIZATOR — EKONOMSKI SERVIS, daje slutiti, da gre zares za strokovni priročnik. V katerega »je zbrano nekaj osnovnih napotkov o delu našega mojstra«, kakor pravi v uvodu sam, žal nepodpisani avtor in nadaljuje, da je namen te edicije »nekoliko nadomestil vrzel v tovrstni literaturi in obenem nuditi mojstru v proizvodnji globalno orientacijo in osnovno pomoč pri njegovem delu.« Toda že bežen pogled vsebine priročnika, že samo prelistavanje strani in prebiranje poudarjenih definicij bralca vznemiri. Ne mislim oporekati samemu načinu podajanja, niti nočem spregovoriti o jeziku samem, v kakršnem je ta edicija napisana. Ne morem pa mimo neprehtnih, našemu družbenemu dogajanju in poglavljanju delavskega samoupravljanja v kolektivih škodljivih definicij o vlogi mojstra v proizvodnji in o njegovih pravicah ter dolžnostih! Ne bom prestreg, če si upam trditi, da se bo marsikdo začudil in se vprašal: »Je sploh mogoče, da je tak priročnik izšel in da so ga uporabljali v podjetjih?« Seveda, če ga bo prebral do kraja. Kakor meni tako tudi njemu ne bo razumljivo, da je izdajatelj tak material sploh založil in izdal, ko pa je vsebina priročnika v mnogočem v nasprotju z načeli delavskega samoupravljanja in ko temelji kar vrsta definicij na mezdni miselnosti.

Potem ko avtor nakaže osnovne elemente vsake industrijske proizvodnje in njene organizacije — ljudi, sredstva in metode, se loti v uvodu organizacije delovnega procesa in pravi: »...Delo celotnega podjetja je predvsem odvisno od tistega osnovnega in začelnega organizatorja delovnega procesa, od mojstra, ki je po svoji funkciji in značaju sklepni člen med upravljavci in proizvajalci.«

Ne oporekam, da je mojster res organizator dela v sleherni zaključeni delovni enoti osnovne proizvodnje ali pomožne dejavnosti. To je razumljivo, saj je za takšno delo strokovno najbolj sposoben in podkovan o vsem, kar je potrebno za nemoten potek dela. Prav zato tudi prejema primerno visoko, v večini primerov precej večje osebne dohodke od drugih delavcev v oddelku ali v delovni enoti. Nikakor pa se ne strinjam z avtorjevo trditvijo, da je mojster sklepni člen med

upravljavci in proizvajalci. To je vendar nesmisel! Danes so vsi delavci — proizvajalci in upravljavci obenem. Zlasti pa velja to za osnovno proizvodnjo, kjer sleherni delavec proizvaja dobrine s proizvodnimi sredstvi, ki mu jih je zaupala v upravljanje družba.

Malo naprej govori pisec o tem, kakšen mora biti mojster, in pravi:

»Mojster osebno nosi velik del odgovornosti in mora zaradi tega imeti smisel za tovariško sodelovanje, mora biti širokogruden in razumeti osebne težave svojih podrejenih...«

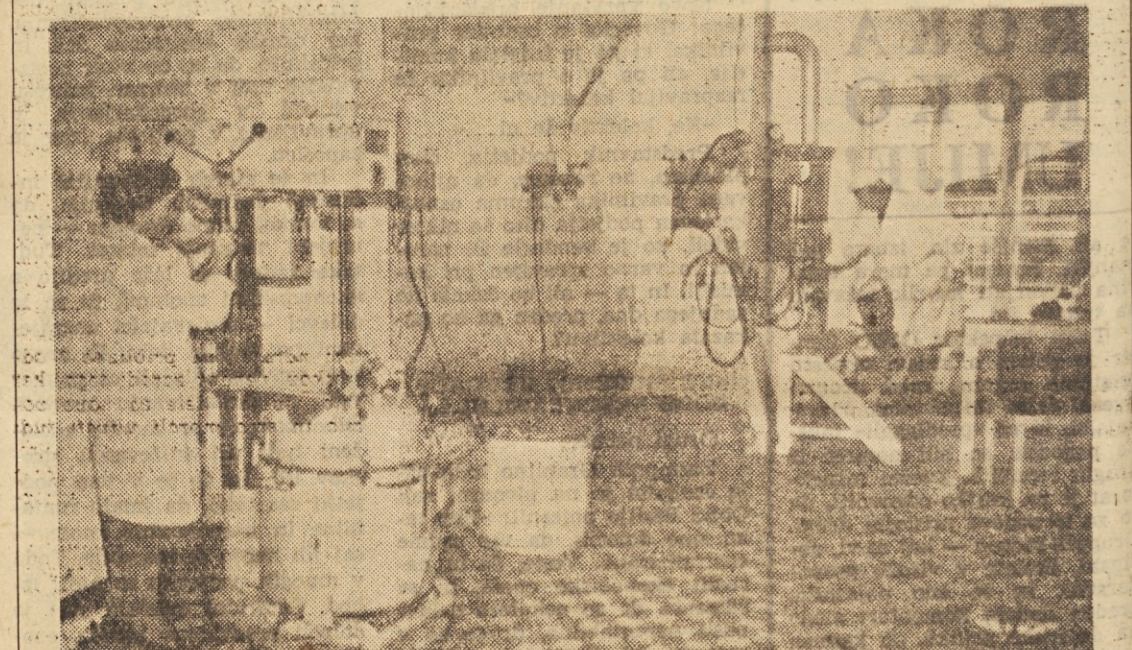
No, tovariško sodelovanje in obzirnost do sodelavcev, to sta

varjajo in odločajo naj vsi člani take enote!

Zelo zanimiv, a popolnoma nesprijemljiv je tisti del poglavja, kjer govori priročnik o mojstru kot organizatorju dela:

»...Mnogokrat se pri vodenju proizvodnje dogaja, da vodilne osebe na višji hierarhični lestvici premalo ščitijo avtoriteto svojih podrejenih, v našem primeru samega mojstra. Zato se moramo pri avtoriteti držati načela, da so višje vodilne osebe dolžne ščititi avtoriteto mojstra, medtem ko so mojstri sami dolžni ščititi avtoriteto predelavcev, ki delajo v njegovi skupini...«

Menim, da je tu kakršen

Se ni dolgo tega, ko so v prostorih, kjer je zdaj industrijsko podjetje »Vedrog« na Lavrici, bili svitljaki železniske ekonomije. Danes pa je to sodobno urejena tovarna kozmetičnih, parfumerijskih, higien-sko-gospodinskih in kemično-tehničnih izdelkov. V komaj letu dni obstoja je kolektiv tega podjetja tolikanj osvojil proizvodnjo, da sedaj uvažajo le še 10 % reprodukcijskih surovin.

osnovni odliki, ki ju mora imeti sleherni član kolektiva. Kar pa se, tiče pojma podrejenih in nadrejenih, mislim, da ju moramo enkrat za vselej izrinuti iz medsebojnega obnevanja v kolektivih. Vse preveč dišita po takih ljudeh, ki ukazujejo in odločajo, in po takih, ki ukazuje ter odločbe prvih izvršujejo!

Zamislimo se sedaj na primer v formulacijo, kakšno navaja avtor, ko govori o vodenju:

»...Zavedati se je treba, da mojster vodi in izvaja vse naloge po svoji lastni presoji in svoji lastni metodi v okviru organizacijske prakse in predpisov, kar mu kot vodilni osebi njegove skupine moramo dopustiti vsakakor vzporedno z odgovornostjo...«

Da, tako nekako je bilo še tudi pri nas do nedavnega. Morebiti je tako še tu in tam tudi danes, kdo ve? Toda v večini delovnih kolektivov danes mojster ni več »bog i batina«, kakor se je reklo včasih za ljudi, ki lahko neomejeno ukrepajo in odločajo. Danes so se razmere bistveno spremenile. Ko smo se lotili uvajanja osnovnih celic delavskega samoupravljanja — ekonomskih enot in ko smo volili svete teh enot, smo si bili že na jasnem, kakšno mesto in vlogo naj ima v takih enotah mojster. Dejali smo: »Ni več edini, ki bo odločal o vsem! Bo strokovni sodelavec, organizator proizvodnje, ki bo s svojim strokovnim znanjem in z dolgoletnimi izkušnjami lahko pomagal, svetoval, opozarjal na slučajne slabosti, poučeval in uvajal v delo svoje sodelavce in vsepovsod stremel za najboljše uspeh ekonomske enote. Nikakor pa ne bo več sam odgovarjal in ne odločal! Za to imamo svete ekonomskih enot; odgo-

koli komentar odveč! Res je sicer, da bolj sposobni in strokovno bolj izpolnjeni delavci opravljajo odgovornejše posle od tistih delavcev, ki niso toliko sposobni in so tudi po strokovni plati manj izkušeni. Toda to se ni opravičilo za obstoj nekakšne hierarhične lestvice, kakršno poznamo v kapitalističnih podjetjih, kjer so glavni direktorji in direktorji raznih sektorjev na njenem vrhu, navzdol po posameznih stopnicah ali klinih pa so razporejeni šefi, vodje oddelkov, mojstri, predelavci, delavci in uslužbenci. Kar pa se tiče avtoritete in potrebe, da le-to nadrejene osebe ščitijo pri podrejenih mojstrih, res ne vem, kako si to avtor predstavlja. Avtoriteto si pridobimo s svojim znanjem in s svojimi sposobnostmi, s tem, kako obujemo z ljudmi. O nekakšnem ščititju avtoritete pa menim, da res ni moč govoriti, saj ljudi ni moč na primer z nekim prisiljevanjem pripraviti do tega, da nekoga spoštujejo, da ga cenijo zato, ker ima večje pristojnosti in plačo. Cenijo ga lahko samo pri delu, po človeških kvalitetah. Pa pojdemo raje naprej! Ko govori pisec o proizvodnih posvetovanjih in delovnih sestankih, pravi najprej nekje:

»...Ako je rešitev problema enostavna in ni potrebno nebe diskusije za rešitev problema, potem ne bomo organizirali posvetovanja celotne skupine, temveč bo mojster izdal odločitev, ali pa se bo pred odločitvijo posvetoval z enim ali z dvema delavcema...«

In za nameček kmalu nato takole nadaljuje:

»...Ljudje so občutljivi in zahtevajo, da se njihovo delo in sposobnosti ceni od strani mojstra. Saj vsak človek na svojem

delovnem mestu stremi k napredovanju ter prevzemanju novih obveznosti, ker jih to dela še bolj odgovorne. To je vsekakor eden od pogojev, zakaj mora mojster posebno še v naših razmerah manj odločati, a se več posvetovati...«

Poglavje o tem področju dela z ljudmi pa zaključuje z besedami:

»...Čeprav posvetovanje, s katerim želimo sprovesti nek način odločitve, nima odločujoč karakter, je samo ugotovitev boljšega načina rešitve prednosti, da ljudje smatrajo to odločitev kot svojo kolektivno odločitev, katero lažje sprejemajo in osvojijo, kot obveznost za sprovajanje te naloge v življenju. V takih primerih je njihova odgovornost večja, kar povečuje tudi delovno disciplino.«

Kaže torej, naj po napotkih našega priročnika mojster sam odloči, ali se bo posvetoval s sodelavci ali ne. Le zaradi ljube miru svetuje, naj simbolično pokliče enega ali dva delavca, »se z njima posvetojuje in potem na osnovi takega »posvetovanja« tudi »odloči«. Zares smešno? Le kaj naj delajo potem sveti ekonomskih enot, obratni delavski sveti in posamezne komisije teh upravnih organov? Metode, ki jih avtor svetuje mojstrom, me spominjajo na knjigo »Kako si pridobim prijateljev« znanega

ameriškega psihologa Cornelia, kjer svetuje bralcem, če si hočejo pridobiti prijatelje, naj se poslužujejo takih in podobnih metod ter trikov. Seveda so taki nazorji za nas nesprijemljivi. Odvrčamo jih, saj si moramo biti vajeni povedati vse, kar imamo na srcu, iz oči v oči. In ker pri nas vsi odločamo, ker smo tudi vsi soddgovorni, ne pa samo peštica, pomeni vsaka odločitev zares kolektivno odločitev.

Citiral bi lahko še nekaj misli in napotkov, toda že povedano zadostuje. Morebiti naj dodam samo še to, da je izdajatelj ORGANIZATOR — EKONOMSKI SERVIS izdal priročnik letos, torej leta 1961, avtor pa ga je napisal že leta 1939 in močno diši po podobnih priročnikih na zapadu, na katere sem v uvodu opozoril.

Nisem poklican, da sodim in ocenjujem edicijo »Vloga mojstra v proizvodnji«, vendar me zares zanima, kako so sprejeli ta učni pripomoček v tistih podjetjih, kjer so ga uporabljali? Rad bi vprašal mojstra, delavce in družbene organizacije, kaj menijo o vsebini priročnika? Ali so ga sprejeli, uporabljali pri izobraževanju in se sedaj držijo napisanih navodil in napotkov? Ali pa so dejali podobno kot v nekaterih podjetjih radovljiške občine odločni »Ne!« in ga zavrnili? Zanimajo me tudi, ali je strokovni svet zavoda, ki je to edicijo založil in izdal, objavljeno gradivo zares prebral in pretehtal posamezna poglavja, pojme, definicije in napotke in jih skušal vskladiti z našim družbenim razvojem? V poslednje zares lahko podvomim, sicer bi priročnik »Vloga mojstra v proizvodnji« ne bil zagledal belega dne.

DUSAN REBOLJ

VINJETE IZ LIVARNE

Rad bi izkoristil še tistih dobrih dvajset minut, kolikor je ostalo od dopoldneva, in sam pri sebi uredil podoba, ki so mi jo oni naslikali. Pravzaprav nekakšen mozaik razgovorov z delovodjem Lesjakom, z livarjem Zuranom in Trepom, z obračunovalcem Kramerjem, z inženirjem Solarjem, mozaik srečanj z vsemi, tudi s tistimi, katerih sem slišal pripovedovati, mozaik, ki bi ga naj moji vtisi in spoznanja povezali v sebi zaključeno celoto.

A kaj pravzaprav predstavlja ta podoba?

Za IBM oddelek je to samo EE 12. Sifra, za katero veliki elektronski stroj vsak mesec izračunava kopico preluknjanih kartic. ...Številke, številke, številke... In vsaka izmed njih po svoje predstavlja EE 12.

Sicer pa ta sifra označuje livarno, njenih 113 delavcev, ki prihajajo k pečem ob šestih, dveh in desetih, njihova prizadevanja, želje, hotenja, označuje življenje ob pečeh, ki žare po štiriindvajset ur na dan.

Oni pravijo ekonomska enota.

...Pet pred šesto sem odprl težka gumijasta vrata in stopil v dvorano, ki jo je dim delal krajšo in nižjo, kot je morala biti v resnici, in ki so jo tisto noč ogrevale peči, a je bilo v njej zatohlo vroče že od večernjega popoldneva. Pa čeprav se uradno zanje delavnice še ni začel, so se vendarle že pripravljali na prvi uliv.

Sirena, ki je odobrila uverturo v prvo izmeno, je bila gola formalnost. Bila je prekasna.

»Pri nas ni treba nikogar več priganjati k delu,« mi je pripovedoval livar Zuran. »Toliko kot naredimo, toliko imamo ob koncu meseca in toliko kot imamo vsi skupaj, toliko lahko dobi vsak posameznik. To vem vsi, skoraj vsi.«

Nekam preveč preprosta se mi je zdela v tistem trenutku ta njegova filozofija. A vendar je morala biti stvarna. Če bi ne bila, najbrž ne bi bil zadnji, ki je to jutro prišel v livarno, in delovodje bi morali zapisiati nekaj zamudnikov, pri čemer bi morda eden bolj, drugi manj glasno rohnal in brusil kolesa v čistilnici bi se zavrtela vsaj z desetminutno zamudo. Od te toliko let ustaljene navade pa je ostalo bore malo.

Vendar, kaj je pravzaprav tisto, kar je spremenilo tradicijo.

Delovodja Lesjak je pripovedoval, da so že pred dobrima dvema letoma v podjetju uveljavili načelo, da so dohodki posameznikov odvisni od dela celotnega kolektiva. Pravil je, da so pri njih osnivali ekonomske enote že pred leti, najbrž prvi, še tedaj, ko ni bilo v časopisih ničesar o njih napisanega.

...Resda so bile bolj obratunske enote, a so vendar tedaj znotraj njih in med njimi že delovali ekonomski odnosi. Tako se tam, kjer so bolje delali in več prihranili, imeli tudi večji dohodek in boljše zaslužke. To pa je v delavcih budilo čut za gospodarjenje. Tudi pri nas v livarni. Spominjam se še, da so že takrat nekateri delavci v obratu zahtevali, naj obratovodstvo nekaj ukrene s tistimi, ki zamujajo ali neupravičeno izostajajo z dela, čeprav tega še niso dovoljevali tedanji predstojniki. Sploh smo se začeli vedno bolj pogosto pogovarjati o tem, da pravzaprav obratni delavski svet ali pa celo o srednji ne moreta odločiti o naših zadevah, ker pač mi v livarni najbolj vemo, kaj je prav in kaj ne.

Letos v juliju pa je livarna postala v polnem pomenu besede ekonomska enota. Na pr-

vem zboru proizvajalcev so izvolili predsedstvo enote, komisije in tako začeli samostojno upravljati in gospodariti.

Tisti ropot, ki ga menda povzročajo stroji v čistilnici in zaradi katerega ves dopoldan podrtavajo stene, celo one v pisarnah obratovodstva, se je za hip poglobil. Trenutek zatišja med prvo in drugo izmeno. Tri četrt na drugo.

V pisarni obratovodje so delovodja Lesjak, livarja Zuran in Trep, obračunovalec Kramer, inženir Solar. Za druge ne vem imen.

Mislím, da se nageljni prav nič ne podajo temu okolju. Preveč disharmonije. V celofanu, ki ga je povezala z zlatim trakom kdo ve katera cvetličarka, rdeča keramika. Morda pepelnik. Ali pa vendarle harmonija? Kozarci na mizi čakajo zdravico. Pravijo, da je to pri njih v navadi.

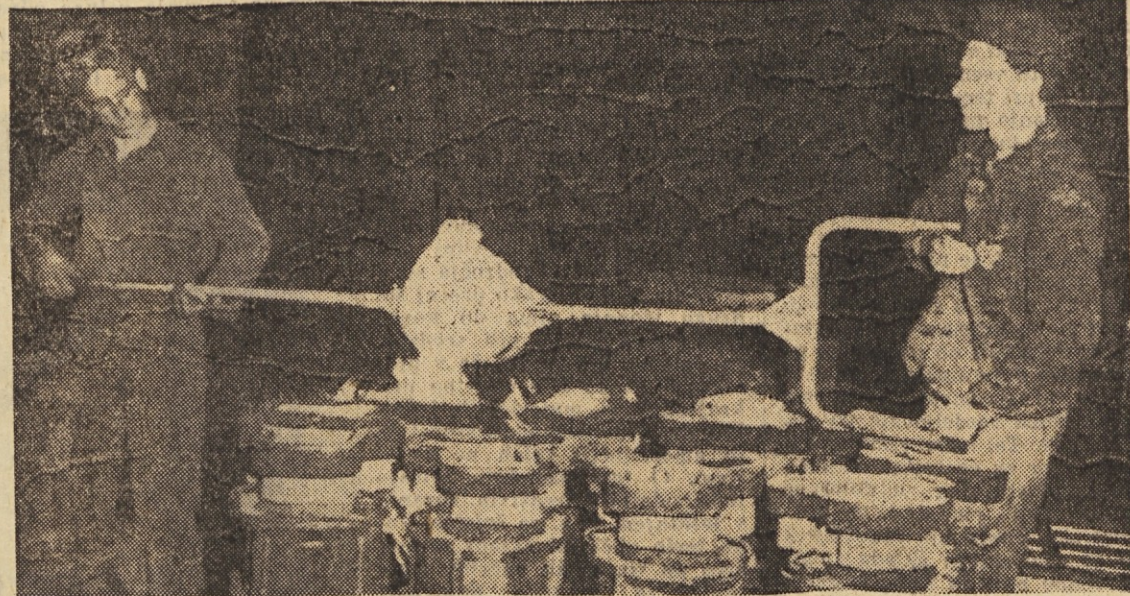
Cemu se pravzaprav opravičujejo? Mar jim je nerodno za-

Železje se bo razklenilo, zato da bi se potem vnovič sklenilo.

radi mene? Obratovodja enkrat samkrat praznuje dvainšestdeseti rojstni dan.

In kot da bi vsi po vrsti hoteli prikriti toplino, ki se je za hip prikradla mednje, kot da bi jim bilo nerodno drug pred drugim, speljejo pogovor nazaj k pečem. Nekdo pravi, da aluminij ni tako čist, kot bi moral biti, in da je bilo zaradi tega danes več izmečka. In elektrificirani še vedno niso popravili stikalne plošče... Kdo bi mogel slediti vsem tem pogovori-

Srebrnordeč curek raztopljenih kovine je stekel v pripravljeno kokilo. Plamenčki poplesujejo na površini, dokler jih pesek ne ugasne. In tako naprej. Druga, tretja, četrta...

rom, ki se umikajo v vsakdanjost.

Na kartici oznaka EE 12. Livarna. Peči, ki raztapljajo kovino, neopazno pretapljajo dneve. Trikrat po osem ur. Skozi vse leto, in iz leta v desetletje.

Oni pravijo ekonomska enota.

V pripravljeno kokilo je stekel srebrnordeč curek. Plamenčki so poplesavali po površini, dokler jih ni pogasil pe-

sek. In tako naprej, na drugi, tretji, četrta. Livar Zuran je stresel v razbeljeno peč prgišče katalizatorja, pobral z rokavom kapljice potu na čelu, azbestne rokavice pa potlačil v žepe nekam postaranega sukniča.

»Ja, saj se sploh ne da primerjati,« mi je pripovedoval livar Zuran. »Ko sem prišel v podjetje, nas je še po šest ulivalo cilindrske glave in če smo jih na izmeno naredili deset, je bil že velik uspeh. Danes pa... Kaj bi sploh govoril. Štirje ulijemo na izmeno tudi po štiri-deset takih glav. Tudi izmečka ni več toliko, kot ga je bilo prejšnja leta. Vsak del, ki ga kontrola izloči, pomeni manjše število enot proizvoda in s tem tudi tanjšo kuverto ob koncu meseca. Zato že sami sproti kontroliramo ulitke. Če se pokaže, da ne bo najboljši, ga vržemo v peč, preden se ohladi. Tako je vsaj izgubljenega časa manj.«

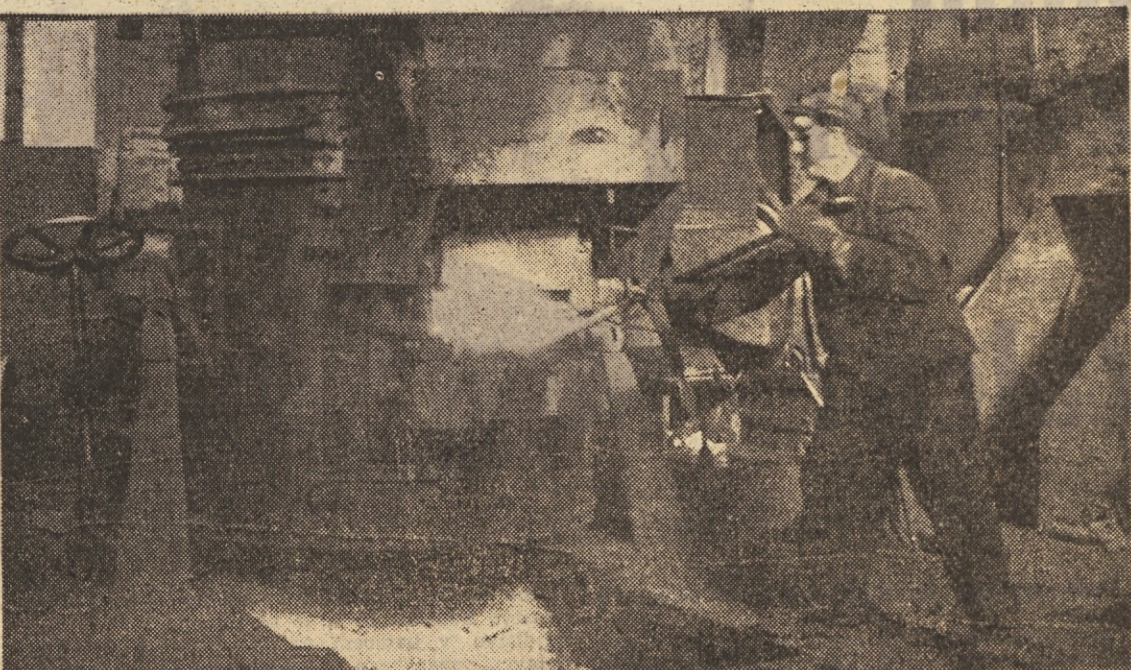
Pa, ali ne pripovedujejo nekaj podobnega tudi številke, ki jih je natresel obračunovalec Kramer? Vsaka zase potrjuje, da v livarni vsako leto več ustvarijo, da je zato dohodek njihovih enot vedno večji in da so tudi zaslužki vedno boljši. Res, bržčas vsega ni moč pripisati samo temu, da je livarna postala ekonomska enota. Res pa je tudi, da začno številke hitreje naraščati prav od tistega časa, ko je postal zaslužek odvisen od dela vseh. Zakaj bi sicer zadnjič predlagali livarji, da naj bi medtem, ko se ulitke ohlaja, opravljali še kako drugo delo. Včasih pa so čakali, da se je odliček ohladil in če so medtem roke nekoliko počivale v hladnih žepih, se ni nihče posebno pritoževal.

Obratovodja Kramer pa je pripovedoval, da se je tudi kvaliteta ulitkov bistveno spremenila.

...Se pred dobrimi desetimi leti je bilo izmečka za 40 odstotkov od celotne vrednosti ulitkov. Kljub vedno bolj natančni kontroli pa je ta odstotek stalno upadal, najbolj prav v minulih dveh letih. Tako smo lani na primer imeli izmečka samo 2,4 odstotka in s tem dosegli zahodnoevropsko povprečje. Res, letos je v prvem polletju ta odstotek spet nekoliko narasel, na približno 7 odstotkov, vendar zaradi tega, ker smo osvajali dele za tobo vozilo in smo morali ulivati tudi najbolj zahtevne elemente. Vendar mislim, da se bomo kmalu spet pretokli na evropsko povprečje...

Od julija je v livarni ob koncu vsakega meseca zbor proizvajalcev. Najprej se pogovore o sadovih gospodarjenja v minulem obdobju, potem pretrasejo še proizvodni program za prihodnji mesec.

Trenutek zatišja med prvo in drugo izmeno je v resnici samo trenutek. Ropot strojev, ki ga vedno znova poskušajo zaježiti stene dvorane, a jim to nikoli ne uspe, je njim morda že nekaj povsem vsakdanjega, nekaj, kar mora biti. Morda ga sploh ne zaznajo več. In vendar ostane v njih še tedaj, ko popoldne prostega časa izbršijo iz zavesti peči in stroje.

Peči žare vseh štiriindvajset ur na dan. Ljudje pa prihajajo k njim ob osmih, dveh in desetih. Iz tedna v leto, iz leta v desetletje.

EE 12. Livarna. Peči, ki raztapljajo kovino, neopazno pretapljajo življenje

Res, ti ne čakajo, nočejo priznati, da ima obratovodja dvainšestdeseti rojstni dan.

Cprav zdaj že manj glasni, pa v pogovoru še vedno vztrajajo pri pečeh. Celo na spomin ne so prešli. Na čas, ko je bila livarna še skladišče opilkov, na čas, ko so postavljali prve peči.

Na karticah oznaka EE 12. Livarna. Toda na karticah prav nič ne piše, da morajo peči žareti vseh štiriindvajset ur na dan, da peči ulivajo prizadevanja ljudi, njihova hotenja.

Oni pravijo ekonomska enota.

...V rentgenski sobi, čisto na drugem koncu livarne, osvetljujejo žarki bat za batom. Za trenutek se kovina spremeni v svetlozeleno steklo. Sem se prikrade svetloba samo takrat, kadar prinesejo nove bate.

Livar Zuran je izmeril temperaturo v peči. Samo še nekaj nut do novega ulivanja.

»Vsak dinar dvakrat obrnemo, predno ga damo iz rok,« mi je pripovedoval livar Zuran.

geno celoto. Interesi postajajo zdaj v bolj skupni vsem, kot so... kdaj koli prej. Res, kdaj pa se pojavljajo izjeme. A tudi v teh primerih se kaže zblizanje hotenj posameznikov s hotenji kolektiva kot celote. Kako bi se sicer na zboru proizvajalcev v livarni še pred nedavnim odločili za drugi del alternative, ki jo je postavil prednje livar predelavec: ali bolj-šo plačo ali pa odpoved. Saj bi ga rabili. A tudi lastnih principov ni moč kar tako prehoditi.

Nič koliko je primerov, ki ponazarjajo njihovo gospodarjenje. Pripovedovali so o tem, kako so za proste kapacitete v livarni poskali naročila izven podjetja. Na zboru enote so zahtevali, naj obratovodstvo ukine lastno kontrolo izdelkov. Računica je bila preprosta. Namesto dveh iz livarne opravlja to delo kontrolor iz druge enote. In predsednik enote Nussdorfer je pripovedoval, da je enota dosegla precejšnje dohodke tudi z znižanjem predvidenih izdatkov.

...Prejšnja leta smo grafitne lonce lahko uporabljali največ za sedemdeset sarž. Odkar pa jih kupujemo iz svojega denarja, vzdrže celo po 170 sarž. Prihranek je precejšen, saj tak lonec stane nič manj kot 300.000 dinarjev. Nekaj podobnega je tudi z elektrodami pri obločni peči pa z zaščitnimi sredstvi. Kdo je prejšnja leta pazil na zaščitno obleko. Strgala se je in kaj potem...

Od julija naprej livarji sami upravljajo z livarno. In sodeč po tem, kar zdaj pripovedujejo, dobro gospodarijo.

Skozi okna se je ponujalo novembrsko sonce. Ujelo se je v kozarce. Kdo ve, ali ga je sploh kdo opazil. Sicer pa je bilo to zanje v tem trenutku povsem vseeno.

Na obratovodje dvainšestdesetletni rojstni dan so dokončno pozabili. Menda se on sam. Tema razgovora se je povsem spremenila. Ali bodo tudi v prihodnje obveljali sedanji instrumenti. Govore o tem, da to nenehno spreminjanje prinaša negotovost.

In bržčas imajo prav.

Načrti, želje. Vsak ima svoje. Obratovodja, delovodja Lesjak, livarja Zuran in Trep, obračunovalec Kramer, inženir Solar.

Peči, ki raztapljajo kovino, neopazno pretapljajo življenje. Tope sedanjost v prihodnost.

Ali pa ni tudi to poglavje del njihove podobe?

EE 12. Livarna. Oni pravijo ekonomska enota.

...Vilicariji so nakladali odlitke in jih odvažali nekam iz-za tistih težkih gumijastih vrat. Menda v skladišče. Nekaj pred deveto so odprli sušilno peč. Dim je še bolj pritisnil izpod stropa. Hala je postala še nižja in krajša. Samo peči so prav tako žarele kot vse prejšnje ure. Livar Zuran je meril temperaturo. Pripravljali so se na nov uliv.

»Na prvem zboru ekonomske enote bom predlagal, naj bi postavili sušilno pač kam drugam,« mi je pravil livar Zuran. »Že tako se kadi, kadar pa odprejo to peč, postane naravnost nevzdržno. Res, skrajšen čas, da jo spravimo iz dvorane. Zdaj, ko bomo imeli svoje sklade, se bo najbrž našlo toliko denarja.«

Načrti. Da, načrtov za prihodnje leto je v livarni veliko. Zdaj bodo namreč dobili svoje sklade, zato so ti načrti še toliko bolj aktualni. Nekateri govorijo o tem, da bodo vsako leto vložili vsaj tri milijone za stanovanja, da bodo vložili sredstva v to in ono. Nekateri pravijo, da naj bi celo začeli graditi novo livarno. Inženir Solar pa ni posegel tako daleč v prihodnost.

Treba bo najprej odstraniti ozka grla. Obločno peč za svito litino bomo morali čimprej nadomestiti z novo, bolj sodobno, z večjimi kapacitetami. Tudi v čistilnico bomo morali postaviti še nekaj strojev. To je najnujnejše...

Od julija naprej v livarni vedno bolj pogosto govorijo o načrtih. In prepričani so, da bodo ti načrti kmalu postali tudi stvarnost.

Četrta čez drugo. Morda bodo klepetali o svojih načrtih še nekaj časa. Potem se bodo razšli. Obratovodja bo nekam nerodno prijel šop nageljnjev, pri vratarju pa bo pokazal na zavitek in celofanu in rekel... Od kolektiva.

Ali pa ni tudi ta pogovor ob dvainšestdesetem rojstnem dnevu obratovodje del njihove podobe?

EE 12. Livarna. In njenih 113 delavcev.

Peči, ki raztapljajo kovino, neopazno pretapljajo življenje. Oni pravijo ekonomska enota.

BOJAN SAMARIN

Kam zvečer v Žalcu?

Pred praznikom dneva republike sem se ustavil v Žalcu.

Razkošno razsvetljena cesta, ki daje kraju ponoči nekak mestni izgled. Skoraj prazna. Zavijem v stransko ulico. Edino pred Hmeljarskim domom je gneča. Proslava 29. novembra bo. Pridružim se jim. Ko so vsi prostori do zadnjega zasedeni, se zvrstijo skrbno izbrane točke skromnega, a zanimivega sporeda, ki ga je izvajala v glavnem šolska mladina. Ploskanje, ki ni prisiljeno. Ko je bil napovedan konec, se gledalci kar niso hoteli vzdigniti s sedežev. Prekratko, še bi gledali.

Bil sem presenečen. Nenavaden, čeprav prijeten je občutek, da je prireditelj take vrste naletela na tako močan odziv in priznanje, saj so včasih proslave, in to z enako kvaliteto, precej manj priljubljene in obiskane. In ko sem čez nekaj dni spet prišel v Zalec, sem bi poln pričakovanj. Želel sem izvedeti, kako in kje prebivalci Zaleca, te metropole slovenskega hmeljarstva, ki je že skoraj docela izgubila svoj izključno kmečki značaj in kjer je vedno več ljudi zaposlenih po podjetjih in kmetijskih obratih — v celi žalski občini je samo še 34% kmečkega prebivalstva — preživljajo svoje popoldanske in večerne ure. Za kaj se najbolj zanimajo, kdo in kako skrbi za razvoj kulturnega, športnega in družabnega življenja. In če je že za proslavo tako zanimanje, potem...

Da, potem sem pričakoval živahnost in razgibanost povsod. Pa je bilo treba po razgovorih z Žalčani ta optimizem slučajnega, enkratnega obiskovalca nekoliko korigirati. Da tudi v Žalcu marsičesa s področja kulturnega in družbenega življenja ni, in še tisto, kar je, je včasih zaradi nezanimanja le medel odsev prave razgibanosti. Da, ob proslavah so res vedno polne dvorane, ob letošnjem gostovanju slovenskega okteta na primer in ob večeru opernih arij solistov iz Ljubljane pa ni prišlo niti 50 ljudi in so potem s šolskimi otroci na silo skušali reševati kulturni ugled Zaleca. Svoboda praktično sploh ne obstaja, drugih skupin je tudi zelo malo, gostovanj celjskega gledališča letos ni bilo (nekateri drugi manjši kraji v občini imajo celo redne abonmaje). Edino, nad čemer se ne pritožujejo preveč, je šport, ki ima med mladino mnogo pristašev. In seveda kino, ki je sploh na prvem mestu.

Ni zanimanja?

Glede na dva faktorja, ki oblikujeta kulturno in družabno življenje nekega kraja, to je delo in skrb društev ter družbenih organizacij ter interes prebivalcev samih, so tiste silnice, ki lahko urejujejo to stran udejstvovanja ljudi v njunem pravilnem medsebojnem odnosu, kar iskati vzkroze samo v vsakem posameznem posebej, bi dalo nepopolno in krivično podobo. Tako lahko ugotovimo na eni strani, da so bile razne kulturne prireditve, med njimi tudi gostovanje celjskega gledališča, ki je še leta 1960 imelo v Žalcu stalne predstave, slabo obiskane, da je aktivno amatersko udejstvovanje zelo, če ne skoraj povsem zamrlo, na drugi strani pa ni bilo nikogar, ki bi o tem dejstvu pričel resneje razmišljati in ugotavljati, ali je krivda res samo pri prebivalcih kot "potrošnikih" vseh kulturnih dobrin. Mnenje "saj je Svoboda tista, ki ji pripada vloga ustvarjalca in posredovalca kulture" je enostransko, zlasti še zaradi tega, ker po vseh znakih sočel ljubiteljsvo v Žalcu danes nima veliko pristašev. Torej ne gre zdaj za vprašanje ali je osnovna naloga spet ustanoviti dramsko družino ali nov pevski zbor, ampak za uveljavitev aktivne vloge vseh družbenih organizacij pri iskanju vzrokov, rešitev in pomoči za razvoj bodisi starih bodisi novih oblik kulturnega in družabnega življenja. Zalec je imel na primer kar lepo tradicijo zlasti kar se tiče družabnosti. Imeli so redne mesečne ali štirinajst-dnevne družabne večere opere, pa tudi dramska skupina je imela lepe uspehe. Lahkotnost družabnih večerov se je resda delno izrodila, vendar pa danes sploh ni prav nobenega razvedrila, plesa in zabave niti dramskih predstav. Zalec ima dve dvorani: eno z odrom, ki pa je zaradi pokvarjene elektrike napeljava že eno leto neuporabna (!), upravlja kinematografsko podjetje. Zaradi rentabilnosti poslovanja jo nerado odstopa za druge prireditve, zlasti ob sobotah. Druga dvorana pa je last kmetijske zadruge. Ta je sicer na razpolago za prireditve, vendar je brez odra in tako je iskanje prostorov res malo oteženo. Frekvenca obiskov dramskih predstav celjskega gledališča pa je manjša še zaradi bližine Celja, ker izgleda, da marsikateremu ljubitelju drame bolj ustreza okolje in vzdušje večjega mesta, razen tega pa se po domovih ob televizorju — televizorjev je okrog 50 — zbirajo manjše skupine. Ob teh zunanjih vzrokih, ki so ustvarili tako mrtvilo in nezanimanje, obenem pa kljub temu tudi stalno tarnanje prebivalcev, posebno mladine, čes da ničesar nimajo, pa ni bilo nikogar, ki bi se pobrigal za popravilo odra, nikogar ki bi dosegel s kinematografom sporazum o uporabi dvorane, nikogar, ki bi mislil tudi na razvedrilo mladine, niti sama organizacija LMS, nikogar, ki bi načrtno skrbel za program prireditve in s tem vplival in počasi spreminjal okus prebivalcev, obenem pa še skrbel za obveščanje in propagando, tako da bi ljudje za dalj časa naprej vedeli, kam bodo lahko šli in ne bi za neko prireditev zvedeli šele nekaj dni prej. In nikogar ni bilo, ki bi mislil še na druge oblike in možnosti kulturnega življenja, na vzgojo novih kadrov, na večjo vlogo knjižnice, ki je delno tudi zaradi sedanje neprimerne lokacije njenih pro-

storov precej zaostala v svojem razvoju. Samo vodstvo Svobode in še to ne preveč prožno in iznajdljivo, v katerem pa so izključno prosvetni delavci, vsega tega ni moglo prevzeti nase, ker konec koncev vsa kultura tudi ni samo Svoboda. Skoraj stoodstotno nezanimanje ostale inteligence, ki je sicer v Žalcu ne manjka, za aktivnejše sodelovanje v kulturnem življenju kraja pa je kljub zahtevam proizvođa in razumljivim težnjam po dodatnih zaslužkih vsaj neodgovorno in obžalovanja vredno. Ob tem samo mimogrede: ali ne bi vsaj minimalno kazalo nagrajevati tudi vodilne kulturne kadre, seveda ob večji aktivnosti.

Klub na obzorju?

Ob vsem morda ni pretirano, če rečemo, da so v Žalcu nekoliko preveč pozabili na kulturo in razvedrilo in da morda le ni samo nezanimanje prebivalcev tista pregrada, ki zapira pot živahnemu tovrstnemu življenju. Se pa kažejo tudi tu znaki, ki obetajo premik z mrtve točke. Na pobudo SZDL so na razširjenem plenumu te organizacije podrobneje govorili tudi o teh problemih in poudarili potrebo po skupnem delu in sodelovanju. In rezultat prve skupne akcije bo ustanovitev kluba in ureditev novih prostorov za knjižnico, vse v isti stavbi, skupaj z uradnimi prostori krajevnih družbenih organizacij in novim obratom družbene prehrane. Pobuda SZDL se je prav gotovo pričela na pravem mestu. In pravzaprav zdaj vsi živijo v pričakovanju tega novega kluba, ki bi moral biti urejen še pred novim letom. Kljub temu pa ni bilo še nič govora o programu v klubu, ker prevladuje mnenje, da so že sami prostori, televizor in revije dovolj. Morda je za sam začetek to tudi res, vendar izkušnje kažejo, da lahko v klubu take vrste kaj hitro prevlada zgolj gostilniško vzdušje. Tudi ne gre za to, da bi z nekim programom takoj zainteresirali zelo širok krog ljudi. Vendar pa so možnosti že zaradi bližine Celja in angažiranja kadra od tam dovolj široke, program pa se lahko naveže tudi na trenutne prireditve in gostovanja, ki bi z dodatnim pojasnjevanjem in pogovori v klubu nedvomno pritegnile več obiskovalcev. Prav tako so možnosti za filmsko vzgojo, če je že film tista najbolj privlačna točka za večino prebivalcev pa še za družabno življenje. Tako organiziran klub bi potem lahko delno predstavljal za mladino na kulturnem področju tisto, kar že ima v športu. Če ima za športno življenje na razpolago šolsko igrišče, nov stadion — manjka samo še nova telovadnica, ker prav zaradi tega izgubijo precej ljudi — razmerna dovolj kadrov (problem je nagrajevanje, kar bo treba rešiti), sodeluje tudi inteligenca, bi bilo prav, da se vsaj podobna skrb posveti tudi kulturni vzgoji in družabnosti in da tako optimističen začetek ne bi ostal samo torzo.

Za sedaj brez sklada

Seveda pa klub ni vse. Celotno kulturno problematiko je nekako prevzel občinski svet Svobod, ker so poseben Svet za kulturo ukinili. Če je tako, pa postanejo njegove naloge precej obširnejše, saj je poleg Svobode tu še kino s samo formalnim programskim svetom, knjižnica z neurejeno aktivnostjo, glasbena šola, ki prerašča okvir ozko usmerjene šole in je pravzaprav poleg osemletke edini vir kadrov za kulturne prireditve, pa še delavska univerza, gostovanja, celotna kulturna programska politika, skrb za vzgojo kadrov — to povzroča največ sivih las, v Koper, na seminarje Svobod pa so letos poslali samo enega! Vse te naloge bo moral občinski svet tudi v resnici prevzeti, če bo hotel zadostiti vsem obvezam družbenega upravljanja. Če bo pri tem naletel tudi na stvarno pomoč in sodelovanje predvsem s strani SZDL in na pripravljenost in sodelovanje samih prebivalcev, ki bi jih večja aktivnost s strani društev in družbenih organizacij morda le tudi prebudila iz individualistične zaprtosti, bo lahko kos tej nalogi.

Krajevna organizacija SZDL je razen tega prevzela tudi skrb za zbiranje sredstev. Tako za kulturo kot za šport dobivajo društva sredstva preko občinskega sveta Svobod in občinske zveze telesnovzgojnih društev iz proračuna občine, delno pa namensko od gospodarskih organizacij. Ta naj bi po zamisli SZDL vsa ta sredstva dodeljevala SZDL, ki bi jih potem sama razdeljevala po potrebi in aktivnosti društev. Ta, neke vrste sklad, bi veljal samo v Žalcu, ker za centralni občinski sklad za zdaj ni niti potrebe, ker za določeno dejavnost društvom na svojih območjih so podjetja še kar pripravljena prispevati zadovoljive zneske, medtem ko se centralnega sklada izogibajo. Ob sedanji še vedno bolj ali manj nesistematski dejavnosti — to velja predvsem za kulturno-prosvetna društva — je to dovolj, vendar pa bi enotnejša in načrtnost ter stalna kulturna aktivnost verjetno tudi zahtevala rednejši dotok sredstev, kar pa je brez neke enotne politike in razdeljevanja iz enega vira precej problematično. Morda bo v bodočnosti tudi o tem treba še razmišljati in najti ustrezno rešitev.

Morda je ta kratka, nepopolna skica le delen prikaz razmer v Žalcu. Vendar — če bo sedanja spodbudna akcija SZDL uspešna, če bo občinski svet Svobod znal prisluhniti vsem problemom in željam, pa morda čez nekaj časa ne bo treba več poslušati tožb, da v Žalcu ničesar ni in dvorane ne bodo polne samo ob kino predstavah in proslavah. Morda? Seveda, če si sami Žalčani to tudi res želijo in če bodo pri tem sodelovali.

V. SAMIDE

NEUPRAVIČENOST

starih proračunskih odnosov na višjih in visokih šolah

Pravzaprav bi lahko našli protislovij v vzgojno-izobraževalnem sistemu nič koliko. Deloma so posledica dosedanjega sistema finansiranja šolstva, načrtno in v nekaterih primerih celo megalomanske investicijske politike, deloma so posledica sedanjih, kar priznamo si, kljub resoluciji Zvezne ljudske skupščine o strokovnem izobraževanju in kljub novemu zakonu o finansiranju šolstva, še vedno ne povsem izdelanih konceptov o nadaljnjem razvoju šolstva pri nas. Kako bi sicer mogli govoriti o tem, da gre razvoj šolstva v eno smer, medtem ko potrebe gospodarstva po kadru v drugo. Kako bi sicer mogli ugotavljati, da del šol še vedno tiči globoko v starih proračunskih odnosih, medtem ko se drugi del že postopno gospodarsko in družbeno osamosvaja.

NASPROTJA MED POTREBAMI PO KADRU IN PRILIVOM KADRA IZ ŠOL

Kljub temu, da že vsa leta po vojni nenehno narašča odstotek mladine, ki uspešno konča osemletno šolanje, kar je predpogoj za vpis v šole druge stopnje, da se je v letošnjem letu ta odstotek povzpela celo na 60%, pa v gospodarstvu nikakor ne morejo zadovoljiti potreb prav po tem srednje strokovnem kadru. To protislovje tudi potrjuje podatek, da pridejo v našem gospodarstvu na enega tehnika štirje inženirji, dejanske potrebe gospodarstva pa terjajo prav obratno strukturo kadra. A kot vse kaže, razmerje se tudi v prihodnje ne bo bistveno izboljšalo in prilagodilo dejanskim potrebam gospodarskega razvoja: če namreč primerjamo število absolventov v minulem šolskem letu na višjih in visokih šolah s številom abiturientov na tehniških šolah in drugih strokovnih šolah za gospodarstvo in družbene službe v istem obdobju, potem moremo ugotoviti razmerje 2,3 v prvem primeru nasproti 1,5 v drugem primeru. Če pa primerjamo podatke o zaposlovanju teh absolventov, potem je razmerje še veliko slabše: ob treh inženirjih letno se zaposli en sam tehnik. O vsem tem tudi dovolj zgornjo pripoveduje podatek, da iz tehniških šol druge stopnje nadaljuje študij na višjih in visokih šolah kar 70 do 80 odstotkov abiturientov.

Podatki so že sami po sebi tako zelo zgornji, da pravzaprav ne potrebujejo nobenega komentarja. Zato naj omenimo le dvoje. Kapacitete šol druge stopnje so že dlje premajhne, čeprav so bili že pred leti razveljavljeni vsi normativni o prostori, o številu učencev v razredih... Tako je bilo na primer samo v letošnjem letu odklonjenih pri vpisu na šole druge stopnje v vsej Sloveniji 3469 abiturientov, samo v Ljubljani približno 700. Ob vsem tem pa na tej stopnji ni tako rekoč nobene možnosti izrednega vpisa, medtem ko je izredni študij uvedla že večina višjih šol in fakultet.

NASPROTJA V FINANSIRANJU ŠOLSTVA NA RAZLIČNIH STOPNJAH

Na protislovja v finansiranju šolstva opozarjajo številni primeri, predvsem s področja strokovnega šolstva. Tako precej šol druge stopnje nima do konca leta zagotovljenih niti sredstev za osnovno dejavnost, že v proračunih pa so bile občutno prikrajšane pri materialnih izdatkih, da o investicijskih sredstvih in amortizaciji sploh ne govorimo. O tem nazadnje pričajo tudi podatki o sredstvih, zbranih v letošnjem letu, za šolstvo. Tako bodo občinski skladi za šolstvo po finančnih načrtih zagotovili za osnovno dejavnost splošnoizobraževalnih šol 8 milijard 474 milijonov dinarjev — večji del teh sredstev je namenjen osnovnemu šolstvu — za strokovno šolstvo pa samo milijardo 166 milijonov dinarjev. Proračunski izdatki okrajnih ljudskih odborov pa bodo v letošnjem letu znašali 21 milijonov za splošnoizobraževalne šole, za strokovne šole pa 893 milijonov dinarjev. Republiški sklad za šolstvo pa je namenil v letošnjem letu približno 2 milijardi 123 milijonov dinarjev za osnovno dejavnost višjih šol, univerze in akademij, medtem ko je približno 346 milijonov dinarjev na-

menil predvsem za osnovno dejavnost posebnega šolstva.

Se bolj občutna pa so protislovja pri investicijskih sredstvih. Občinski skladi imajo v letošnjem letu po finančnih načrtih milijardo 784 milijonov dinarjev investicij za splošnoizobraževalne šole, za strokovne šole pa le 251 milijonov dinarjev. Proračuni okrajnih ljudskih odborov predvidevajo za letošnje leto samo 65 milijonov investicijskih sredstev za strokovno šolstvo. Republiški sklad za šolstvo pa je v letošnjem letu namenil milijardo 589 milijonov dinarjev za investicije v višje šole, univerzo in akademije, medtem ko je za investicije v vse druge šole z izjemo manjšinskega šolstva zagotovil samo 106 milijonov dinarjev.

Vse te številke dovolj zgovorno pripovedujejo, da investicije v šolstvo druge stopnje nikakor niso v skladu z dejanskimi potrebami gospodarstva po novem kadru in da bo potrebno, če nečemo, da se bodo ta nasprotja v prihodnje še povečala, bistveno spremeniti politiko investiranja tako v občinskih skladih za šolstvo kot tudi v proračunih okrajnih ljudskih odborov. Bržčas pa bo potrebno razmisлити tudi o finansiranju iz republiškega sklada za šolstvo. V letošnjem letu je namreč ta sklad v glavnem zagotovil sredstva za višje šole, univerzo, za tako imenovane posebne šole, medtem ko mu je skorajda v celoti zmanjkalo sredstev, s katerimi bi lahko interveniral v najbolj perečih primerih. Zakon o finansiranju šolstva pa ga obvezuje, da bodisi s krediti ali z namenskimi dotacijami pomaga tistim občinam, kjer so potrebe šolstva večje kot pa finančne zmogljivosti občinskih proračunov. Da prispeva sredstva v vseh tistih primerih, ko je ogrožen nadaljnji razvoj šolstva.

VIŠJE IN VISOKO ŠOLSTVO ŠE VEDNO V STARIH PRORAČUNSKIH ODNOSIH

Medtem ko lahko rečemo, da se v šolstvu prve in druge stopnje bolj in bolj uveljavljajo namesto starih proračunskih odnosov novi odnosi v finansiranju, pa tega še ne moremo reči za višje in visoko šolstvo. Samo za primer naj služijo tri fakultete: oddelek za arhitekturo na fakulteti za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo, strojna fakulteta in fakulteta za elektrotehniko. Vse tri tako v sredstvih za osnovno dejavnost kot v investicijskih sredstvih v celoti slonijo na proračunu univerze. In v vseh treh primerih samo fakulteta za elektrotehniko ustvarja nekaj malega lastnih sredstev, čeprav tudi v tem primeru ne gre za lastna sredstva v pravem pomenu besede. (Predavatelji te fakultete opravljajo nekatera dela in analize za industrijo v okviru inštitutov na fakulteti in od dohodka za te svoje usluge odvajajo 20% v sklad za pospeševanje znanstvenega in pedagoškega dela. Iz tega sklada lahko fakulteta

sneje ti profesorji črpajo dodatna sredstva za študijska potovanja ali pa lahko nabavijo osnovna sredstva, ki jih potrebujejo pri svojem delu.)

Popolno nasprotje pa so šolske delavnice ljubljanskih tehniških šol. Ze pred leti so opretili sistem didaktičnih vaj in namesto tega uvedli proizvodno delo. Uspeh je bil dvojen: na eni strani se dijaki veliko bolj poglabljajo v praktični del dela, to njihovo znanje je zdaj tudi veliko bolj trdno in jim proizvodni postopki niso več tuji, ko pridejo v proizvodnjo, na drugi strani pa so šolske delavnice bistveno pocenile praktični pouk, saj so na primer samo v letošnjem koledarskem letu ustvarile za približno 40 milijonov dinarjev dohodka.

Nekaj podobnega lahko odkrijemo, če primerjamo Narodno in univerzitetno knjižnico in ljubljansko Delavsko knjižnico. Prva je še v celoti odvisna od proračuna, ki ji ga odobri univerzitetni svet — nekaj lastnih sredstev ustvari samo fotolaboratorij, približno 600.000 dinarjev na leto — v Delavski knjižnici pa je letos razmerje med dotacijo in lastnimi sredstvi 75 nasproti 25 odstotkom.

EKONOMSKO OSAMOSVAJANJE JE POGOJ ZA DRUŽBENO OSAMOSVOJITEV

Pa, ali res ni moč uveljaviti novih principov formiranja in razdeljevanja dohodka tudi na ustanovi, kot je univerza? Čeprav tudi tu ne bi obveljalo načelo, da je dohodek odvisen od ekonomskih stroškov izobraževanja za slehernega študenta, da bi se med ustanoviteljem in ustanovo uveljavili pogodbeni odnosi? Če mu tudi tu ne bi razporejali dohodka na sklade in z njimi samostojno gospodarili?

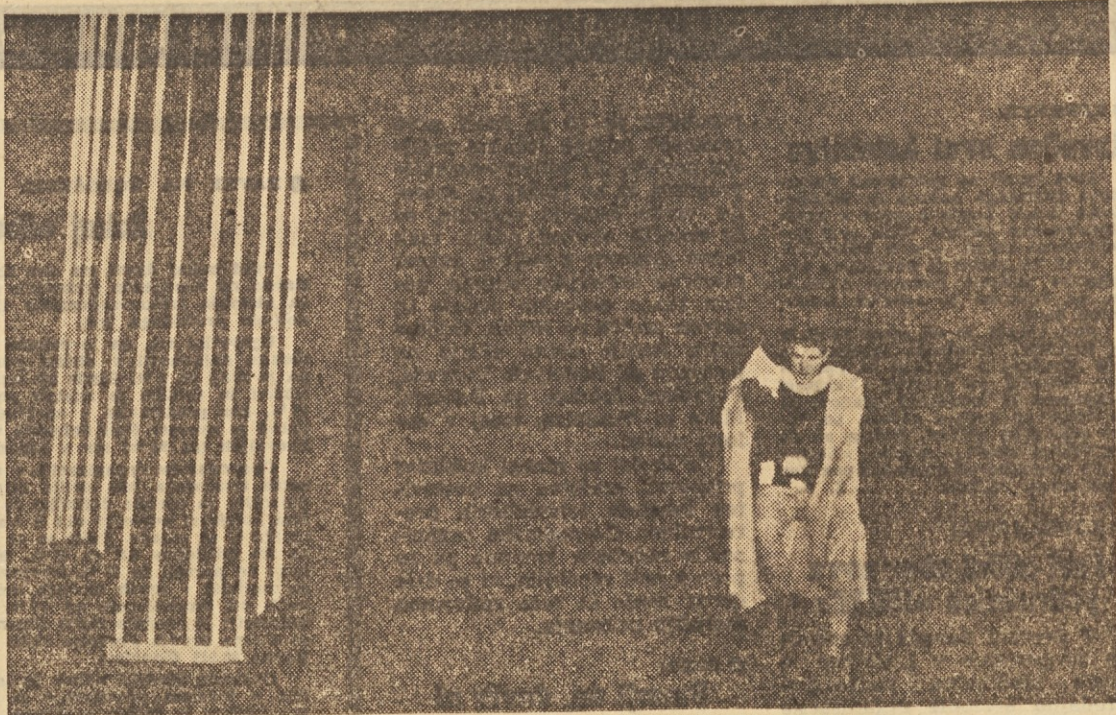
Primeri v vsem drugem šolstvu govore, da bi lahko. Tehniška kemična šola v Rušah izplačuje v vsej Sloveniji naročila za laboratorijske raziskave. Maiborski višja komercialna šola — ekonomska srednja šola — brez dvajset ali tridesetletne tradicije — opravlja vrsto uslug za gospodarske organizacije...

A priori zatrjevati, da univerza ne more ustvarjati dodatnih sredstev, je nesmiselno. Nekaj primerov se mimogrede vsiljuje. Mar ne bi bilo moč v laboratorijih in inštitutih elektrotehniške in strojne fakultete uvesti proizvodno delo študente? Študenti oddelka arhitekturo v svojih nalogah sijejo izrazito proizvodne probleme. Mar ne bi bil lahko v tisti del dohodka fakultete? Vse usluge, ki jih da Narodna in univerzitetna knjižnica 4000 obiskovalcem, so povsem brezplačne, čeprav je med njimi kar nekaj sto petdeset obiskovalcev stalnimi dohodki. In samo dinarjev na mesec izposojevalnine — tudi od študentov — prineslo štiri milijone dopolnilnega dohodka...

Vendar, prei ali slej bo treba razmisliti o lastnem dohodku. Ne samo zaradi tega, tembi to sprostilo predračune, temveč tudi zato, ker bo treba četi s sredstvi tudi samostojno gospodariti. BOJAN SAMARIN

- Ali imamo v Sloveniji res preveč festivalov?
- Premalo ali preveč, vprašanje le skupaj z drugim — kakšni so ti festivali?
- Na kaj nas opozarja dosedanja distribucija kulturnih dobrin?
- Ali smo še upravičeni govoriti o tradicionalni razliki med kulturnimi središči in oddaljeno provinco?
- Lastni festivalski program — ali tudi kulturno menažerstvo za širša področja?
- Ali so naše občine že pripravljene

Prizor s krstne uprizoritve novega slovenskega odrskega dela Vitomila Zupana »Aleksander praznih rok« na ljubljanskem Eksperimentalnem odru

TA TEDEN SMO IZBRALI

Aktualno vprašanje

Pravzaprav bi morali govoriti o nedeljski koncertni matineji, ki jo je priredilo Društvo glasbenih umetnikov Slovenije (Ljubljana, 3. decembra, Filharmonija). Po poizkusih v pretekli sezoni se je letos odločilo za abonmajske ciklus štirih stilnih koncertov »od predklasične do moderne«. Dva smo že slišali; posvečena sta bila Mozartovim delom in — zadnji — osebnosti G. F. Haendla. Oba spreda zanimiva, sestavljena iz premalo znanih ali pri nas sploh neznanih skladb, izvajalci na obeh matinejah dobri, nekateri naravnost odlični (Jože Falout, Ileana Bratuš-Kacijanova, Boris Campa), obe prireditvi je spremljal zanimiv komentar prof. Pavla Sivica.

In vendar — na obeh matinejah na pol prazna dvorana!

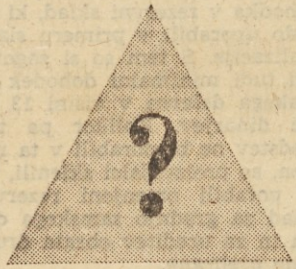
Premislimo natančneje: abonma Društva glasbenih umetnikov Slovenije je pravzaprav naš tretji komorni abonma, vendar z nesablonskim in našem kulturnemu krogu še vedno donolj tujim programom. Oblika nedeljskih dopoldanskih koncertov je v slovenskem popojnem glasbenem življenju skoraj nova. Sicer je res reklama zanje tolikanj malenkostna, da trdno ni mogoče računati na njeno pomoč — toda dvakrat zapored tako prazna dvorana dokazuje mnogo resnejši in veliko bolj nevaren problem. — Kaj je z našim občinstvom? Ne samo s tistim najširšim, o katerem govorimo že nekaj let, ne da bi se mu znali dovolj približati! Kaj je z našo mladino, zlasti z gojenci številnih nižjih glasbenih šol, z dijaki Srednje glasbene šole in s študenti Akademije za glasbo? In nič manj, če ne še bolj trpko vprašanje: kje so njihovi vzgojitelji? Na nobenem teh — pa tudi na prenekatem drugem koncertu jih (praviloma?) kratko malo ni.

Saj menda nihče ne trdi, da je prav tako?!

Festivali, takšni in drugačni

investirati sredstva tudi za kulturna gostovanja?

- Kaj sodijo o festivalskih prireditvah in gostovanjih predstavniki nekaterih slovenskih področij?

Izzvali razmišljanje o smotnosti našega festivalnega dogajanja med široko javnostjo, usmeriti to razmišljanje v daljnosežnejšo festivalsko politiko, ki bo v skladu z deatizacijo kulturnega življenja pri nas, mobilizirati bolj kot doslej za to presojanje in odločanje lokalne činitelje, zlasti sama upravnica in družbena vodstva festivalnih institucij, okrajne in občinske svete za kulturo, mobilizirati za to potrebna lokalna sredstva — in še in še boljše bi lahko naštevali nagibe, ki so pripeljali Republiški svet za kulturo v razpravo o tem kulturnem vprašanju, ki ga je tudi naš tisk doslej že večkrat naštel.

Ce bi samo našli prireditve naše festivalne dejavnosti, bi morda sprva res lahko ugotovili, da jih ni malo, obratno, da jih je zelo dosti. Imamo dva festivalna zavoda — Ljubljanski festival in Primorske prireditve, dve vsakoletni lokalni festivalski prireditvi — Mariborsko kulturno revijo in Dolenjski festival, festival zveznega značaja — Jugoslovanski festival jazza na Bledu, lani smo imeli šest republiških revij amaterskih zborov, orkestro in dramskih ansamblor, vrsto občinskih in okrajnih revij prav tako amaterskih skupin, pa še Studentski festival — jugoslovanskega značaja — v organizaciji Akademika.

Toda vse to naštevane nam še ne pove pravzaprav ničesar o upravičenosti teh festivalov in revij, če ne skušamo slediti vprašanjem, kakšni so ti festivali, kakšna je njihova umetniška fiziognomija, odmev njihovih prirediteljev pri publiku, ali pomagajo predvsem brisati dosežane razlike med kulturno prenasenimi središči in provinco, zlasti industrijskimi naselji, kjer je kulturna lakota še precej nepotešana, ali ti festivali in revije prinašajo kulturne prireditve zlasti tja, kjer je domačih kulturnih prirediteljev zelo malo ali nič itd.

izkušnjah. Bojazen nekaterih, češ, da bodo zdaj zopet slabši repertoarji pevskih zborov itd., je odveč. Drugi so se ustavili ob drugačnih vprašanjih: ob vsakoletni organizaciji tega festivala pozabljamo na druge stvari, na pomutacijske zbor, na priliv v odrasle zore, na kolektivno pevsko vzgojo mladine strokovnih šol, ki jo imamo samo v Celju (kako groteskno, prav v mestu Mladinskega pevškega festivala) ob strani preko 3.000 itd. Zopet drugi, predstavniki področij, ki imajo zelo malo kulturnih prirediteljev, opozarjajo na potrebo vsakoletnih občinskih in okrajnih revij vokalne in instrumentalne amaterske dejavnosti. Še marsikje so namreč to edine kulturne prireditve, ki jih občinstvo lahko posluša, zato tudi predlagajo, naj se razvrstijo preko vsega leta in ne le ob koncu vsake kulturne sezone.

RESNIČNA VREDNOST AMATERSKE DRAMSKE REVJE

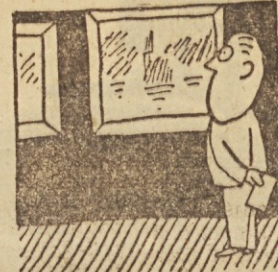
Republiška revija amaterskih igralskih skupin je prireditelj, ki se že štiri leta seli iz kraja v kraj, torej glede svoje publike ni omejena le na vedno isto publiko. Prav tako mora tisti, ki hoče konkurirati za republiško revijo, v sezoni pripraviti več uprizoritev, torej mu propozicije onemogočajo, da bi »tekmoval« le z eno predstavo, marveč mora zadostiti glede na svoje zmoglosti tudi potrebam domačega kraja. Republiške revije potrjujejo iz leta v leto kvaliteten rast uprizoritev, skrbnejše izbiranje tekstov, vedno večje zahteve po kvalitetnem gledališčnem delovanju, kar se pa še ne manifestira samo na enotedenski vsakoletni prireditvi, marveč predvsem v široki dejavnosti igralskega amaterizma: ti rezultati so torej vidni predvsem tudi na domačih odrih.

Kakšen odmev imajo pri publiki amaterske igralske revije, nam zgovorno potrjuje n. pr. okrajna revija, ki jo že tri leta zapovrstjo prireja mariborski okrajni dramski svet. Prvo leto je bila v Ptuj, drugo v Ravnan, lani pa v Slovenski Bistrici. Revije so vzbudile pozornost delavcev in kmetov za gledališče. V Slovenski Bistrici, na primer, obisk mariborske Drame prej ni imel lepega odziva. Na okrajni dramski reviji pa je bilo preko 54.000 gledalcev. Morda je ljudem, ki prej niso obiskovali gledališke predstave, prav tak most do poklicnega gledališča potreben. Vse, kakor pa ne moremo zanikati, da imajo te revije poleg svojega manifestativnega in delovno-vzposodbudnega značaja tudi svoje zasluge pri pridobivanju nove gledališke publike iz vrst delavcev in kmetov.

Pri vseh republiških amaterskih revijah — in ne samo pri reviji igralskih skupin — bi pravzaprav ne smeli ocenjevati samo to, kar lahko vidimo v enotedenskem programu te ali one prireditve, ne da bi ocenili njih vpliv na kvaliteten rast amaterske dejavnosti nasploh, predvsem tam, kjer so zanjo pogoji. Ne smeli bi pozabiti prisluhniti njihovemu odmevu doma in v krajih, kjer te skupine gostujejo in kjer dostikrat ob dosednji distribuciji predstavljajo žal še vedno skoraj edine kulturne prireditve. Nad tem dejstvom se nihče ne naslaja, vendar je treba ugotoviti njegovo resničnost in iz tega sklepati, da so nam tudi amaterski festivali zaenkrat še potrebni.

S. G.

Anketiranje publike

Ob 20-letnici revolucije je Društvo novinarjev Slovenije priredilo v doporani Nebotičnika v Ljubljani I. republiško razstavo novinarske fotografije. Razstavljene fotografije so posnete neposredno sredi osakdanjega dogajanja: na cesti, v rudnikih, ob raznih nesrečah, na majskem izletu... So reportažne fotografije in vendar jim ne moremo prav zaradi njihove neposrednosti in iskrenosti odrekati neke trajne vrednosti, ki včasih že presega nivo reportaže. Nagrade so bile podeljene za najboljše reportaže — torej za serijo fotografij o nekem dogodku in za najboljšo posamezno fotografijo. Poleg tega je društvo novinarjev uvedlo še novost, kateri bo treba razmišljati tudi na naših likovnih razstavah; to je anketiranje publike.

Vsak obiskovalec dobi pri vходу seznam fotografij s prošnjo, naj obkroži fotografijo, katera mu najbolj ugaja. Neke vrste anketa torej, še skromna in enostavna, vendar prva te vrste. Novinarji so pravilno začutili, da umetnine brez ljudi ne živijo, da je treba, da se o njih govori, piše, debatira... ocenjuje. Sama razstava, ki je združila trenutno naša najbolj znana imena poklicnih fotoreporterjev, je prva. Upamo, da zaradi svoje svežine in utripa življenja, ki nam ga kaže, ni poslednja.

F. Z.

»Liga gentlemanov«

»Duhovito delo z izbranimi igralci, spretno grajena in napeta zgodba,« taka je bila ocena angleškega filma »Liga gentlemanov« večine gledalcev. In strinjamo se z njimi.

Angleži so svojevrstni ljudje. Znani so po posebnostih, ki so nam včasih zelo tuje, pa najsi se tičejo njihovega puritanstva, starmodnosti, svojstvene originalnosti ali humorja. Tudi v filmih so to že večkrat potrdili. Kako enostavno in hkrati prefinjeno so pokazali, kako resni in zažrti znajo biti, hkrati pa poglubljeni in činični, pa tudi vedri in komični, če je to potrebno. Eno od področij, kjer črpajo svojo izvirnost in originalnost, je njihova družbena in državna ureditev, prosneta, oblast, vojaštvo in podobno.

Do neke mere bi o to zvrst lahko uvrstili tudi film »Liga gentlemanov«, ki se odlikuje predvsem po svoji izvirni domiselnosti in originalnosti v besedi ter pomembni igralski izraznosti. Nekdanji oficir, ki ga igra znani karakterni igralec Jack Hawkins, skuša s sedmoricco vojnih »veteranov« še enkrat zažveti življenje vojaka v vsej svoji enoličnosti ali razburljivi dinamčnosti, toda po vseh zakonih in predpisih vojaške discipline. Toda cilj njegove akcije tokrat ni v častnem boju in zmagi, temveč v zločinu, drznem ropu ene največjih londonskih bank. To je njegova poslednja vojaška, pa tudi življenjska akcija, v detaile pretehtana, strokovnjaksko izdelana, ki pa kljub vsemu propade. Trpkosti in grenkobi, ki jo človek občuti ob tem zadnjem nečastnem prizadenanju ljudi, ki so nekoč družbi nekaj pomenili in zanj niso kaj prispevali in ki bi se zdaj lahko bili »dobri vojaki«, se pridruži satirična podoba mladih angleških vojakov ter njihova navidezna discipliniranost, red in vojaška prizadetost. Skupina osmih igralcev je pod vodstvom režiserja Basila Deardena odigrala svojo veliko igro, ne le v filmski zgodbi, temveč tudi na filmskem platnu. S svojo izvirnostjo v dramaturški gradnji in posebnem zapletu, v katerem se karakterji igralcev dosledno razvijajo in njih dejanja rastejo v napeta dinamična nasprotja, so se analitiški filmski ustvarjalci povzpeli zelo visoko na lestevici dobrih filmskih del.

I. B.

IDEJA, POROJENA IZ KRIZE

Doslej je bilo gotovo največ javnega in družbenega razpravljanja okoli reorganizacije ljubljanskega festivala. Da jim ne bi bili krivični, je treba povedati, do kam je že pripeljala ta razprava. Ljubljanski festival, ki je imel v dosedanjem sklopu poleg letne festivalne prireditve (bale — opera) še šest oddelkov (Eksperimentalni oder, Mladinsko gledališče, Centralno plesno šolo, Zabavišče Tivoli, poslopje Soča in svojo tehnično službo), se bo reorganiziral v tem smislu, da se bodo vsi njegovi oddelki odcepili oz. osamosvojili. Ljubljanski festival pa bi poleg svoje štirinajst-dnevne poletne prireditve postal neke vrste posredovalnica kulturnih prirediteljev in gostovanj tudi krajem izven Ljubljane.

Ob tej reorganizaciji pa ostaja še vedno odprto vprašanje same ideje festivalne poletne prireditve. Na okrajnem svetu za kulturo tega vprašanja še vedno niso odložili. Dosedanja ideja festivala se je porodila tako rekoč iz krize kaj bi s festivalom, saj je bila njegova prvotna zamisel mnogo širša in ne samo kulturna. Toda, če je baletni program lani uspel, letošnjih šest opernih »sodobnih« predstav ni naletelo na tak odmev pri publiku. Ali imamo glede na domačo tematiko takšne kapacitete, da bi lahko zagotovili vsako drugo leto originalen operni repertoar? Ali ni to le srečanje opernih ansamblor, ki bi bilo lahko prav takšno ob rednih republiških gostovanjih? Ali ni to v resnici le podaljšan repertoar naših opernih hiš? Ali lahko ustvarjalnost na področju operne literature vzporedimo z ustvarjalnostjo na domačih baletnih ali dramskih tleh? Velike ideje komponentov, se, kot kaže, ne bodo dale uresničiti z ljubljanskim festivalom, pa čeprav bi ustanovili visoke nagrade za komponiste in libretiste, kot nekateri predlagajo. In zdaj drugo: Ali smo za turiste lahko zanimivi brez domačih del? Opijemljemo se torej druge ideje, programa iz sodobne evropske in svetovne operne literature. A vprašujemo se, koliko tega operne hiše že doslej v svojem rednem repertoarju uprizarjajo, ali niso ob prvih poskusih imele precej prazne hiše, kajti za publiko je treba prepustiti času čas. Vse kaže torej, do bo treba o tej ideji še razpravljati — in če ne bo drugače, tudi opustiti.

UMETNOST PRITEKA PO KAPLJICAH

Zavod Primorske prireditve že nekaj let opravlja tudi svojo vlo-

go posredovalca gostovanj na koprskem in goriškem. Toda kljub vsemu z njegovo distribucijo kulturnih prirediteljev tudi ni nekaj v redu. V zimski sezoni 1960/61 je imel Koper 21 gostovanj, Izola 8, Ilirska Bistrica n. pr. kot delavski center pa samo 2. Zelo nezadovoljne so s politiko Zavoda občine Sežana, Kozina in Postojna. Ali, v Goriških Brdih po 4 mesece ni nobene kulturne prireditve. Distribucija gre torej očitno v korist koprskega okraja, toda temu sledi logično vprašanje: koliko so se sveti za kulturo okraja Nova Gorica in njihovih občin potebovali za ta gostovanja, koliko so bili zanje pripravljeni tudi materialno prispevati?

Drugo pa je zopet vprašanje daljnosežnosti ideje poletne enotedenske festivalne prireditve — Folklornega festivala. Postavlja se vprašanje — o njem še nismo slišali kaj več razpravljati — perspektivnega razvoja tega festivala. Kdor nekajkrat vidi najboljše jugoslovanske folklorne skupine, Tanec, Kolo, Lado, verjetno zanj ne bodo več zanimanje. In če se naj festival razvija v prireditve izvirne domače folklore, ali je res zato turistična koprška obala najprimernejše prizorišče? Do takšnih načelnih razprav do sedaj ni prišlo, kljub temu, da bi poleg načelnih pomislekov tudi finančni pokazatelji tako debato morali pospešiti. Lanski festival je stal 7 milijonov, letošnji že 11 in pol. Družbeni prispevek na gledalca festivala letos je znašal 1500 dinarjev. Ob razgovorih o drugačni distribuciji kulturnih dobrin, o brisanju razlik med središči in provinco, verjetno Folklorni festival v bodoče ne bo mogel računati več na tako izdatno subvencijo iz splošnih družbenih sredstev.

NAJCENEJŠA KULturnA REVija

Mariborska kulturna revija, ki ima že petletno tradicijo, ni specializirana revija. To je vsakoletni svečani uvod v novo kulturno sezono, pri katerega programu sodelujejo tako poklicne kot amaterske kulturne skupine in ustanove. To je res naša najcenejša kulturna revija, čeprav nikakor ne bi mogli zanjo reči, da so zato tudi njeni uspehi najbolj skromni. Lanski repertoar revije, ki je zaobjel n. pr. štiri razstave, 3 gledališke predstave, 2 literarna večera, 3 koncerte in revijo godb na pihala ter 7 filmskih premier, je terjal komaj nekaj več kot 600.000 din družbene subvencije.

Revija se je v zadnjem času orientirala s svojimi prireditvami tudi v kraje izven središča, ki zelo hvaležno sprejemajo te prireditve

KAJ BO Z DOLENJSKIM FESTIVALOM?

Od 1958. leta v Kostanjevici ni bilo več prireditve Dolenjskega festivala. Grad, katerega dvorišče je bilo prizorišče festivala tri leta, se zdaj obnavlja. Za okoliške kraje je bila v poletnih mesecih to lepa kulturna prireditelj in skoraj edina. Vsekakor bo treba zdaj rešiti vprašanje, ali bo grad v bodoče turistični ali kulturni objekt. Prav razvijajoči se turizem in nov likovni center v Kostanjevici, pa še vedno nezadovoljene kulturne potrebe domačinov tod okoli govore v prid obnovitve Dolenjskega festivala v Kostanjevici.

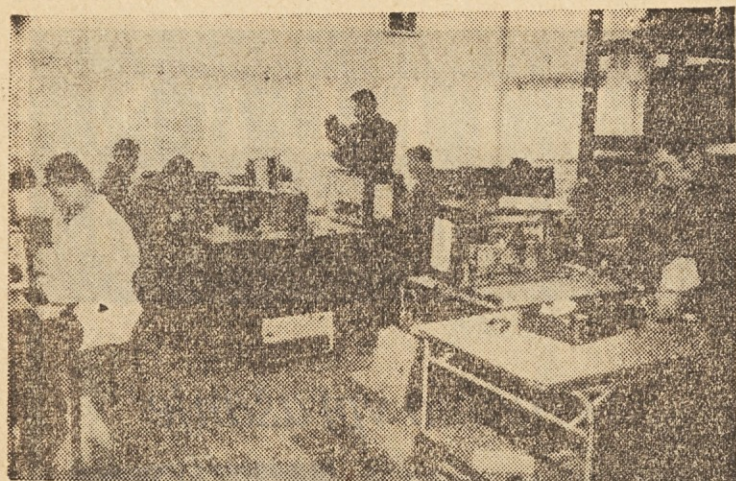
CELJSKI GLEDALIŠKI FESTIVAL?

Iz časopisa je prodrla vest o ponovni obuditvi zamisli festivala domače izvirne dramatike v Celju. Festival naj bi bil v aprilu, torej pred prireditvami Sterijinega pozoria v Novem Sadu in prireditvami Male scene v Sarajevu.

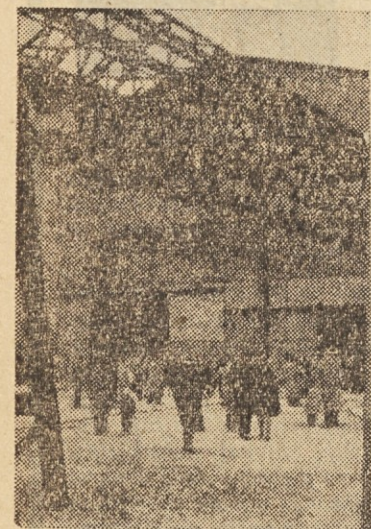
Ob razpisanih nagradah naj bi zainteresirali domače pisce in majhne gledališke skupine, kar bi gotovo vzposodbujalo razvoj slovenske dramatike in jugoslovanskega gledališkega uprizarjanja. Zaenkrat so mnenja o obnovljenem festivalu še deljena, zlasti še med tistimi, ki naj bi gmotno podprli to prireditve. A če drugje že ustanovljena festivalna ustanova »iz prsta sesa svojo idejo«, kot je nekdo duhovito dejal, potem bi Celjski gledališki festival gotovo upravičil svoj namen, zlasti ob dobro premišljenih propozicijah, ki bi ob »sušnih letih« ne silile v organizacijo te prireditve za vsako ceno.

MLADINSKI PEVSKI BIENALE V CELJU

Prenatranost priprav na vsakoletni Celjski mladinski pevski festival je opozorila na potrebo po časovni korekturi: raje vsako drugo leto, da bi bile priprave solidnejše, da bi zborji ne pozabili na to, da morajo pesem prenašati med publiko svojega kraja in končno, tudi sredstva, ki niso majhna za takšno prireditelj (letos 6,5 milijonov din) so nam potrebna še kje drugje. Pobuda je prišla od spodaj, temelji na

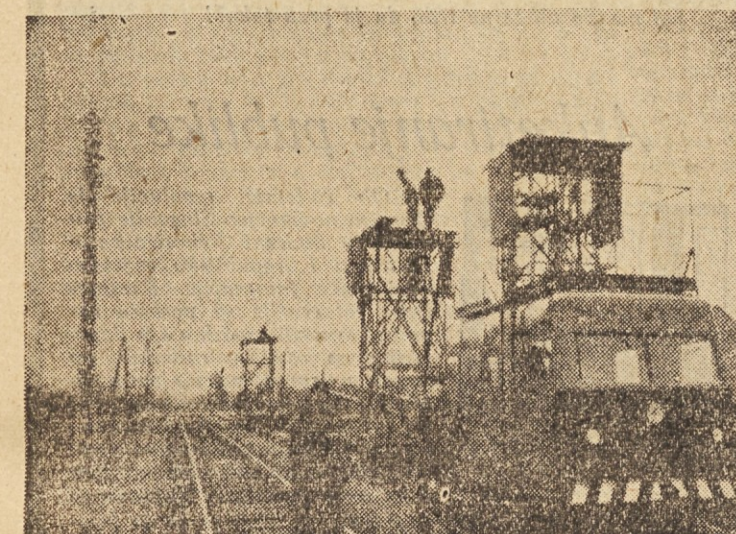
Pred dnevi so v Rožni dolini v Ljubljani odprli nov »Iskrin« obrat servisnih delavnic. Popravljali bodo vse radijske in televizijske sprejemnike, razne ojačevalne naprave, kinoprojektore, avtoelektrična dela ter akumulatore. Poleg »Iskrin« proizvodov bodo v popravilo sprejemali tudi vse ostale povojne tipe aparatov

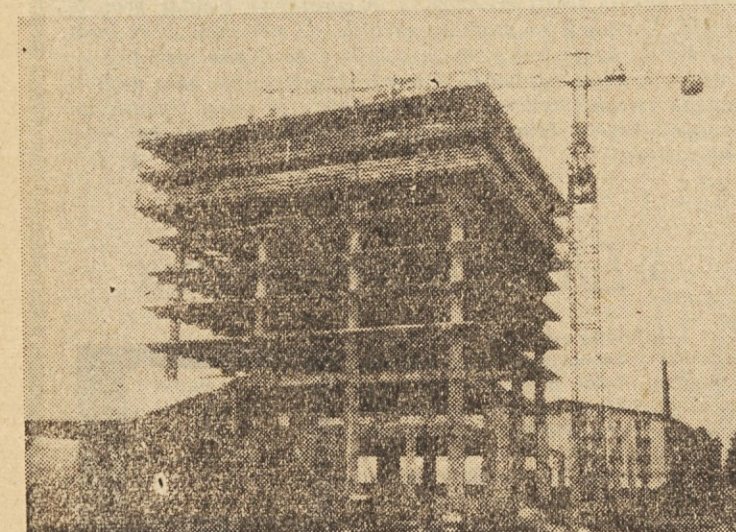
Na praznik dneva republike so na jesenskih izročih obratovanja novo, 170 metrov dolgo halo žične valjarne. Svečanosti ob otvoritvi so prisostvovali tudi podpredsednik Zvezne ljudske skupščine Franc Leskošek-Luka in sekretar Ljudske skupščine LRS dr. Miha Potočnik

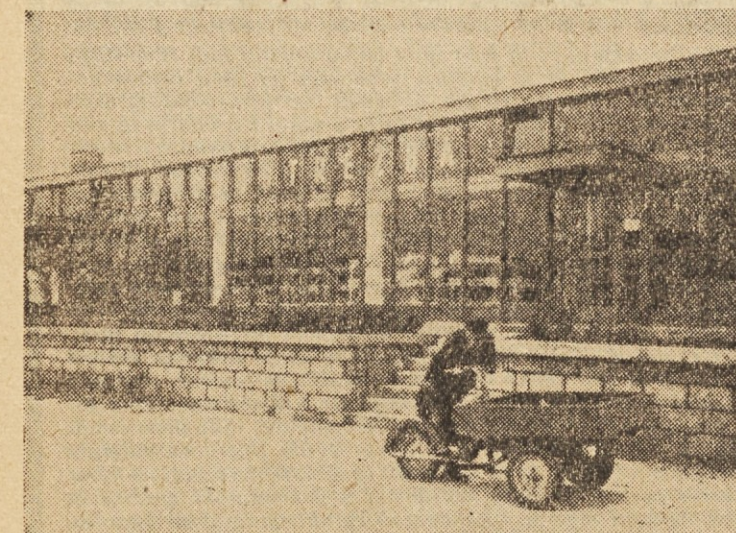
Tovarna šivalnih strojev »Mirna« na Dolenjskem je dala te dni v prodajo prvi prenosni šivalni stroj, izdelan v naši državi. Prodajna cena stroja znaša 69 tisoč dinarjev. Do sedaj so izdelali 20 teh strojev, do konca leta pa jih bodo še nadaljnjih 200

Te dni montirajo napeljavo za popolno elektifikacijo proge Postojna-Ljubljana že tik pred Ljubljano. Zica je napeljana že do Dolgega mostu, nosilce pa montirajo v Rožni dolini (slika). Zaradi tehničnih del vozijo vlaki na tem odseku le po enem tiru. Vse to obeta, da se z gotovostjo bližamo dnevu, ko bodo tudi v Ljubljani zatulile sirene električnih lokomotiv in ko bodo po vseh naših važnejših progah zamenjale žice črni dim starih lokomotiv, čeprav se niso končala prerekanja o tem, kakšen sistem napajanja naj velja na naših progah.

V Zalcu so septembra meseca začeli graditi novo najsodobnejše skladišče hmelja v Evropi. V njem bodo dosuševali, konservirali, pakirali ter odpošiljali hmelj. Nova gradnja, ki bo predvidoma gotova do konca 1962. leta, bo visoka čez 50 m, vsi delovni poslopki v njej pa bodo avtomatizirani. Zmogljivost novega skladišča bo 650 ton hmelja za predelavo ter 200 ton že prepranega. Po novem tehnološkem postopku, ki je edinstven na svetu in izključno izum naših tehnologov, bodo osemkrat povečali storilnost zveplanja, izboljšali kvaliteto hmelja, obenem pa prihranili samo na zveplu nad 90 %

Ljubljana je te dni dobila še eno novo samopostrežno trgovino. Trgovsko podjetje »Hrana« je na Cesti IX. v Rožni dolini za dan republike odprlo sodobno prodajalno, ki ima poleg špecerijskega ter galanterijskega oddelka tudi mlekarino ter prodajalno svežega mesa in mesnih izdelkov ter lastno pakirnico blaga

• LENDAVA:

Izvoljen svet kolektiva

Pred dnevi so uslužbenci občinskega ljudskega odbora in katastrskega urada Lendava prvi v murskosloboškem okraju volili svoj samoupravni organ — svet kolektiva. Pred volitvami je sindikalna podružnica sklicala sestanek kolektiva, na katerem so sprejeli kandidatsko listo.

Dan volitev je bil pravi praznik za kolektiv. Občinska zgradba je bila okrašena s cvetjem in parolami, izobesili so zastave. Nekateri uslužbenci iz krajevnih uradov, ki so daleč od sedeža občine, so volili celo med prvimi. Potem so se vsi volivci zbrali v dvorani »Naše« in se pomenkovali o nalogah pravkar izvoljenega organa. S. S.

• LJUBLJANA:

Prvi občni zbor nove podružnice »ISKRA«

V dvorani Zavoda za socialno zavarovanje v Ljubljani je imela sindikalna podružnica prodajno servisne organizacije tovarne »ISKRA« svoj prvi občni zbor. Komaj pred enim letom ustanovljena podružnica, ki je nastala zaradi decentralizacije delavskega samoupravljanja starega podjetja »ISKRA«, je pokazala v enem letu zavidno lep uspeh.

Občni zbor podružnice, ki šteje približno 600 članov, je bil dobro organiziran. Vsak udeleženec je dobil ob začetku zbora pisemno poročilo o delu sindikalne podružnice. V živahni razpravi, ki se je nato razvila so posamezni govorniki osvetlili mnogo perečih problemov, posebno pa skorajšnji prehod na ekonomske enote.

• LJUTOMER:

Gradnja tovarne močnih krmil

Pred nedavnim so začeli v Ljutomeru graditi tovarno močnih krmil. Računajo, da bosta tovarna in skladišče do spomladi pod streho. Tovarna bo za začetek delala s kapaciteto 1700 vagonov krmil letno. Seveda bodo z leti tovarno razširili, saj pravijo, da s prodajo proizvodov ne bo težav. Tovarna bo znatno modernizirana, zaposlila bo le okoli sto delavcev. S. S.

• MARIBOR:

Deset let podjetja

V grosističnem trgovskem podjetju KOLONIALE Maribor so proslavili deseto obletnico obstoja in delavskega samoupravljanja. Podjetje je začelo poslovati z zelo skromnimi sredstvi, vendar je po dobrem letu poslovanja preseglo milijardo prometa. Zlasti v zadnjih letih si je KOLONIALE s solidnim poslovanjem pridobilo zaupanje med odjemalci, ki jih je že blizu 1500. Kot grosist za promet s špecerijskim blagom KOLONIALE zalaga celotno področje okraja, del Savinjske doline ter zasavski bazen. Za uspešno poslovanje si je podjetje počasi oskrbelo močan prevoznik park (zdaj imajo 21 vozil, ob ustanovitvi pa so imeli en sam tovornjak), uredili pa so tudi skladišče v Dravogradu. Glavni problem podjetja ostane slej ko prej ureditev centralnih skladišč v Mariboru. V zvezi z modernizacijo poslovanja je KOLONIALE uredilo prvo samopostrežno trgovino v Mariboru in s tem uspešno poseglo tudi v trgovino na drobno. -mG

• KAMNIK:

Organizacijo prilagajajo delovanju enot

Pred dnevi je bila v Kamniku občinska konferenca LMS, ki se je udeležilo 200 delegatov iz 18 aktivov. Udeleženci so največ razpravljali o vlogi mladih proizvajalcev v procesu decentralizacije samoupravljanja, še posebej pa pri izdelavi pravilnikov o delitvi čistega dohodka in osebnih dohodkov.

Ugotovili so, da je delo mladinskih aktivov potrebno prilagoditi življenju in delu v ekonomskih enotah. Doselej so namreč marsikje preveč načelno razpravljali o splošnih problemih v podjetju, niso se pa poglavitno v perca vprašanja, ki se z njimi srečuje mlad delavec na delovnem mestu. F. S.

• RADLJE OB DRAVI:

Kolektivi prispevali za relejni radijski oddajnik

Letos spomladi so na občinski konferenci SZDL v Radljah ob Dravi sklenili, da bodo zgradili relejni radijski oddajnik in lokalno radijsko postajo. Na področju te občine namreč ne morejo brez velikih motenj poslušati slovenskega radijskega sporeda. Lokalna radijska postaja in relejni oddajnik bi potemtakem omogočila čistejši sprejem in uspešnejše obveščanje občanov s posameznimi problemi te komunne.

Sklep ni ostal na papirju. Kolektivi so prispevali sredstva — 1,3 milijona dinarjev — in konec septembra se je na valovni dolžini 202 metra prvič oglašil novi, polkilovadni radijski oddajnik. Pred praznikom

republike pa so že imeli prvo poskusno oddajo lokalne radijske postaje. Za njihov »domači« program, ki bo poslej na sporedu vsako nedeljo opoldne, so že določili okvirni načrt: vsak teden razgovor z volivci, enkrat mesečno kmetijska oddaja, potem razne aktualne oddaje in seveda plošče po željah. Oddaje radia Radlje dobro slišijo na področju od Radelje do Vuhreda, Podvelke, Ribnice na Pohorju, Mute in Vuzenice, torej v celotni občini.

Ze doslej so mnogi kolektivi prispevali sredstva za postavitev lokalnih televizijskih pretvornikov. Gospodarske organizacije radeljske komunne pa so prve v naši republiki, ki so dale denar zanje in zato nedvomno zaslužijo priznanje.

• BLEJ:

Dinarji so, deviz ni

Tovarna čipk in vezenin na Bledu, ki obstaja že več kot 30 let, ima ustaljeno proizvodnjo. Izdeluje čipke in vezene raznih vzorcev. Letno izdelajo tu okoli 2,5 milijonov metrov čipk in vezenin. Planirana proizvodnja je vsako leto že vnaprej razprodana. Podobne predmete sicer izdelujejo še v Bovcu, Subotici in v Zagrebu, vendar vsa ta podjetja ne morejo izdelati toliko teh iskanih artiklov, kot jih terja tržišče. Zaradi tega so organi upravljanja v Tovarni čipk na Bledu začeli razmišljati o obnovi sedanega strojnega parka in razširitvi podjetja. Podjetje ima že svoja dinarska sredstva za nabavo novih strojev oziroma opreme iz inozemstva. Toda svojih izdelkov ne izvaža, nima dovolj sredstev tistih držav, ki take stroje izdelujejo. Zelo koristno bi bilo, če bi pristojni organi temu podjetju omogočili nabavo dodatnih strojev za razširitev proizvodnje.

Surovine za izdelavo čipk in vezenin dobivajo od domačih tovarnih prednic v Mostari, Trzinu in drugih, tako da tudi s povečano proizvodnjo ne bo problema glede dobave surovin. Tudi glede kadra nimajo nobenih težav, ker ga vzgajajo sistematično, skoraj izključno iz vrst domačinov.

To podjetje je eno med prvimi uvedlo nagrajevanje po kompleksnem učinku. Doselej so pri delitvi čistega dohodka viagali 30 % sredstev na sklade in 70 % porabili za osebne dohodke. Po novem pravilniku, osnutek so že izdelali, pa predvidevajo, da bodo razmerje v korist skladov še povečali tako, da bodo viagali v sklade kar 45 % celotnega čistega dohodka. S tako politiko nagrajevanja in gospodarnosti jim je uspelo, da so iz svojih sredstev zgradili sodobno opremljeno poslopje, v katerega so prd kratkim vgradili del strojev, v nadstropju pa so uredili upravne prostore. N. B.

Za dan republike na Viru

V tovarni sanitetnega materiala na Viru pri Domžalah so zelo lepo in s številnimi prireditvami proslavili dan republike in dvajsetletnico vstaje. Zvečer 28. novembra so nekateri člani kolektiva pripravili posebno akademijo za svoje sodelavce in za prebivalce Vira ter okolice. Med pestrim programom je govoril tudi predsednik občinskega odbora SZDL Domžale tovaris Jernej Lenč. Na dan republike pa so na dvorišču tovarne odkrili spominsko ploščo v narodnoosvobodilni borbi padlim delavcem tovarne. Spomenik je odkril predsednik Občinskega odbora ZB Domžale narodni heroj France Arbet-Lokko. Po proslavi so vsi člani Zveze borcev podjetja na intimni svečanosti prejeli spominska praktična darila, predvsem knjige, ki opisujejo narodnoosvobodilno borbo. Istega dne popoldne je bila zabavna prireditev z recitacijami, petjem in glasbo

• TGA KIDRIČEVO:

Pravilnik in osnove pred kolektivom!

Nedavno je CDS v delovnem kolektivu TGA Kidričeve razpravljali o določitvi kalkulativnih osebnih dohodkov, ki obremenjujejo lastno ceno proizvod-

• LITJA:

Komisija čaka

O izdelavi pravilnikov o delitvi čistega dohodka in o delitvi osebnih dohodkov so govorili tudi na seji litjskega zbora proizvajalcev. Ugotovili so bili, da posebni komisiji do 17. novembra še ni bil poslan na vpogled noben pravilnik, čeprav je znano, da so že sprejeli pravilnike v Lesni industriji, Kresniški industriji apna in v Tovarni usnja in krzna. V razpravi sta pravilnika v predložitvi in kmetijski zadrugi Litja, pripravljajo jih pa v kmetijski zadrugi Dole-Gabrovka. Ugotovili so, da pri izdelavi pravilnikov zaostajajo zlasti manjše gospodarske organizacije in da bo tako njihovo delo škodilo njim samim. (K)

nje. Kalkulativni osebni dohodek (neto) posameznega delovnega mesta je namreč potrebno določiti za pravilno obremenitev

• RAVNE NA KOROŠKEM:

Zakaj odborniki molče?

Pred nekaj dnevi sta oba zbora občinskega ljudskega odbora Ravne na Koroškem podrobno obravnavala gibanje gospodarstva za obdobje januar-september 1961, v primerjavi z enakim razdobjem preteklega leta.

Ugotovila sta, da je celoten dohodek v vseh panogah gospodarske dejavnosti v občini porasel za 9,2 %; dohodek podjetij pa je nižji za 5 %. Glede na ugodnejšo delitev dohodka med kolektivi in družbo je znatno porasel čisti dohodek, in sicer za 44 %, kar predstavlja v absolutnem znesku 1,123 milijonov. Občutno je porasel čisti dohodek v Tovarni lesovine in lepenke na Prevaljah (za 95 %) ter v Zvezarni Ravne (za 62 %).

Gospodarske organizacije v tej občini so v prvih devetih mesecih letošnjega leta delile čisti dohodek tako, da so ga 56 % potrošile za osebne dohodke in 44 % za sklade. V istem času so lani kolektivi potrošili 65,7 % čistega dohodka za osebne dohodke in 34,3 % za sklade. Tako so se letos sredstva za sklade povečala za 726 milijonov ali za 84 %. Bruto osebni dohodki na zaposlenega so porasli za 23 %. Povprečni neto osebni dohodki v občini so znašali v prvih devetih mesecih leta 23.846 dinarjev in so večji od lanskoletnih za 15 %. Povprečje osebnih dohodkov v industriji je znašalo 29.753 dinarjev — najnižje je bilo v Tovarni rezalnega orodja Prevalje 22.201 dinarjev, najvišje pa v Zvezarni Ravne 30.643 dinarjev.

Občinski ljudski odbor je imel tokrat pred seboj tudi poročilo o izdelavi pravilnikov o delitvi čistega dohodka oziroma pravilnikov o delitvi osebnega dohodka v gospodarskih organizacijah. Zai odborniki o tej zelo pomembni zadevi sploh niso razpravljali, čeprav bi ta zbor le moral izreči svoje mnenje o problemih, s katerimi se srečujejo delovni kolektivi pri delitvi dohodka, ter izreči vsaj ustrezne načelne zaključke. Nekatere gospodarske organizacije namreč pri izdelavi novih pravilnikov zopet uveljavljajo dosedanje tarifno-mezdne odnose ali pa čakajo, da jim bo nekdo »od zgoraj« poslal ustrezne osnutke.

FRANC ČEHOVIN

posameznih stroškovnih mest. CDS je ta svoj predlog predložil v obravnavo kolektivom enot, da bi lahko predloge oziroma pripombe obravnaval pri dokončni sestavi pravilnika. Jasno je, da ti kalkulativni zneski niso fiksni OD, ki bi jih moral nekdo dobiti, ampak osnova za izračun, predvsem izračun stroškov. Sedaj, ko so pravilniki in osnova za izračun razmnoženi po vseh oddelkih, kolektiv razpravlja o tem, kako še bolj povečati proizvodnjo in znižati stroške lastne cene.

France Meško

• TGA KIDRIČEVO:

Za upravljanje je potrebno tudi znanje

Novi ukrepi v našem gospodarskem sistemu in nenehni hiter razvoj decentralizacije delavskega samoupravljanja terjata od upravljalcev tudi več političnega znanja. Tovarniški ko-

prvi vrsti prispevalo k hitrejšemu razvoju, oziroma gradnji pristaniških naprav.

Zbori proizvajalcev v ekonomskih enotah razpravljajo o dokončni delitvi osebnih dohodkov, o prispevku vsakega posameznika — bodisi glede učinka dela, varčevanja, racionalizatorstva in podobno. Ob tem sistemu ocenjevanja so vznikile že v tem kratkem razdobju zelo pozitivne pobude. Tako so se zbori odločili, da bodo vložili določen odstotek ustvarjenega dohodka v rezervni sklad, ki ga bodo uporabili v primeru slabe realizacije. S tem so si zagotovili tudi minimalni dohodek za vsakega delavca v višini 13 tisoč dinarjev. Kolikor pa teh sredstev ne bi porabili v ta namen, so proizvajalci sklenili, da bi porabili omenjeni rezervni sklad za gradnjo samskega doma in za ureditev obrata družbene prehrane.

Razen tega so pred dnevi zbori ekonomskih enot sklenili, da bo vsak delavec, ki je na bolovanju več kot en mesec, dobil še nadomestilo v višini 8 tisoč dinarjev vsak mesec, delavec, ki gre na orožne vaje, bo prejel za ta čas 20 tisoč dinarjev. Zelo pozitiven je tudi že uzakonjen sklep ekonomskih enot, da bodo delavci, ki so že izčrpani, prejeli večje osebne dohodke od ustvarjenega učinka. Razliko bodo krili iz rezervnega sklada.

Med pomembne sklepe EE sodi še postavka, da bodo tudi za izobraževanje delavcev skrbela enote same, vendar bodo svoje programe sestavljale na osnovi skupnih potreb glede stroškovnih kadrov v podjetju. -sky

• HRASTNIK

Plenarno zasedanje ObSS

Na plenumu občinskega sindikalnega sveta v Hrastniku so govorili o sprejemanju novih pravilnikov o delitvi čistega dohodka in o delitvi osebnih dohodkov. Sklenili so, naj v vseh gospodarskih organizacijah pripravijo kar najširšo razpravo o obeh pravilnikih, hkrati si pa morajo povsod prizadevati, da bi bili pravilniki sprejeti najkasneje do konca meseca decembra.

Na plenumu so govorili še o novem načinu nagrajevanja v prosvetni službi ter sklenili, da je treba čimprej začeti z izdelavo pravilnikov o delitvi osebni dohodkov. O tem bodo razpravljali tudi na občini zborih sindikalnih podružnic hrastniških prosvetnih delavcev.

• MURSKA SOBOTA:

Složno delo rodi sadove

Kolektiv PTT podjetja v Murski Soboti se trudi, da bi si pozidal lastne garaže. Zanje nam je občina dodelila parcelo, ki smo jo s prostovoljnim delom počutili, splitali in smo jo uporabljali za skladišče drogov. V teh dneh bomo začeli tu z gradbenimi deli.

Pomanjkanje primernih skladišč nam povzroča resne težave. Centralno skladišče za to material in orodje je bilo pred časom pri bivši t sekciji v Mariboru, danes pa moramo ineti ves material pri roki, pri sedežu podjetja. Z rekonstrukcijo t omrežja in kabliranja se nam kopeti stari material, ki ga ne vemo kam skladiščiti. Razmetan material je vaba za slabše in jih lahko zavaja v kriminal. Ko bodo garaže dozidane, bomo sprostili sedanja skladišča in vanje skladiščili orodje in material. Tako si pri nas pomagamo tudi s prostovoljnim delom, da pridemo prej in ceneje do prepotrebnih prostorov.

JOZE PINTARIČ

Če še problemov ni...

Anketa, ki so jo pred kratkim naredili v ljubljanski občini Center, kaže, da tudi v tej občini položaj v telesni kulturi ni z rožicami poslan. Za 45.000 občanov v 60 podjetjih, 20 šolah in 300 sindikalnih podružnicah ni niti minimalnih pogojev, v katerih bi lahko kolikor toliko uspešno razvijali telesno kulturo.

V mladinskem aktivu podjetja Slovenija ceste je anketa pokazala takle vsestransko jasen položaj:

Vprašanje: Ali imate prostore za telesno kulturo?

Odgovor: Nimamo.

Vprašanje: Ali potrebujete tekmovanja?

Odgovor: Ne potrebujemo.

Vprašanje: Ali imate opremo?

Odgovor: Nimamo.

Vprašanje: Ali imate športno orodje?

Odgovor: Nimamo.

Vprašanje: Ali je v vašem aktivu zanimanje za telesno vzgojo?

Odgovor: Ne.

Ostalih vprašanj sploh ni treba več navajati, saj so odgovori do konca enaki!

Človek bi rekel, srečeži! Pri njih torej ni problema pomanjkanja telesne vzgoje, ni problema pomanjkanja kadrov, ni problema pomanjkanja sredstev, ni problema pomanjkanja rekvizitov... skratka, živijo brez problemov.

Morda pa je prav to problem! Med vsemi problemi najbolj žalosten — da si brez vsega, pa ničesar ne pogrešajo!

Na igriščih — jezik za zobe!

Ljubitelji športa in privrženci posameznih športnih društev se večkrat sprikajo med seboj, med tekmovanjem in drugod. Vzrok različnih razprav so največkrat različna mišljenja, kdo je boljši. Vsakdo meni, da je najboljši isti klub, za katerega navija.

»Za klubčine, za te ne boš navijal!« je dejal ondan neki trener na državnem mladinskem teniškem prvenstvu v Mariboru svojemu igralcu in mu prisodil klofuto.

to. »Ali ni že dovolj gledalcev zanje?« Pred tako prepričljivim dokazovanjem (klofutami) je moral mladenec soglašati s svojim vzgojiteljem (?) in se je zato odstranil z igrišča. Podobno preprečevalno sredstvo je uporabil znan košarkar Ilirije na pokalni tekmi svojega kluba z mladinci Olimpije. Ni se mu zdelo prav, da bi gledalci navijali za mladince, ki so gostovali v dvorani Ilirije.

Pri nas ljudje po navadi lahko povedo, kaj mislijo. Cetuji mislijo napačno. Ne samo o tem, kako bi uredili mestni promet, kadar predolgo čakajo na trolejbus, temveč tudi o mnogo pomembnejših zadevah na zborih volivcev, organih delavskega in družbenega upravljanja ter drugod.

Kaže, da je šport izjema. Zato si zapomnite: če hodite na športne prireditve, je bolje držati jezik za zobmi, kot pa spuščati se v razpravo, v kateri veljajo za prepričevalna sredstva — bunke...

SILO

ŽIČNICA NA KRVAVEC ŠE VEDNO V ŠKRIPCIIH
Nerentabilna žičnica

Ali je res podjetje SAP-Turist edino dolžno skrbeti

za razvoj turizma na eni najbližjih ljubljanskih iz-

letniških točk? Imamo dandanes turističnih žičnic

že preveč — ali pa morda žičnica še ni vse? Z dobro

voljo in z združenimi močmi bi bilo moč vsakoletni

primanjkljaj krvavške žičnice spremeniti v soliden

dohodek, vendar... Da, vendar! Saj prav za to gre!

Smuški svet na Krvavcu že od nekdaj privablja s svojimi turami in lepim razgledom na dolino Kokre in Save številne ljubitelje gora. Leta 1925 je pod vrhom Krvavca zgradilo Planinsko društvo iz Kranja svoj dom, ki pravzaprav še danes predstavlja vsem planincem in izletnikom edino zatočišče na tej lepi planini. Ker je dom izhodiščna točka za znane zimske in poletne ture, in Krvavec priljubljena izletna točka slovenskih planincev, je pred dobrimi tremi leti zgradilo podjetje SAP-Turist iz Ljubljane na Krvavec žičnico.

Žičnica je dolga dobra dva kilometra in pol, in človeka prepelje v sedemnajstih minutah na višino 1433 metrov. Njena kapaciteta je 200 ljudi na uro, cena prevoza razmeroma majhna, žičnica sama pa nerentabilna, saj ne prinaša niti toliko dohodkov, da bi lahko izpolnila vsakoletni plan. (Lanskoletni primanjkljaj: 5 milijonov; letošnji: 2 milijona).

Ko se je raznesel glas, da SAP-Turist ponuja žičnico Planinskemu društvu v Kranju, in to celo zastoj, ter PD v Kranju noče prevzeti tega objekta v svoje roke, sem dejal, da se pozanimam in poižvem, kaj je res in kaj ni res, kaj so dejstva in kaj govorice. S to mislijo sem se napotil v upravne prostore prevoznega podjetja SAP-Turist, nato v Kranj na OLO ter na PD Kranj, in končno na Svet za turizem v Ljubljani.

JE GLAVNI VZROK, DA JE ŽIČNICA NERENTABILNA, RES SAMO SLABO VREME?

O skrbih in težavah, ki jih ima podjetje SAP-Turist z žičnico na Krvavcu, so v podjetju povedali naslednje:

»Vzdrževanje objekta samega je silno draga stvar. Precej se nam maščuje to, da ni bila žičnica že v samem začetku temeljito napravljena in opremljena tako, da bi njeni sestavni deli vzdržali čim dlje. Letos moramo na primer zamenjati vlečno vrvi, ki je že obrabljena, ker niso bili koloti obloženi z gumijastimi oblogami, ki preprečujejo trenje in obrabo vlečne vrvi. Vrv sama bo stala najmanj pet milijonov, potem pa še carina in delo, tako, da bodo končni stroški za menjavo vrvi še precej večji. Upamo pa, da nam bo uspelo menjati vlečno vrv in gumijaste obloge že pred novim letom.«

Vendar to še zdaleč niso vse težave in prepreke, s katerimi se mora ubadati podjetje SAP-Turist. V pogovoru sem zvedel, da morajo žičnico in njene pomožne dele vsako leto strokovno pregledati izvedenci, da pa ti pregledi ne pomenijo običajnih izdatkov. Precej dražja je preizkušnja samih sestavnih delov, ki je potrebna vsakih nekaj let. Tako preizkušnjo konstrukcije stolčkov, kabin in drugih delov, je letos izvršil Zavod za raziskavo materiala in konstrukcij. Pregled je dolgotrajen in je stal podjetje milijon in pol, vendar pa je nujno potreben. Šele s tem pregledom dobi podjetje dovoljenje za obratovanje in garancijo, da zaradi materiala ne bo prišlo na nobenih nesreč. Sicer se pa SAP-Turist lahko pohvali, da se do sedaj še nihče ni ponesrečil na njihovi žičnici.

Torej če upoštevamo kako drago je vzdrževanje žičnice, in kako natančni so varnostni predpisi, katerim je treba vsakakor zadostiti, nadaljuje uslužbenec SAP, »potem boste že lažje razumeli, da nastajajo težave. Kot glavni vzrok, da ne moremo izpolniti vsakoletnega plana (šestnajst milijonov dinarjev) smatramo po eni strani izredno slabo vreme, po drugi pa pomanjkanje objektov na Krvavcu. Dohodki so bili v letošnjih prvih treh mesecih dokaj skromni, če jih primerjamo s poletnimi, ko smo imeli lepo sončno vreme. V mesecu avgustu so znašali dohodki dva in pol milijona, medtem ko je bil mesečni dohodek v sezoni smučanja samo pol milijona dinarjev!«

Smo pa mnenja, da bi bil problem med drugim rešen, če bi imeli na Krvavcu več objektov. Koliko ljudi sedaj ostane doma in se Krvavca izogiba, ker vedo, da v primeru vetra in mraza ne morejo stopiti v toplo kočico na čaj, kaj šele, da bi upali na primerno ležišče. Trenutno je na Krvavcu samo en planinski dom, ki ga upravlja PD iz Kranja. Dom je majhen in kljub temu, da je zanemarjen, lahko njegove cene mirno primerjamo s cenami v Portorožu. (To bi bilo delno razumljivo, če bi bil prevoz na Krvavec drag, vendar ni! Ves material in hrano za dom prevaža SAP z žičnico in račun za kilogram le sedem dinarjev!)

Tudi vprašanje vlečnice za smučarje je silno pereče. Preteklo sezono smo si pomagali s pomožno žičnico, ki je grajena za prevoz tovora. Seveda je bilo vse skupaj precej provizorično in le izhod za silo. Letos bi radi postavili novo vlečnico, vendar zanjo nimamo denarja, saj imamo že z veliko žičnico ogromno stroškov, pri vsem tem pa še izgubo! Žalostno je, da se moramo s temi problemi boriti samo mi, ostali, ki so tudi poklicani, da rešujejo ta vprašanja, pa se izmikajo in izgovarjajo, kot da bi res bili za vse skupaj zadolženi mi!«

KAJ MENIJO V KRANJU

Nekoliko začuden, skoraj bi dejali presenečeni, so se mi zdeli ljudje v Kranju, ko sem jih pobiral to in ono o žičnici na Krvavcu. Dobil sem občutek, da jih s tem skoraj nadlegujem, češ, da to niso njihovi problemi. Saj drži, sem si mislil, niso samo njihovi, morali pa bi biti tudi njihovi!

Na Planinskem društvu so mi povedali naslednje:

»Res je, nekoč smo se pogovarjali o tej žičnici, vendar, da

bi jo prevzeli v svoje roke, o tem ni govora. Za žičnico bi potrebovali denar in kvalificirane ljudi. Ne razpolagamo pa ne z enim ne z drugim. Trenutno imamo dovolj težav za gradnjo novega doma na Krvavcu. Vanj vlagamo vsa sredstva, pa vendar to zimo še ne bo gotov. Prav zato se za sedaj tudi izogibamo velike žičnice ker vemo, da bi ob prevzemu tega objekta še bolj zabredli v finančno stisko. Moramo pa povedati, da smo močno zainteresirani za gradnjo žičnice od zgornje postaje pa do doma. Prepričani smo namreč, da bi bil obisk na Krvavec mnogo večji, če bi imeli ljudje možnosti, da se z žičnico pripeljejo prav do doma. Ne razumemo kako to, da so mogli na to pomembno dejstvo pozabiti tisti, ki so žičnico gradili.«

Tudi na okraju v Kranju niso kaj prida seznanjeni s problemom v zvezi s krvavško žičnico. Brez zadrege so mi odkrito povedali, da o tej stvari niso še nikoli razpravljali! (Baje zato nimajo časa!) Odhajal sem z vtisom, da povrhu vsega ni še nikakršnih izgledov, da bi vsaj v prihodnosti o tem kaj razpravljali, in v ta namen kaj ukrenili.

SVET ZA TURIZEM — CENA PREVOZA JE PREMAJHNA!

To in še mnogo več vedo povedati na Svetu za turizem, kjer so precej dobro seznanjeni s težavami žičnice. Po njihovem mnenju imajo finančne težave svoj izvor v premajhni ceni prevoza ter v malomarni gradnji objekta. Pravijo, da so cene v inozemstvu za enake relacije nekakršni višje, in da bi morali zato cene zvišati tudi pri nas.

Tudi to očitajo SAP, da je grešil z žičnico že pri sami gradnji, ker je Krvavec le priljubljena izletniška točka, ne pa kak turistični center, kjer obratovanje žičnice ni odvisno le od lepega vremena konec tedna.

Med drugim so na Svetu za turizem poudarili tudi to, da bi SAP-Turist nujno moral urediti prostore, kjer se čaka na vozovnice in na žičnico. V primeru, ko je mnogo ljudi, bi morala žičnica obratovati stalno, ne pa šele takrat, ko se je nabrala že nepregledna vrsta ljudi, ki so zaradi čakanja izgubili vso dobro voljo.

Tudi poštena vlečnica za smučarje bi nedvomno mnogo doprinesla k temu, da bi se lepo število nedeljskih smučarjev, ki sedaj obiskujejo Kranjsko goro, konec tedna odpravilo na Krvavec.

NE VREME, NE CENE...

Po vseh teh poizvedovanjih, razglabljanjih in debatah se človeku vsiljuje misel, da ima vsakdo nekaj prav, čisto prav in v celoti prav — pa najbrž —hja, težko je reči...

Strnimo še enkrat dejstva:

● Kapaciteta žičnice je 200 ljudi na uro, kar pomeni, da je v najugodnejših pogojih zmogla spravit na Krvavec v enem dopoldnevu le okoli 700 ljudi. In če pomislimo, da si večina ljudi želi vožnje približno ob istih urah gor in dol, potem je sedanja kapaciteta žičnice očitno premajhna!

● Slabo vreme je eden izmed poglavitnih vzrokov, da žičnica ni rentabilna! Če bi obstajala možnost, da človek sede v zaprto gondolo in se v njej prepelje prav do kočice, potem vreme nikakor več ne more imeti odločilne besede.

● Žičnica obstane pol ure pred kočico, kar res ni vspešno za družine z otroki in tiste, težko hodijo.

● Današnji smučarji si želijo čimbolj izrabiti skromen čas, odmerjen za smuko, in zato zahajajo pač tja, kjer so vlečnice.

● Krvavec res ni turistični center, ampak izletniška točka,

ki pa ima tako veliko zaledje, kakršnega nima nobena žičnica pri nas.

● Podražitev ni edini izhod, ker obstaja prav majhna verjetnost, da bi samo na ta način prišli do milijonov, ki so potrebni za izpolnitev plana.

Z rešitvijo enega samega problema pač ni mogoče rešiti celega kompleksa vprašanj, ki so trdno povezana med seboj in odvisna drugo od drugega. Ker je žičnica objekt, za katerega je zainteresirana množica ljudi, objekt, kakršnih si še želimo, če hočemo človeka resnično nuditi čimveč možnosti za koristno uporabo prostega časa, bi bilo prav, da tudi takrat, ko nastopajo težave, skupno iščemo rešitev in ukrepamo. Konkretno: SAP-Turist, ki upravlja žičnico in ima levji delež pri tem, da ta objekt sploh imamo, bi moral dobiti več pomoči in razumevanja od tistih organizacij, ki so odgovorne za naš turizem. Izkušnje namreč kažejo, da ne more biti vedno in vsak turistični objekt že sam na sebi rentabilen, zato je tudi v našem primeru povezava in sodelovanje edina rešitev!

ANDREJ ULAGA

VZGOJA DUHA: VZGOJA TELESNA — 10:1

Ne bi bilo prav, če bi nas zasleplili veliki športni uspehi posameznikov. Resda so ti uspehi manifestativnega pomena, toda stopnje telesne kulture ljudstva ne sodimo po športnih rekordih posameznikov, temveč po številu tedenskih ur za šolsko telesno vzgojo, po razvitosti zdravih navad, po ravni osebne higiene, številu članstva v ustreznih organizacijah, zlasti pa po skrbih, ki jo posveča družba gradnji in vzdrževanju javnih igrišč, vadišč, kopališč, parkov in drugih objektov, ki služijo zdravemu razvedrilu.

Čeprav je danes šolska telesna vzgoja zagotovljena vsej šolskoobvezni mladini, vsaj po zakonu, pa še vedno vse prepogosto ugotavljamo, da na nekaterih igriščih, vadišč, kopališč, parkov in drugih objektov, ki služijo zdravemu razvedrilu.

Čeprav je danes šolska telesna vzgoja zagotovljena vsej šolskoobvezni mladini, vsaj po zakonu, pa še vedno vse prepogosto ugotavljamo, da na nekaterih igriščih, vadišč, kopališč, parkov in drugih objektov, ki služijo zdravemu razvedrilu.

manjkanja telovadnic in ustreznih prostorov. Na šolah pride približno na deset pedagogov, ki skrbijo za otrokovo umsko znanje, en sam učitelj telesne vzgoje. Torej razmerje 1:10!

Zdravniški pregledi šoloobveznih otrok kažejo, da telesna vzgoja še vedno močno zaostaja za vzgojo duha. Poglejmo, do kakšnih ugotovitev in zaključkov so prišli pri pregledu šolskih otrok na Centralni šolski polikliniki v Ljubljani.

Pregledali so 30.098 ljubljanskih šolskih otrok. Ker je vsak šolski otrok pregledan vsako drugo leto, so pregledi trajali dve leti, tako da so prišli na vrsto vsi učenci in učenke ljubljanskih šol.

Pomanjkljivosti v pogledu telesne držo so ugotovili pri 566 otrokih, kar pomeni 13,4%. Deformacije na hrbtenici je imelo 2672 otrok ali 7,8%, do-

čim je bilo deformacij prsnega koša 3082 ali 9%, kar znese skupno 17%. Okvarjena stopala so ugotovili pri 5112 otrocih ali 15%, ostalih deformacij okostja pa še 1017 ali 3%. Konkretno: vsak šesti ima zelo slabo telesno držo in okvare na stopalih, vsak enajsti ima deformacijo prsnega koša, vsak

OBISK NA CENTRALNI ŠOLSKI POLIKLINIKI

dvanajsti pa deformacijo hrbtenice.

Glede na splošno telesno razvitost statistika pravi, da je doseglo srednjo stopnjo razvitosti 8399 otrok, ali 24,6%, slabo razvitih pa je 1573 otrok ali 4,6%. Bolj ali manj pomanjkljivo telesno razvitost so tedaj ugotovili od skupno 34.000 otrok skoraj pri 10.100 otrocih ali nekaj nad 30%.

Če pogledamo statistični prikaz še podrobneje, vidimo, da je največ okvar pri otrocih specialnih šol za defektne mladice: 24% slabih drž in 28% pomanjkljivo razvitost. Slede učenci v gospodarstvu z 20% slabih drž, nato dijaki gimnazij s 14,7%, srednje strokovne šole s 13%, osemletke z 12,6% itd.

Torej število okvar v drži celo naraste od nižjih razredov do srednjih šol!

Še podrobnejša analiza statističnih podatkov ni potrebna za naš konkretni namen, ko hočemo prikazati občo telesno razvitost ljubljanske šolske mladine. Danes mora vsak otrok hoditi v šolo najmanj osem let. To pomeni, da v teh osmih le-

tih presedi v šoli in doma približno 19.000 ur, kar znese 791 dni ali dve leti in dva meseca! Številka je res velika, a če poleg neprimerne in zastarele šolske opreme upoštevamo še dejstvo, da ima danes vse več otrok slabotne mišice ter šibke kosti in vezi, je vse to dovolj, da ob pomanjkljivi skrbi za telesni razvoj otroka (tako doma kot v šoli), ugotavljamo tako veliko število telesnih deformacij.

Danes nudijo starši otrokom že marsikaj, vendar pa si še vse pramalo prizadevajo in skrbijo za to, da bi omogočili svojim otrokom vsakodnevno športno izživiljanje in jim s tem nudili zdravlja in odpornosti. Po drugi strani pa bi morala prav šola slehernemu gojencu pomagati, da odpravi ali vsaj zmanjša morebitne prirojene pomanjkljivosti.

A. U.

10 SMRT V MRAKU

— Gremo, je rekel mladenič. Drugi so ga obstopili.

— Kam? Kam me peljete? Kje so partizani?

— Hitro so bili v gozdu. — Kam me peljete?

— V štab. Če ste poštene, se vam ni treba bati.

— V štab? Ustaši imajo tabore in logore, a ne štabe. Vendar so partizani? je premišljeval Kovačević.

Fantje so potem, ko so nekaj nerazumljivega rekli drug drugemu, zapeli partizansko pesem.

— Provocirajo, je mislil Kovačević. Ustaši ali partizani?

— Tu smo, je rekel eden med njimi.

Odrpli so vrata. Notri so sedeli trije oficirji. Na glavah so imeli titovke z rdečimi zvezdami.

— Partizani! Rešen sem! je vzklil Kovačević.

— Kdo ste? ga je eden vprašal.

— Inženir Milovan Kovačević. Padel sem z vislic in pobegnil.

— Imate dokaze?

Kovačević je obupan pogledal.

— Kakšnih dokazov še hočete?

— Tovariš Kovačević je pobegnil 20. Danes je 22. Že dva dni in dve noči ga iščejo ustaške patrulje. Tudi mi ga iščejo. Ustaši so poslali svoje ljudi, ki se predstavljajo za Kovačevića. Zajeli smo nekatere. To so provokatorji.

Kovačević je spet brezupno razširil roke.

— Kapetan Branko je večeraj rekel, da pozna tovariša Kovačevića, je rekel eden izmed fantov.

— Pripelji ga, je ukazal oficir.

— Partizani, pa še nisem rešen, je pomislil Kovačević in pred njegovimi očmi se je prikazala podoba vislice, podobne tovarišev...

— Milovan! je prekinil Kovačevićovo razmišljanje kapetan Branko in mu segel v roko. Prijatelja sta se objela. Ta večer so partizani priredili pristen sprejem človeku, ki je preživel lastno smrt.

Besede so napisane dobesedno tako, kot jih je izgovoril pek Vitomir Perić, ki se je 14. oktobra 1941 pred puškami nemških vojakov zatekel...

V mojo hišo (Karadjordjeva 17) sta vdrla dva Nemca. »Vstanite!« sta zakričala. Trije smo bili: jaz, moj brat dvojček Tihomir in najin stric Boško Živković (oba so ubili istega dne). Partizani so napadli Kraljevo, pa so bili Nemci huje krivi. Govorilo se je, da bodo streljali.

— V vrsto tri po tri! so kričali Nemci, vendar so se Srbi razvrščali po štiri, samo da ne bi bilo tako, kot Nemci hočejo. Preiskujejo nas. Vprašujejo, če

imamo bombe. Neki Nemec me je udaril z nogo. Rekel mi je, naj dvignem roke nad glavo.

Vodili so nas proti železniški postaji. Med Nemci je bilo precej pijanih; pred kavarno po cesti so bile razmetane mize in stoli. Tolkli so nas s puškami.

— Postreljali nas bodo, je rekel nekdo.

— Kako to veš? je vprašal stric.

— Slišim, kaj govorijo. Razumem nemško.

Med nami so starci, invalidi in bolni. Nekateri ne morejo naprej. Nekateri so ranjeni med potjo, pa jih zdaj nosijo. Tako smo prišli do tovarne vagonov. Nagnali so nas v tovarniško dvorišče in zaprli velika vrata. Slišimo razgovor: koliko nas je? Eni pravijo, da nas je 2000, drugi, da nas je več kot 5000, tretji trdijo, da nas je precej več. Vse dvorišče jo polno.

Spremljevalci s puškami v civilni obleki hodijo okoli nas in nas preiskujejo. Zapisujejo imena, jemljejo legitimacije. V tej gneči sem izgubil brata in strica. Srečal pa sem zeta Ilijo Senića...

V kurilnici delijo odeje. Odšel sem v kot dvorišča, da bi nekje zaspal, vendar je nastala gneča. Zvedeli smo, da je prišel nemški poveljnik. Videl sem ga: strog in suh oficir. Zaslisišmo povelje:

— V vrste, štiri po štiri!

Nekdo je rekel, da gremo večerjat. Prah. Pomendrana trava. Zabili so nas šteti: sto, tri sto... Korakamo na livado. Okoli nas so vojaki s puškami in mitraljezi. Prišli smo do nekakega zidu. Vojaki so nas v polkrogu obstopili. Zagledal sem mitraljeze, gledam ljudi okrog sebe. Neki starec je navijal uro. Neki železničar je drhtel: »Končano je,« mi je rekel. »V tej gneči imam tri sinove.«

Nemec je začel kričati. Bržkone je poveljeval. Zaslila sem krič, strelavo pa ne. Slišal sem kriče, strelavo pa ne. Verjemite mi, resnico govorim.

Na vrsti je tudi moja skupina. Prišli smo do zidu. Zid je visok, na njem žica. Ljudje so se jeli objemati, nekateri preklinjajo, nekateri jočejo, nekateri vpijejo: »Živela Srbija!« Molčim kot okamenjen. Moč je usahnula. Star sem trideset let. Zgrudil sem se, mitraljez je grmel.

Grmelo je, grmelo... Niso me zadeli, nisem ranjen.

— Kdor je živ, naj vstane! vpijejo Nemci.

Molčim, vendar sem že hotel dvigniti glavo. Ne morem več ležati. Vstal bi rad. Naj me ubijejo, kot so ostale. Vendar, ko je Nemec spet vprašal, kdo je živ, in iskal na tej poljani žive, sem sklenil: Zdaj pa ne bom vstal! Nekateri so vstali. Pobili so jih.

Mislim: Ali nas bodo zmetali v jamo? Živega me ne bo-

do zagreblj. Ležim in ne smem se premakniti. Okrog mene je vse mrtvo. V mraku je prišel neki vojak. Streljal je in vpil: »Se tebi krogi in tebi!«

Ubijal je ranjene. Približal se mi je. Zagledal sem ga. Prej sem si z roko prekril glavo. Druga mi je ležala v stran. Vojak mi je stopil nanjo. Zdrnil sem se. Premaknil. Vojak je napolnil puško. Zatrepetal sem. »Tudi tebi krogi!« je rekel in ustrelil. Krogi je zadelo roko. Kri je tekla. Ni bolelo. Spet sem imel srečo, sem mislil, medtem ko je vojak hodil med mrtvimi.

Dvignil sem glavo. Nekje v daljavi sem zagledal luč. Nikjer nikogar. Ranjen sem. Hotel sem zbežati. Kam? Nimam moči. Vojaki še ubijajo preživele. Slišati je strele, vendar zelo daleč. Pogledal sem po mrtvih; nekdo je dvignil glavo. Pogledam bolje: deček! Trinajst let star. »Kdo si?« Ni hotel odgovoriti. Ko sem ga ozmerjal, je prišel k meni in me obvezal. Sedla sva. Še dva sta se izlekla izpod trupa. Eden izmed njiju joče. Drugi ga je prisilil, da je obmolnil.

Šla sta proti ograji. Tudi midva sva šla za njim. Deček se je plazil skozi travo, jaz za njim. Šli smo proti betonskemu zidu, na katerem je bila bodeča žica. Povzpeli sem se nanj. Padel sem v travo. Deček za menoj.

Legla sva pod železniški napis. Deček je zaspal. Blizu naju je nekdo zajokal. (Bil je eden od tistih dveh beguncev. Tu je tudi umrl. Drugi je pobegnil.) Kam naj greva? V mesto? Ne. Šla sva proti Moravi. Tamkaj so Nemci s topovi. Zagledala sva stražarja. Kašljal je. Zalajal je pes. Potuhnila sva se v travi. Trnje poka. Deček je rekel, da gredo Nemci. Vendar je bil le pes: približal se je, poduhal me je. Prosim ga, naj gre. Odšel je. Šla sva nazaj.

— Greva na pokopališče, je rekel deček.

Vendar pri kapelici ob pokopališču so bili Nemci. Zbežala sva v neko šupo. Oglasila sva se pri gospodinji. Dala nama je kruha, sira in žganje. Tu sva prebila noč. Navsezgodaj so prišli na pokopališče Nemci in pokopali svoje vojake in oficirje, ki so padli v bojih proti partizanom. V kamionih sem videl več kot 40 krst, pokritih z zastavami s kljukastim križem. V hipu sta se na dvorišču pojavila Nemca. Ustavila sta se blizu šupe in namerila puške proti nama. Pobegnili sva v šupo. Nemci pa v šupo niso hoteli, ker so jim rekli, da so v njej komunisti. Brž sta odšla, midva pa sva se zavlekla v grmovje. Nemci so potem obkolili šupo in jo preiskali od vrha do tal. Na srečo do grmovja niso prišli.

Prenočila sva na pokopališču. Vso noč nisem spal. Bolela

me je rana. Stokal sem, deček pa me je miril. Zjutraj sem odšel h potoku, da sem si opral kri z obraza. Zagledal sem žandarje in tri Nemce. Opazili so me. Krenili so proti pokopališču. Spet sva pobegnili. Krenil sem proti Karadjordjevu. Zagledale so me ženske.

— Vitomir, kaj se je vendar zgodilo?

Vse sem jim povedal, kaj se je zgodilo in kako...

Vprašujete me, kaj sem mislil pred smrtjo, medtem ko so Nemci merili s puškami name? Žejem sem bil. Hudo žejen in lačen. Pa sem mislil: O bog, mar bom umrl žejen in lačen!

PANTERSKI SKOK

Dne 20. in 21. avgusta 1942. leta so aretirali Pančeva Peševa, inštruktorja KPJ za Makedonijo. Aretirali so ga bolgarski agenti v Skopju. Prišel je v krojačnico, kamor je redno hodil na sestanke z ilegalnimi partijskimi delavci, pa ga je prišla policijska zaseda.

Iskali so ga od prvega dne okupacije.

Spremenjen, z dolgimi brki in očali, je živel v Skopju. V tem mestu ga je malokdo poznal. Vendar to ni dolgo trajalo. Izenada je padel v roke policiji.

Imel je ponarejeno legitimacijo. Tudi ta mu ni pomagala. Policija je »podedovala« od bivše jugoslovanske policije skrbno urejene dokumente, kartoteko s fotografijami... Ugotovili so, da je eden izmed aretiranih Pančeva Pešev, glasbenik, rojen 1916. leta v Kumanovem, komunist.

Na dopolnilni kartoteki pa je še pisalo: »Obsojen na 12 let robije v odsotnosti...«

Slišali so samo tisto, kar so že prvi dan vedeli: »Moje ime je Pančeva Pešev.«

Osemnajst dni muk. Rezultata ni bilo. Pustili so ga pri miru, prepričani, da je ves njihov trud zaman. Ta mir je trajal teden dni.

Znova so ga poklicali 14. oktobra. Zaslisevanje je trajalo ure in ure. In naposled so mu ukazali na njegovo veliko presenečenje, naj podpiše odpustnico iz zapor.

»Domov pojdeš, nimamo dokazov!« mu je rekel preiskovalec.

Ko je podpisoval odpustnico, je pomislil: »Nekdo od nas mora biti neumen. Jaz nisem. Ni mogoče, da so pozabili, da sem bil že prej obsojen.«

Dobil je vse, kar so mu vzeli, ko so ga aretirali in krenili proti domu. Tako so mu tudi naročili: Pokazali so mu izhod. Vendar namesto na ulico, je prišel na dvorišče. Razvrščeni so ga čakali oboroženi policaji in policijski avtomobil, v katerem je bilo že deset zapornikov.

BB in strel OAS v prazno?

Francoski časniki so te dni zabeležili novico, da bo organi državne varnosti v Constantinu streljali na atentatorja OAS in ga ubili. Ne preseneča samo, da so novico objavili — mrtvih je bilo včasih že več, pa se urednikom ni zdelo dohodkov uvrstiti med stolpce — temveč predvsem, da so državni organi naposled namerili orožje na člane tajne organizacije, pritisnili na petelin pa celo ne zgrešili. Dogodek je vsekakor spodbudil komentatorje po vsej Franciji, da so s priostrenim peresom razčlenili to »senzacijo«.

Le-to pa je bilo v primerjavi z gesto Brigitte Bardot komaj rahla senca, v kateri se je Francija znašla, ko je zvedela, kaj je storila njihova Babet.

OAS, ki ima svoje tipalke že skoraj povsod, Elizejska palača menda tudi ni izjema, je objela z njim tudi filmsko igralko Brigitte Bardot. »Izročite 50 milijonov frankov!« To je kratka vsebina pisma, ki je bilo naslovljeno na BB in podpisano: OAS. BB pa je rekla: »Ne!«

V resnici ni nihče nikoli pričakoval, da se bo Brigitte Bardot pojavila tudi v francoski politični areni. Najmanj domnev bi bilo mogoče prav o tem v anketi, ki bi jo lahko organiziral v Fraciji skoraj nezmisljivi Gallup. Torej: simbol pariške ženskosti in eden največjih izvorov deviz v trenutnem koliktnem življenju francoskega naroda.

Nedvomno je za Francoze Brigitte Bardot že zaslužila, da ji po njeni smrti postavijo spomenike in z njenim imenom okrasijo trge in bulevarje. Če se je doslej kakšen mestni oče upiral tej misli, je po tem, kar je BB storila proti OAS, posebno, če je narodnostno zaveden, dvignil roko in glasoval z drugimi kolegi po mestnih občinah za spomenik hrabri BB.

Kajpak je BB doslej največkrat krasila prve strani senzacionalnega tiska. Ta je tudi po tem dogodku zapel z vsemi registri; ovekovečil je hrabrost BB po svoje. Molčal pa ni tudi ostali tisk, ki je zapisal z velikimi črkami: BB je zdramila našo javnost, ki je doslej stradala resničnih poročil o dejanjih in ciljih ultraške organizacije; javnost je dremucala in počasi izgubljala občutek odgovornosti in budnosti.

Odločilni »Ne!« filmske igralka Brigitte Bardot je odmeval bolj glasno kot na stotine plastičnih min, ki so jih atentatorji ultraške organizacije postavili svojim nasprotnikom pred vrata stanovanj. Sicer pa: mar je to čudno? Kdo pozna tega ali onega profesorja, ki je postal žrtev atentata v nekem provincijalskem mestecu zaradi odkritega sovražstva proti OAS, ali urednika, ki je v nekem pokrajinskem listu posvetil uvodnik zločinski dejavnosti OAS, ali sekretarja lokalne sekcije generalne konfederacije dela, ki je na sestanku obsojil OAS in pozval tovariše na budnost in enotnost. Pozna jih zelo malo ljudi, tisti najbližnji. Brigitte Bardot pa dobro pozna vsa Francija, pozna jo odlično, pozna jo ves svet. Zato so njene besede, s katerimi je odbila ultraško zahtevo, v hipu obkrožile naš globus in prinesle BB na kupe čestitk, prinesle pa so ji seveda tudi policaja pred njeno hišo. Za vsak primer. Če so položili plastično bombo na prag stanovanja nad stanovanjem policijskega inšpektorja, tudi prag stanovanja BB ni predalec...

Londonski »Times« je ob tej priliki zapisal: če je OAS v položaju, da je jel izsiljevati in groziti s »posebnimi sankcijami« profesionalnih morilcev, potem to ni samo znamenje pomanjkanja gentlemanstva, temveč stvar, ki bo zanimala vso Francijo.

In res: prikrat po kdo ve koliko letih se je oglasil sindikat francoskih filmskih delavcev in izrazil svojo solidarnost z Brigitte Bardot. Daniel Gelin in mnogi drugi so dali posebne izjave za tisk in radio. Gelin je izjavil: Grožnja OAS Brigitte Bardot simbolizira vse, kar sovražim. Christina Renal pa pravi: To je Chicago! Brigitte Bardot nam je vsem pokazala, kako naj se branimo...

Franciozi so se vzdramili. Mogoče je Brigitte Bardot naposled za vse to postranskega pomena, javnost zdaj ve, kako dela OAS in kaj se sploh dogaja. Francoska javnost hoče zvedeti, kaj se dogaja doma, v Parizu, v Alžiriji, podrobno hoče več vedeti. Francoska javnost ni več pasivna. Kakorkoli bodo odgovorni in neodgovorni ocenjevali potezo BB, vsekakor je odločnost svetlolase filmske igralka, ki jo poznajo na vseh kontinentih, povzročila vzbudnje, ki ni pravi zrak za OAS, temveč je blaga sapica, ki je osvežila prebivalstvo, zbudila ga je iz polsna. Vanj ga sistematično ziblje OAS. Organizirati upor in ga uresničiti, tako da javnost ni kdo ve kako zapletena, je kajpak boljše kot pa nasprotno. Omrtvičena francoska javnost pa je povsem tem bržkone spet sposobna misliti in razsojati. Skratka: strel OAS v prazno!

PRIPovedovanje špiJona • PRIPovedovanje špiJona • PRIPovedovanje špiJona • PRIPovedovanje špiJona • PRIPovedovanje

4 Sen vsakega špijona

Očitno sem slišal nemško povelje za boj iz prve roke.

Biti poslan v Nemčijo po vojaške skrivnosti in dobiti obvestila od samega Hitlerja, to je bilo precej več, kot upanje slehernega špijona v njegovih najbolj pogumnih sanjah. S tem, da sem smatral informacije za dragoceno blago, sem v nekaj urah dosegel tisto, kar bi drugače morebiti dneve in dneve in tedne v nevarnem in tveganem iskanju našel.

Pomislite, kaj pomeni udeležiti se sestanka Generalštaba Imperija, pa da vas nihče ničesar ne vpraša. Pravzaprav je bilo še huje kot to: kot, da je načelnik Generalštaba Imperija povabil nekaj prijateljev v klub in jim tam jasno razložil bodoče vojaške operacije.

Hitler, ki je bil vrhunsko bitje v Nemčiji, je lahko tako ukrepal. In ukrepal je na ta način, je menda pridobil tudi na ugledu.

Nihče ni mogel zanikati Hitlerjevega magnetizma. Ob njem je bilo čuti zaupanje in fanatizem, kar ni moč reči niti za enega nacionalnega vodjo. Čeprav sem bil popolnoma odrezan od vsega tega, ne bi mogel reči, da me njegove besede niso malce spodbudile. Vse dotlej, dokler ni učinek njegove prisotnosti obledel, sem bil prepričan v resničnost njegove ideje. Šele ko sem hladnokrvno razčlenil vse tisto, kar je govoril, je bilo moč opaziti nelogičnosti in neumnosti.

V vsakem primeru sem prehitel med svečanostjo v Dresen hotelu, ki

je bila po govoru, ko sem se obnašal kot nacist, celo najbolj zagrizene naciste. Izmenjali smo si naslove, moj je bil kajpak izmišljen, in se poslovil iz besedami, ki so izražale dobro voljo in upanje, da se spomlad s srečamo v Parizu.

Po tem, ker sem imel še precej časa, sem sklenil, da grem na jug do Wiesbadena in Frankfurta. Informacije, ki sem jih prejel od svojih zvez v teh središčih, so se ujemale s podatki, ki mi jih je dal Hitler. Tako sem bil prisiljen misliti, da je Hitler vsaj enkrat v življenju govoril resnico.

Pred menoj so bili še trije dnevi in začela me je skrbeti vrnitev. Moja simpatična stara gospodinja iz Kölna, katere sina so »povabili na zaslivanje« in o njem nikoli več ni slišala, je preskrbela vse, da sem neopazno izginil. Pri njej sem ostal še dva dni.

Vtem sem srečal Karla, mojo staro zvezo, sposobnega poslovnega človeka. »Dobrodošel, prijatelj,« me je pozdravil. »To je vsekakor presenečenje. Mar se ti ne zdi, da si precej nesposoben, ko se kar tako giblješ tod okoli. Köln ni več tisto, kar je bil. Vsaka druga oseba je policijski agent.«

Predlagal mi je, naj grem z njim, da bi obiskala nekega njegovega prijatelja.

— Prijatelj, kateremu te bom predstavil, je bil pred kratkim policijski oficir v zaporu Klingelputz. Zdaj je bil nenadoma diskreditiran, ker sumijo v njegovo lojalnost Stranki. Kajpak je

nezadovoljen. Še več, izgubil je pokojnino in mu ni lahko. Mislím, da bi bila vidva drug za drugega zanimiva.

POGUMNI NAČRTI ZA OSVOBODITEV GOSPODA »X«

Karlov prijatelj je bil značilni policijski oficir, trdega in strogega izraza, zelo zvrstnega. Vendar zahvaljujoč Karlu, je vzbudje brž postalo prijatelj, pravzaprav pristrano.

— Moja odpustitev, je rekel policaj, je bila neumna. Moj naslednik ne ve ničesar o policijskem delu.

— Prav gotovo ste med službovanjem srečali precej zanimivih osebnosti, sem rekel.

— Seveda, n. pr. prav zdaj je v Klingelputzu gospod »X«. Obtožili so ga za špijonažo. Tisti idiot, moj naslednik, gleda nanj kot na običajnega prestopnika, vendar jaz o tem več vem: skoraj bi pomagal, da bi tega človeka osvobodili, samo pokazati bi moral...

— Oh, pojdite, pojdite, prosim vas, sem rekel. Kako bi mogli to storiti?

— Zelo lahko. Preden sem zapustil jetnišnico, sem vzel nekaj neizpoljenih obrazcev za odpustitev in premeštev zapornikov. Vse kar je treba storiti, je, da napišem zapornikovo ime, ki ga naj bi odvedli. Obmolnil je in me ostro pogledal.

— Če je, je rekel, gospod »X«, tisto, kar jaz mislim, in če ste zainteresirani, da ga rešimo iz zapore, mogoče bi se dalo kaj urediti.

— Kajpak, da se lahko pogodiva, sem rekel.

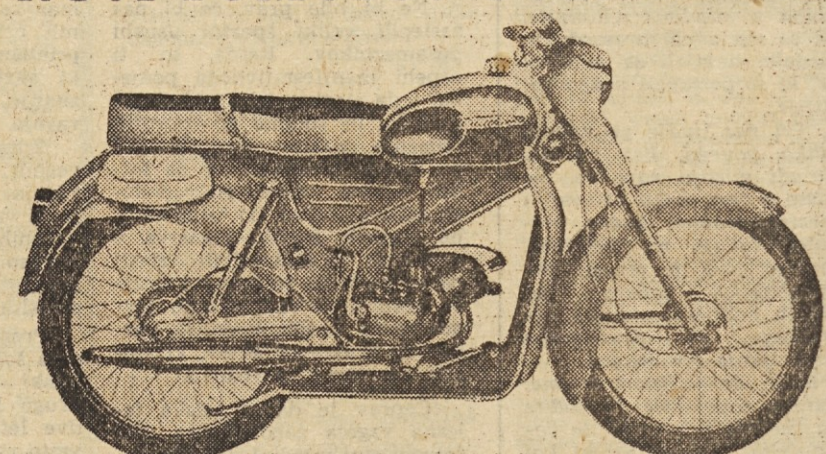
Domenila sva se. Brez odvečnih besedi je policaj privlekel iz žepa formular in ga izpolnil.

Domneval sem, da je moral biti zapornik eden izmed naših pomembnih ljudi. Verjetno je imel več podatkov v glavi, kot precej nas skupaj. Kajpak je bil lahko ta gospod »X« tudi brezpomemben. Vendar sem smatral, da je treba prilžnost izkoristiti.

Ker nisem imel več kdo ve koliko časa, sem lahko samo »zaigral«. Pri gospodinji sem imel uniformo obersturmführerja. Obkel sem jo.

Zvečer sem pogumno odšel v jetnišnico in zahteval, da so poklicali glavnega ječarja. Ko je stopil predme, sem videl, da je močno prevzet zaradi moje uniforme. Izročil sem mu ukaz za premestitev in čakal.

NOVI TOMOSOV COLIBRI T-12

močnejši motor — 2,3 KM, tri stopnje prenosa, možnost večjega vzpenjanja, hitrost 60 km na uro, večji tank za gorivo, dva sedeža, sodobnejša oblika in še mnogo manjših izboljšav — to so prednosti novega Tomosovega Colibrija T-12!

Tovarna motornih vozil TOMOS Koper

75 LET PREDILNICE

Litijska predilnica slavi letos 75-letnico obstoja. Tako v letu praznovanja 20. obletnice vstaje (prav 24. decembra bo kolektiv Predilnice z občani Litije ob občinskem prazniku praznoval tudi 20. obletnico prvega spopada 11. grupe odredivov z Nemci na Tisju pri Litiji) in 11-letnico delavskega upravljanja, ki je kolektivu prineslo pomembne gospodarske uspehe.

Litijski in prebivalci bližnje okolice so tesno povezani s »svojo tovarno«, kot pravijo Predilnici. Iz roda v rod so si podajali vretena, toda ves trud in pot, ki so ga pustili v tovarniških prostorih, jim šele sedaj, ko so hkrati upravljavci, vrača zaslužene sadove.

Predilnica v Litiji je najstarejša slovenska solo-predilnica. Ustanovljena je bila 1886. kot last podjetja Svarc & Zublin. Tedaj je imela 3250 vreten. Litija je bila zelo primerna za ustanovitev tovarne. Južna železnica je omogočala najcenejšo kopensko prometno zvezo za dovoz bombaža in odvoz preje. Bližnji zasavski rudniki pa so zagotavljali dovolj energije.

Litijska predilnica se je širila, vedno pa je bila v rokah tujcev. Tedanja država je nudila lastnikom — koncernu Mauttner A. G., ki si je sicer spremenil ime v »Jugoslovanske tekstilne tvornice Mauttner d. d.« z upravnim vodstvom v Zagrebu, zelo ugodne pogoje. Od tod tudi nagel razvoj tekstilne industrije, pač ena od značilnosti takratne polkolonialne odvisnosti od inozemskega kapitala, ki je lahko kopičil dobiček na račun izkoriščanja cenene delovne sile, zaostalosti tržišča in širil proizvodnjo, čeprav z zastarelimi stroji. Med vojno se je Predilnice polastil okupator. Toda odpor zoper okupatorjev teror in raznarodovalni pritisk je rasel. Vodstvo je moralo skrbeti obratovanje le na eno izmed, v septembru 1944 pa je Predilnica nehala obratovati. Delavci so

se vključevali v NOB in v krvavi borbi z okupatorjem je padlo 16 članov tega kolektiva, katerih imena so za vselej zapisana v zgodovini tega podjetja.

Po osvoboditvi so delavci in delavke Predilnice kar se da naglo obnovili proizvodnjo litijske predilnice. Obnovili so, kar je bilo porušeno. Dne 13. junija 1945 je Predilnica začela obratovati s 13.272 vreteni v eni izmed, toda leto dni pozneje je že obratovala v treh izmenah. Prostor ne dopušča, da bi podrobneje opisovali napore delavcev v letih obnove jugoslovanskega gospodarstva. Kmalu se je pričelo novo obdobje tudi v tej tovarni.

Dne 26. avgusta 1950 so v Predilnici izvolili prvi delavski svet, 9. septembra 1950 pa prvi upravni odbor. Ta zgodovinski dan pomeni dejanski začetek delavskega samoupravljanja v litijski predilnici.

Tovarna je bila tedaj takšna kot v prvih letih po osvoboditvi. Res so do tedaj nekoliko izboljšali delovne pogoje, toda v tistih letih gradnje težke industrije ni bilo sredstev za razširitev in obnovo predilnice. Z uvedbo samoupravljanja pa je kolektiv uvidel, da s takšnimi sredstvi (zastareli stroji in tehnološki postopek) ne bo mogel uspešno gospodariti in se košati z drugimi tovrstnimi podjetji, zato je kmalu pričel razmišljati o rekonstrukciji. Najprej so izboljšali tehnološki postopek, in sicer so dokončali že prej pričeto gradnjo predpredilnice. Obnovili so nekatere zastarele stroje, predvsem

flyerje, na katerih so zamenjali nizko raztezna raztezala za visoko raztezna, kar je pomenilo skrajšanje tehnološkega postopka za eno oziroma dve fazi v proizvodnji predpreje. V istem času so pričeli rekonstruirati raztezalke. Spremenili so pogon in raztezala. Slednja so dobila modernjšo vzmetno obtežbo. Hkrati so pričeli pripravljati elaborat za rekonstrukcijo. Leta 1957 je bil ta elaborat odobren. Za uresničitev načrtov investicijskega programa pa so potrebovali znatna sredstva. Ker jim Jugoslovanska investicijska banka ni odobrila potrebnih kreditov, so še z nekaterimi podjetji tekstilne industrije iz naše republike združili svoja sredstva pri republiški centrali Investicijske banke ter najeli potrebni devizni kredit v inozemstvu. Obnova podjetja se je zaradi tega zavlekla. Končno pa so letos le pričeli prihajati v Litijo novi stroji, tako potrebna rekonstrukcija pa bo zaključena šele prihodnje leto.

Po programu rekonstrukcije bodo med drugim obnovili in izboljšali nad 50 let stare stroje in zato bodo na teh strojih proizvedli za skoraj 30 % več kot doslej in kupili 10 novih strojev. Razširili bodo tudi asortiment proizvodov, zato bodo kupili agregat za predelavo staničnih in sintetičnih vlaken.

Prav tako je pomembna obnova strojnega parka v mikalnici, kjer so s prestavitvijo strojev izboljšali in olajšali tehnološki postopek. Zastareli transmisijski pogon so ukinili in uvedli posamičen pogon strojev. S prestavitvijo strojev in njihovo boljšo namestitvijo so izboljšali tudi delovne pogoje, uredili notranji transport, kar je vse skupaj odločilno vplivalo na večjo proizvodnost dela. Številke, ki jih bomo navedli, dovolj zgovorno pričajo, da je uspeh tega: z manjšimi fizičnimi napori, ob boljših delovnih pogojih in z manj delovne sile — precej večja proizvodnja. V načrtu imajo še druge izboljšave: uredili bodo klimatske naprave ter odsesovalne in odpihvalne naprave odpadkov in prahu. Po rekonstrukciji bo podjetje proizvajalo približno 30 % več kot pred rekonstrukcijo.

Ilustrirajmo to s številkami: v letu 1939 so proizvajali 2200 ton, v letu 1946 so proizvajali 2900 ton,

v letu 1957 so proizvajali 3200 ton, v letu 1963 pa predvidoma 4200 ton.

Naj v zvezi s tem še povemo, da je bilo 1947. leta v Predilnici 1200 zaposlenih, danes pa kljub višji proizvodnji (3740 ton) dela v njej samo 690 ljudi.

Kljub nedokončani rekonstrukciji je to podjetje eno izmed najbolj produktivnih v FLRJ.

Litijsko predilnico je po osvoboditvi vodilo Ministrstvo za industrijo FLRJ. Po osvoboditvi so tudi v litijski predilnici imeli delavci izvoljene zastopnike v upravi podjetja, prav tako je njihova sindikalna organizacija odigrala pomembno vlogo in jo ima še danes, ko smo sicer v naši državi že uresničili Marxovo geslo »Tovarne delavcem« in uzakonili delavsko samoupravo.

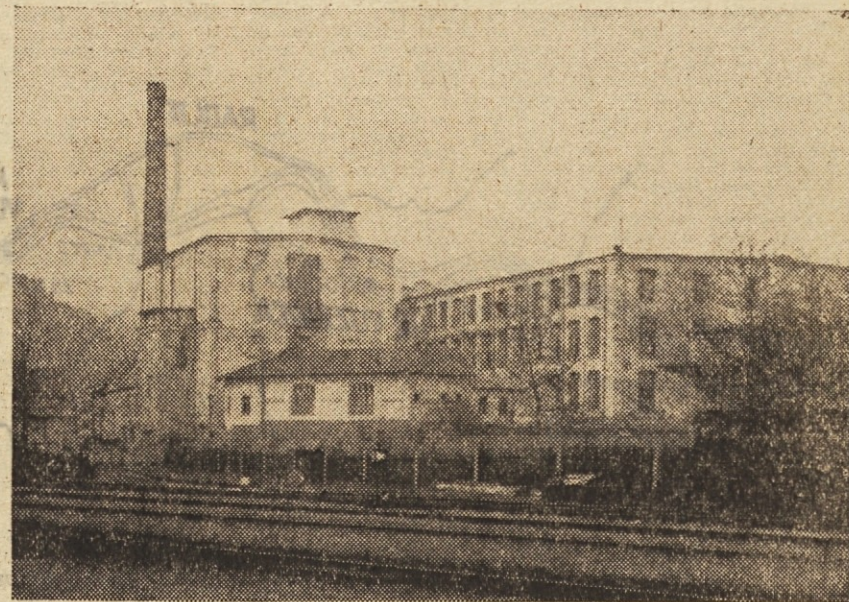
Opisali smo že gospodarski razvoj v tem času. Doslej je bilo v Predilnici izvoljenih 8 delavskih svetov in 10 upravnih odborov, ki so prenašali svoje izkušnje drug na drugega, krepili sistem delavskega upravljanja in ga končno popolnoma uveljavili z njegovo decentralizacijo na svete delovnih skupnosti. Zato, ko govorimo o uspehih Predilnice, mislimo predvsem na rezultate samoupravljanja. Slehera predica se

zaveda, da je upravljavka, in si prizadeva, da dela in gospodari kot dober gospodar.

Dober proizvajalec-upravljavca pa potrebuje obilo strokovnega, gospodarskega in političnega znanja. Zato so v Predilnici že vsa leta prirejali razne strokovne tečaje. Imajo tudi tovarniško glasilo, ki obvešča člane o vsem dogajanju v podjetju in je tribuna za izmenjavo mnenj.

Preprečevanju nezgod pri delu posvečajo organi samoupravljanja veliko pozornost. Vsako leto namenijo tudi znatna sredstva za to. Vsa leta po osvoboditvi imajo lastno menzo, v kateri pripravljajo tudi toplo malico. Podjetje ima tudi lasten počitniški dom v Novigradu, kjer vsako leto preživi svoj dopust vse več članov kolektiva. Tudi gradnje stanovanj za člane kolektiva so se lotili: v zadnjih petih letih so zgradili 56 družinskih stanovanj in 11 samskih sob, toda z gradnjo bodo še nadaljevali.

To je sicer na moč kratek pregled razvoja litijske predilnice, vendar zrcali napore, kronane z uspehom, s katerimi dostojno praznujejo 20-letnico vstaje, 11-letnico delavskega upravljanja in 75-letnico obstoja podjetja, ki ima sedaj boljše perspektive, kot jih je imelo kdaj koli doslej.

DRAVSKE ELEKTRARNE

Električna energija je kri našega gospodarstva. Brez električne energije ni gospodarskega napredka, ni boljših življenjskih pogojev delovnih ljudi. Zato je potrebno, da je kvalitetna električna energija po primerni ceni ob vsakem času in v dovoljni količini na razpolago slehernemu potrošniku.

Čeprav razpolaga Jugoslavija z ogromnimi vodnimi silami, jih predaprilska Jugoslavija ni znala izkoristiti za pridobivanje električne energije. Pred vojno smo imeli namreč v Sloveniji le eno večjo hidroelektrarno, in sicer HE Fala na Dravi, ki je bila zgrajena že leta 1918. Zaradi počasnega gospodarskega razvoja v predvojni Jugoslaviji je HE Fala s proizvodnjo okrog 200 milijonov kWh skupaj z nekaterimi manjšimi termo in hi-

droelektrarnami zadostovala takratnim potrebam v Sloveniji, ki so znašale okrog 350 milijonov kWh.

Nagel gospodarski razvoj po letu 1945, ko so si naši narodi začeli graditi boljše življenje, pa je zahteval tudi večjo proizvodnjo električne energije, se pravi izgradnjo novih elektroenergetskih objektov: elektrarn, daljnovodov in transformatorskih postaj.

V Sloveniji je za gradnjo hidroelektrarn vsekakor najprimernejša

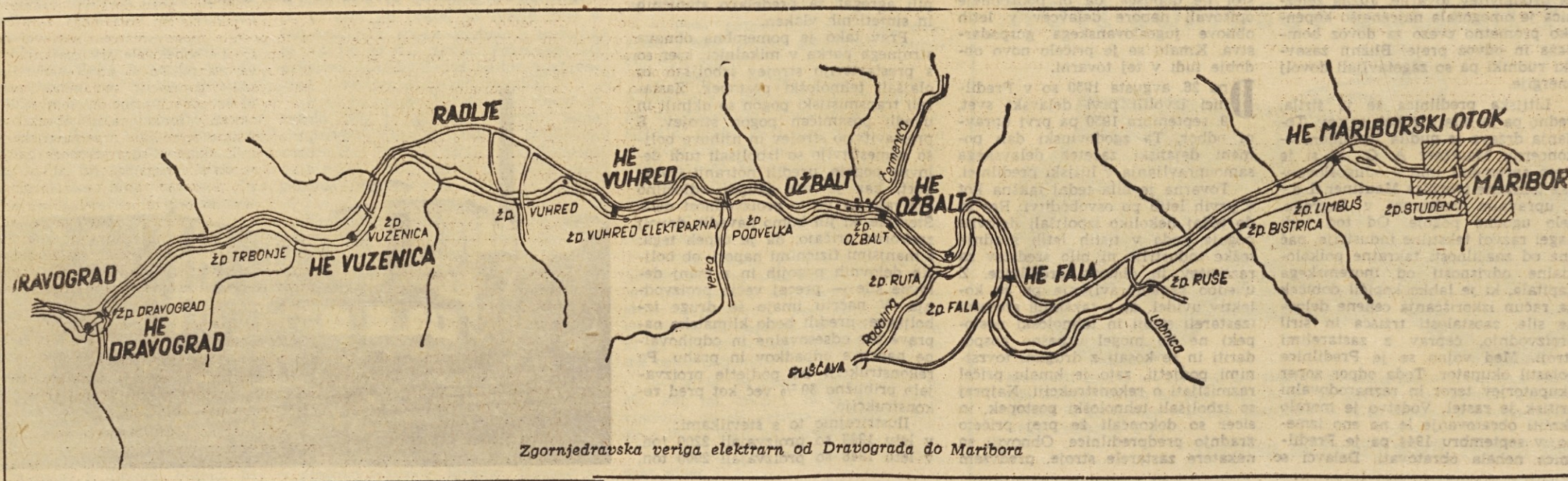
reka Drava, ki ima znatne in ustaljene potoke, kakor tudi precejšen padec. Srednji letni pretok Drave v Mariboru je 300 m³/sek, tako da steče v enem letu skozi Maribor približno 9 in pol milijarde m³ vode. Padec Drave od Dravograda do Maribora je 87 m in od Maribora do Ormoža še nadaljnjih 65 m, ki se da zelo koristno izrabiti v energetske svrhe. Nadaljnja prednost Drave za energetsko izrabo je predvsem ugodni vodni režim. Drava ima namreč nadpovprečne pretoke od aprila do konca avgusta, namreč v dobi, ko se v alpskem področju topita sneg in led. V vseh ostalih rekah v državi pomladanske vode kmalu upadejo. To je za energetsko izrabo izredno pomembno, tembolj, ker je Drava edina jugoslovanska reka s tako ugodnim vodnim režimom. V tem je Dravi podobna le še Mura, vendar ima za polovico manjše pretoke. Takšen značaj reke Drave pa ni pomemben samo za slovensko elektrogospodarstvo, temveč tudi za jugoslovansko, saj Drava po časovni razvrstitvi pretokov dopolnjuje reke v dalmatinskem in ostalih območjih države, ki imajo večje pretoke v zimskem času.

Prav iz navedenih ugodnih pogojev reke Drave za energetsko izrabo so na njej gradili hidroenergetski sistem šestih elektrarn z instalirano močjo 281 MW in letno proizvodnjo približno 1 milijardo 400 milijonov kWh, kar je več kot proizvodnja vseh elektrarn v državi leta 1939, ko je proizvodnja znašala 1 milijardo 173 milijonov kWh. Pa tudi danes proizvajajo dravske elektrarne 70 % električne energije slovenskih hidroelektrarn in več kakor 50 % celotne energije v Sloveniji, oziroma približno 23 % proizvodnje vseh hidroelektrarn v državi in 15 % vseh hidro in termoelektrarn skupaj. Iz tega sledi, da so dravske elektrarne zelo pomemben činitelj v proizvodnji električne energije ne samo v slovenskem, marveč tudi v državnem merilu. Še večja pa je vloga in pomembnost dravskih elektrarn v obdobju od marca do septembra, ko vse ostale hidroelektrarne v državi zaradi nizkih vodostajev ne morejo obratovati s polno zmogljivostjo. Tako so elektrarne na Dravi proizvedle letos od skupne proizvodnje hidroelektrarn v državi v marcu 26 %, v aprilu 31 %, maju 24 %, juniju 33 %, juliju 29 %, avgustu 24 % in v septembru 33 %.

Zmogljivost oziroma proizvodnja dravskih elektrarn je od leta 1945 neprestano naraščala vzporedno z zgraditvijo novih elektrarn in sicer:

Leto	Proizvodnja v milijon kWh	Proizvod. DE v odnosu na proizv. Slov.
1945	206	33
1951	417	40,5
1955	748	47,5
1959	1074	44
1960	1375	56,5
1961 (I-X)	1083	50

Predvideni plan za leto 1961, ki je 1 milijardo 273 milijonov kWh, so dravske elektrarne že izpolnile konec novembra, zato pričakujejo, da bo proizvodnja znašala v tem letu blizu 1 milijarde 400 milijonov kWh. Jasno je, da je proizvodnja predvsem odvisna od instalirane zmogljivosti in od pretokov vodnih količin. Vendar kažejo vsi dosedanja podatki, da pretoki reke Drave najmanj variirajo in zaradi tega lahko vsako leto s precejšnjo gotovostjo računamo, da bodo dravske elektrarne proizvedle planirano količino energije. To je vsekakor neprecenljive važnosti za naše potrošnike. Če bi tudi ostale reke v državi imele takšne karakteristike, potem ne bi

Zgornjedravska veriga elektrarn od Dravograda do Maribora

prihajalo do tako znatnih in neljubih redukcij električne energije, ki našemu gospodarstvu prizadenejo precejšnjo škodo. To dejstvo pa vsekakor precej povečuje vrednost energije dravskih elektrarn. Naj dodamo še, da so proizvodni stroški elektrarn na Dravi in s tem tudi prodajna cena 1 kWh, ki je bila v lanskem letu povprečno 1,45 din, najnižji v državi. Zato lahko ugotovimo, da sredstva in trud, ki je bil vložen v izgradnjo elektrarn na Dravi, niso bili zaman in da so dravske elektrarne zares pomemben in največji proizvajalec električne energije v državi.

Preden pa je bil zgrajen ta slovenski hidroenergetski sistem, je bilo treba velikih naporov naših delovnih ljudi, posebno pa kolektivov, ki so sodelovali pri gradnji, saj je bilo to zares pionirsko delo, ki se je začelo takoj po osvoboditvi brez potrebnih izkušenj. Za gradnjo ene hidroelektrarne je potrebno izkopati približno 130.000 m³ zemlje, vgraditi preko 110.000 ton cementa in približno 3000 ton betonskega železa, izdelati in montirati hidromehansko opremo in žerjave, generatorje, turbine, transformatorje in ostalo elektroopremo, skupaj približno 5000 ton opreme. Postaviti razne objekte, kot so železnice, ceste, zgraditi nove mostove in nadomestne objekte. Pri tem pa moramo poudariti, da je to delo — od objektov do montaže — delo naših domačih delovnih ljudi.

Leta 1945 je bila obnovljena v rekordnem času HE Dravograd, ki je bila ob koncu vojne občutno poškodovana. Istega leta smo začeli graditi HE Mariborski otok. To elektrarno je začel graditi okupator, vendar je uspel izvršiti le 30% gradbenih del in je zapustil gradilišče v zelo slabih razmerah in brez načrtov. S prizadevnostjo naših projektantov in graditeljev in vseh ostalih je elektrarna začela obratovati že leta 1948. Potem je šla v obratovanje leta 1953 HE Vuzenica, HE Vuhred leta 1956, v lanskem letu pa HE Ožbalt.

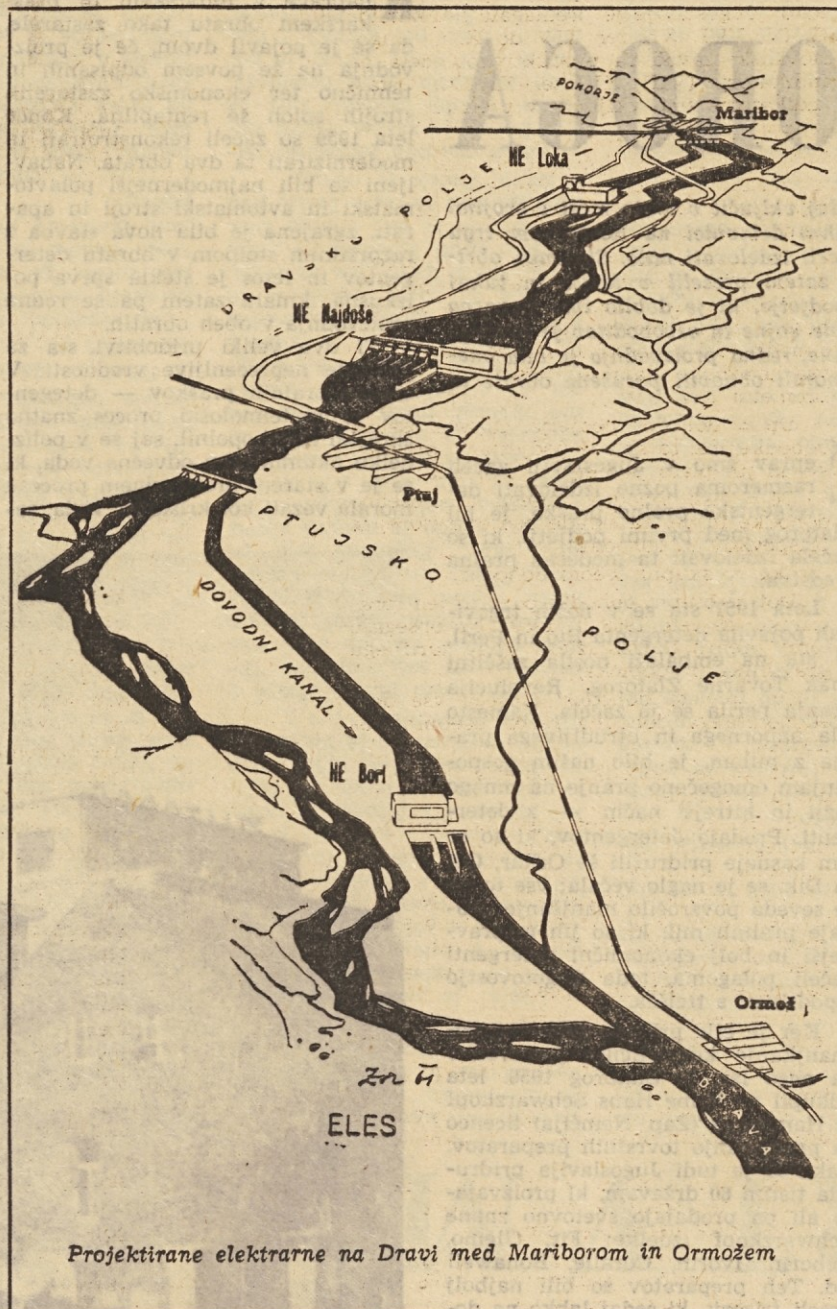
Kakor so graditelji z veliko vne- mo gradili dravske elektrarne in spremenili lik te doline, tako tudi danes kolektivni elektrarn z vso prizadevnostjo skrbijo za to, da se elektrarne čimbolje vzdrževane in da

ob vsakem času na najekonomičnejši način izkoristijo vodni potencial reke in s skupnim delovanjem vseh elektrarn dosežejo največjo možno proizvodnjo z najnižjimi proizvodnimi stroški.

Kolektivni elektrarn na Dravi, ki so se s 1. julijem letos združili v enotno podjetje Dravske elektrarne, upravljajo danes z osnovnimi sredstvi v vrednosti več kakor 41 milijard dinarjev. Na enega zaposlenega pride torej približno 126 milijonov dinarjev osnovnih sredstev in tudi velika odgovornost pri upravljanju s tolikšnimi sredstvi in zmogljivostmi. Delovni kolektiv oziroma organi samoupravljanja elektrarn na Dravi z zadovoljstvom izvršujejo svoje naloge, čeprav je delavsko samoupravljanje še precej okrnjeno zaradi nerešenih ekonomskih odnosov v elektrogospodarstvu. Zato je že dolgoletna želja kolektivov, da se tudi v elektrogospodarstvu odstranijo administrativne osnove za formiranje in delitev dohodka in da se v nagrajevanju odstranijo mezdni elementi. Tehnična in proizvodna povezanost elektrarn med seboj ne bi smela biti povod za ekonomsko centralizacijo, še manj pa za centralistično organizacijo elektrogospodarstva. Potrebno je čimprej odpraviti administrativno odrejene enotne cene, kakor tudi tako imenovana »objektivna merila« za poslovne stroške in dohodek ter preiti na ekonomske cene, kjer bo dohodek in s tem tudi nagrajevanje elektrarn oziroma podjetja odvisen od prizadevnosti kolektiva. Z urejenimi ekonomskimi odnosi v elektrogospodarstvu bi uredili tudi slabosti v investicijski politiki, ki je danes centralizirana. Na ta način ne bi prihajalo pri izgradnji novih objektov do neupravičljivih podražitev, ki znašajo celo do 60% preračunske vrednosti investicijskega programa. Edino pri gradnji elektrarn na Dravi so te podražitve najnižje v državi, saj znašajo n. pr. za HE Ožbalt le 1%. Ker stojijo pred kolektivni elektrogospodarstva v okviru države glede razširjene reprodukcije še ogromne naloge, je nujno, čimprej urediti ekonomske odnose, da bodo kolektivni zainteresirani za sodelovanje pri gradnji novih elektroenergetskih objektov.

Tudi kolektivni elektrarn na Dravi so si pred združitvijo v enotno podjetje postavili kot eno svojih nalog tudi že skrb za razširjeno reprodukcijo. Drava od Dravograda do

Maribora je že izkoriščena, preostane še spodnji del reke Drave od Maribora do Ormoža, kakor tudi gradnja elektrarn na Muri in na pohorskih in drugih pritokih reke

Projektirane elektrarne na Dravi med Mariborom in Ormožem

Drave. Kolektiv Dravskih elektrarn upa, da bo v kratkem dobil kredit za gradnjo HE Hajdoše pri Ptuj u z instalirano kapaciteto 59 MW in proizvodnjo 286 milijonov kWh, za katero je za začetek glavnih gradbenih del že vse pripravljeno. Kot naslednja elektrarna pride v poštev gradnja HE Loka pri Mariboru z 66 MW in 356 GWh ter največja slovenska pretočna elektrarna HE Borl s 108 MW in 574 GWh. Rentabilnost teh elektrarn je ista kot že zgrajenih na Dravi.

Tako bi v dognednem času nastal na reki Dravi edinstven sistem elektrarn s skupno instalirano močjo 512 MW in produkcijo preko 2 milijardi 600 milijonov kWh na leto.

Sklenjena veriga elektrarn na Dravi ima še to vrednost, da je mogoče obratovanje na principu pretočne akumulacije. S tem načinom obratovanja se skuša proizvodnja pri nizkih in srednjih pretokih prilagoditi dnevnim spremembam potrošnje, ki je majhna ponoči in velika podnevi. Čeprav se tak način obratovanja že sedaj z uspehom uporablja, bo do popolnega izraza prišlo to takrat, ko bo zgrajena HE Hajdoše kot sklepni člen celotne verige elektrarn s svojim velikim bazenom in ko bo zgrajen 8. agregat HE Fala, ki ga bodo začeli kmalu graditi. Predvideno je, da bo možno s takim načinom obratovanja prevažati energijo iz noči v dan letno za več kakor 160 milijonov kWh, kar predstavlja elektrarno velikosti HE Fala.

Se do večje veljave bo celotni sistem elektrarn na Dravi prišel tedaj, ko bo zgrajena vršna elektrarna HE Lobnica s 100 MW, ki je potrebna za slovensko elektrogospodarstvo za kritje konic in regulacijo frekven- ce.

Upamo, da se bo program izgradnje podjetja kmalu začel izvajati, predvsem ker to narekujejo potrebe po električni energiji v Sloveniji in v vsej državi.

Čeprav stojijo pred podjetjem Dravske elektrarne še velike naloge, ne samo pri izgradnji novih elektrarn, temveč tudi pri obratovanju in tehnični izpopolnitvi obstoječih elektrarn, jih bo kolektiv vsekakor na osnovi dosedanjih bogatih izkušenj zadovoljivo rešil v korist naše socialistične družbe.

NOVI PROIZVODI ZLATOROGA

Maribor se je zelo zgodaj vključil v vrsto mest s svojimi milarskimi obrati. V majhni delavnici na Rotovškem trgu so namreč že leta 1887 začeli izdelovati milo. Skromen obrtniški obrat se je kmalu zatem preselil v Melje in tukaj prerastel v industrijsko podjetje, ki je dobilo ime Tovarna Zlatorog. Konec II. svetovne vojne in osvoboditev je tovarna dočakala močno poškodovana, redna proizvodnja je bila onemogočena in najprej so morali obnoviti porušene obrate in poslopja.

Odbodbe 1947—1952 je bilo obdobje borbe za plan. Vse sile podjetja so bile koncentrirane na izpolnitvi planskih nalog, vsa pozornost se je polagala obsegu proizvodnje, na kvaliteto pa se je malo gledalo. Toda razvoj je šel svojo pot naprej. S sprostitvijo in liberalizacijo našega celotnega gospodarskega sistema se je moral tudi Zlatorog vključiti v naraščajoče število podjetij, ki so začela razširjevati svoj asortiment, izboljševati kvaliteto proizvodov in na tržišču iskati potrošnika. Velika prelomnica v zgodovini podjetja je bil 29. avgust 1950. leta, ko je tovarna prešla v upravljanje delovnega kolektiva in je bil izvoljen prvi delavski svet. Od tega dne je Zlatorog dosegal vedno vidnejše uspehe v proizvodnji in prodaji svojih izdelkov. Tu moramo predvsem omeniti razširitev asortimenta toaletnih mil od enega na dvajset tipov v letu 1952, okusnejše opremljanje kozmetičnih izdelkov in proizvodnjo novega praška Perion. Že leta 1953 je kolektiv planirano količino 2600 t pralnih mil presegel za 4,5%. S proizvodnjo pralnih praškov nad 1500 t letno se je tovarna uvrstila med vodilne v državi. Po preselitvi obrata kemično-čistilnih sredstev iz Tezna v matično podjetje se je povečala proizvodnja kreme za čevlje Fox, ki se je dobro uveljavila na našem tržišču.

Čeprav smo v Jugoslaviji začeli razmeroma pozno izdelovati detergentske pralne praške, je bil Zlatorog med prvimi podjetji, ki so začela izdelovati ta moderna pralna sredstva.

Leta 1957 sta se v naših trgovinah pojavila detergenta Rio in Peril, ki sta na embalaži nosila zaščitni znak Tovarne Zlatorog. Revolucija pranja perila se je začela. Namesto sila naporenega in utrudljivega pranja z milom, je bilo našim gospodinjam omogočeno pranje na mnogo lažji in hitrejši način — z detergenti. Prodaja detergentov, ki so se jim kasneje pridružili še Oskar, Cet in Dik, se je naglo večala; vse to pa je seveda povzročilo manjšanje prodaje pralnih mil, ki so jih pripravnejši in bolj ekonomični detergenti začeli polagoma, toda z gotovostjo izpodrivati s tržišča.

Ker je bilo pri nas dalj časa pomanjkanje kozmetičnih proizvodov za nego las, je Zlatorog 1958. leta odkupil od firme Hans Schwarzkopf iz Hamburga (Zap. Nemčija) licenco za proizvodnjo tovrstnih preparatov. Tako se je tudi Jugoslavija pridružila tistim 60 državam, ki proizvajajo ali pa prodajajo svetovno znane Schwarzkopf izdelke: Fit, Glemo, Seborin, Ivorin, Coralle, Bonawell itd. Teh preparatov so bili najbolj veseli frizerji, ki sedaj lahko na domačem trgu kupujejo doma izdelane

ne preparate, ki smo jih prej uvažali.

Kmalu pa se je pokazalo, da so naprave v milarskem in praškarskem obratu tako zastarele, da se je pojavil dvom, če je proizvodnja na že povsem odpisanih in tehnično ter ekonomsko zastarelih strojih sploh še rentabilna. Konec leta 1959 so začeli rekonstruirati in modernizirati ta dva obrata. Nabavljeni so bili najmodernejši polavtomatski in avtomatski stroji in aparati, zgrajena je bila nova stavba z razpršilnim stolpom v obratu detergentov in letos je stekla sprva poizkusna, kmalu zatem pa še redna proizvodnja v obeh obratih.

Ti dve veliki pridobitvi sta za podjetje neprecenljive vrednosti. V obratu pralnih praškov — detergentov se je tehnološki proces znatno skrajšal in izpopolnil, saj se v polizdelku akumulirana odvečna voda, ki se je v starem proizvodnem procesu morala vezati kot kristalna voda, se-

daj odstranjuje z izparevanjem, tako da dobi detergent obliko lahko topljivih kroglic.

Detergenti Oskar-novi in Rio-extra, ki so znatno boljši od svojih predhodnikov, se že proizvajajo na novih strojih.

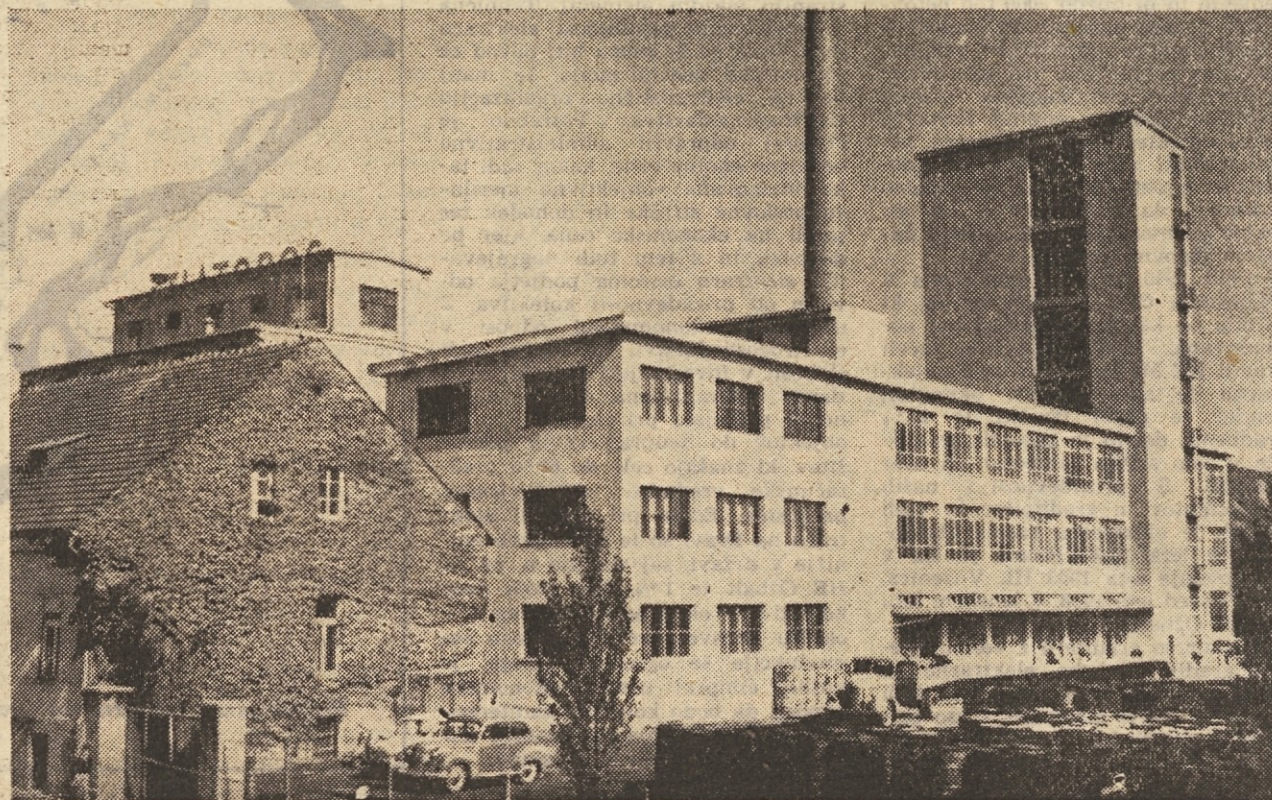
V milarni se je uvedel kontinuirani tok proizvodnje, ki omogoča proizvodnjo trdnjših, bolj homogenih in lepše oblikovanih mil, dopušča pa tudi med obratovanjem spremembno mastnih kislin, parfema in translucidnosti pri enaki osnovi. Znana in priljubljena terpentinova, domača in pralna mila Tovarne Zlatorog nosijo oznako »Novo«, kar pomeni, da so bila izdelana na novih napravah.

Uspehe in nagli razvoj podjetja ilustrira gibanje bruto produkta od 1945. do 1961. leta. Bruto produkt se je od 1950 do 1960 dvignil za preko 77%, doseženi pa bosta tudi letos planirali 2,2 milijarde bruto produkta.

Od leta 1946 do 1960 je Zlatorog izdelal 37.132 ton pralnega mila, 2967 ton toaletnega mila, 21.210 ton navadnega pralnega praška; od 1952. do 1960. leta za 1664 milijonov dinarjev kozmetičnih preparatov, od 1957. do 1960. leta pa več kakor 4500 ton detergentov.

Prav tako se je povečalo tudi število zaposlenih in sicer od 177 (od tega 50 uslužbencev) v letu 1950 na 359 (od tega 116 uslužbencev) v letu 1961.

To so podatki, ki kažejo postopno toda stalno rast podjetja. Tovarna Zlatorog sicer ne spada med naše industrijske gigante, je pa podjetje, ki s svojimi proizvodi zasluži vsestransko pozornost. Velika večina vsega, kar se proizvaja v njenih obratih je namenjeno široki potrošnji — našim gospodinjam in če zapišemo, da so proizvodi, ki nosijo zaščitni znak pravilničnega triglavskega kozla Zlatoroga, dobili na našem tržišču zelo ugodno oceno, ne bomo pretiravali.

Stadeusz borowski prosim, izvolite pod plin!

— Čemu neki je pripeljala vse to s seboj, ko ji bodo tako ali tako vse porabali — sem nehoti pomislil, ko sem opazil na njenem zapetju krasno urico na drobecni zlati zapetnici. Prav takšno je imela tudi Tuška, le da s črnim, ozkim paskom.

— Poslušaj, odgovori.
Molčal sem. Stisnila je ustnice.

— Če vem — je rekla s senčico gosposkega prezira v glasu in vrgla glavo vni; pogumno je odšla proti tovarnjakom. Nekdo jo je hotel zadržati, pa ga je odločno odrinila in stekla po stopničkih na skoraj že poln avtomobil. Čarno od daleč sem še videl bujne, svetle lase, vihrajoče v vetru.

Stopal sem v vagon, nosil sem dojenčke, metal ven prtjago. Dotikal sem te mrličev, a nikakor nisem mogel premagati naraščajočega divjega strahu. Bežal sem od njih, vendar so ležali vsepovsod; drug pri drugem so bili položeni po pesku, ležali so, kakor so jih naložili drugega ob drugem, po pesku na cementnem robu perona pa po vagonih. Dojenčki, odvrtni nage ženske, v krčih zviti moški. Bežal sem kar najbolj daleč. Nekdo me biča s trstiko po hrbtu, in kot očesa zagledam preklinjajočega esesovca, izmaknem se mu in se pomešam med progasto skupino Kanado. Končno spet zlezem k tračnici. Sence se je nagnilo globoko nad obzorje in je obililo rampo s krvavo, zahajajočo svetlobo. Sence dreves so se zdajšale kakor pošasti; v tišini, ki nastane pod večer v naravi, so človeški kriki čedalje glasneje in vsiljiveje udarjali v nebo.

Šele od tod, izpod rampe, je bilo mogoče videti ves vrvež na postajnem prostoru. Tu je par ljudi padel na tla,

oba zavozlana v obupnem objemu. On je krčevito zasadi prste v njeno telo in z zobmi trga obleko. Ona histerično kriči, psuje, končno pod težo škornja utihne in le še hrope. Razcepajo ju kakor lesen panj in ju kot dve živali porinejo na tovarnjak. Spet drugje štirje iz Kanade vzdigujejo mrliča: ogromno, nabuhlo žensko; zaradi napora kolnejo in se potijo, z brcami odganjajo begajoče otroke, ki se motajo po vseh kotih postaje in presunljivo zavijajo kakor psi. Grabijo jih za vratove, za glave, za roke in jih vse vprek mečejo na tovarnjake. Onim štirim ne gre in ne gre, da bi vzdignili mrtvo žensko na avto, zato kličejo še druge in s skupnimi napor porinejo goro mesa na ploščad tovarnjaka. Z vsega postajnega prostora znašajo skup velike, nabrekle, nabuhle mrličke. Mednje mečejo še pohabljenice, parališke, zadušene, nezvestne. Grmada mrličev kipi, ječi in zavija. Šofer vžge motor in odpelje.

— Halt, halt! — vreči esesovec od daleč. — Stoj, stoj, za vraga!

Se starca vlečejo, starca v fraku, s trakom na roki. Starec tolče z glavo po pesku, ječi in nenehno, monotono zavija: »Ich will mit dem Herrn Kommandanten sprechen, govoriti hočem z gospodom komandantom.« To ponavlja s starčevsko vztrajnostjo vso pot. Ko ga že vržejo na avto in ga nekdo pohodi, pod težo še zmeraj hrope: »Ich will mit dem...«

— Človek, pomiri se no! — mu kliče mlad esesovec in poka od glasnega smeha. — Čez pol ure boš pokramljal z največjim komandantom! Samo da mu ne pozabiš reči »Heil Hitler!«

Spet drugi nesejo deklico brez noge; držijo jo za roke in za edino nogo.

Solze ji tečejo po licih in žalostno šepeta: »Gospodje, to boli, boli...« Vržejo jo na avto, med mrličke. Kar z drugimi vred bo živa zgorela.

Prihaja hladen in zvezdnat večer. Ležimo na tračnicah. Neskončno tiho je vse. Na visokih stebrih sredi svetlih krogov gorijo anemične svetilke.

— Si zamenjal čevlje? — me vprašuje Henri.

— Ne.

— Zakaj ne?

— Človek, jaz imam zadosti, vsega zadosti!

— Že? Po prvem transportu? Pomisli, jaz: od božiča sem je šel skozi moje roke kak milijon ljudi. Najhujši so transporti iz bližine Pariza: človek zmeraj sreča kakšnega znanca.

— In kaj jim rečeš?

— Da se gredo kopat in da se potem dobimo v taborišču. Kaj bi pa ti rekel?

Molčim. Pijemo kavo s špiritom, nekdo je odprl dozo kakaa in meša kakao s sladkorjem. Zajemamo kar z rokami, kakao ti zlepi vsa usta. Potem spet kava in spet špirit.

— Henri, na kaj še čakamo?

— Še en transport bo. Pa se še ne ve.

— Če pride, jaz ga ne grem razkladat. Ne zmorem.

— Te je vzelo, kaj? Dobra Kanada? Henri se dobrohotno smehlja in zgine v temi. Čez hip se vrne.

— Prav. Samo pazi, da te esesovec ne najde. Kar tu boš sedel ves čas. Čevlje ti bom pa že jaz organiziral.

— Daj mi mir s čevlji.

Zaspan sem. Globoka noč je.

Spet antreten, spet transport. Iz teme se izluščijo vagoni drug za drugim,

preidejo pas svetlobe in spet izginjajo v mraku. Rampa je majhna, razsvetljeni krogi še manjši. Razkladali bomo po vrsti. Nekje ropotajo avtomobili, primikajo se stopničkam, črni kot pošasti, z reflektorji osvetljujejo drevesa. — Wasser! Luft! — Že spet isto, zapoznala predstava istega filma: spet rafal iz brzostrelke, vagoni se umirijo. Samo nekakšno dekletce se je stegnilo skoz okence vagona do polovice, zgubilo ravnotežje in padlo na pesek. Za hip obleži kakor gluha, potem se vzdigne in začne hoditi v krogu, čedalje hitreje in hitreje, pri tem togo maha z rokami kakor pri telovadbi, glasno lovi zrak in monotono, zateglo cvili. Ko se je dušila, se ji je zmešalo. Ni dobro za živce, zato steče esesovec k njej in jo z okovanim čevljem brcne v hrbet. Deklica pade, potem jo še z nogo pritisne k tlu, izvleče revolver in ustrelj enkrat in še enkrat: deklica obleži, nekaj časa še brca z nogami ob tla, potem se ne zgane več. Začeli so odpirati vagon.

Spet sem pri vagonih. Od znotraj buhne topel, sladkoben vonj. Gora ljudi napolnjuje vagon do polovice; negibna je, strahotno zavozlana, pa še zmeraj izpareva.

— Ausladen! — se razleže glas esesovca, ki se je izluščil iz teme. Na prsih ima obešen ročni reflektor. Posveti v vagon.

— Kaj pa stojite vi tako bedasto? — in zažvižga palica čez hrbet. Zgrabim roko mrliča: njegova dlan se krčevito oklene moje roke. S krikom se iztrgam in zbežim. Srce mi razbija, v grlu me davi. Naenkrat me slabost pritisne k tlu. Čepim pod vagonom in bruham. Opetekam se, a se le prikradem v senco pod rampo.

Ležim na dobrem, hladnem železu tračnic in sanjam o povratku v taborišče, o pogradi, kjer ni slamnjače, o spanju, vsaj kratkem spanju sredi tovarišev, ki to noč ne pojdejo v plinske celice. Nenadoma se mi zdi taborišče kakor kak zaliv miru. Ves čas umirajo drugi, človek sam pa kar še nekako živi, tudi jesti ima kaj, moč ima za delo, domovino ima, dom, dekle...

Luči migotajo kakor prikazni, reka ljudi valovi brez konca in kraja, motna, vročična, ponorela. Tem ljudem se dozeva, da začnejo novo življenje, življenje v taborišču in se psihično pripravljajo na težek boj za obstanek. Ne vedo, da bodo takoj umrli in da jim zlato, denar, briljanti, vse, kar tako skrbno skrivajo po pregibih in šivih svojih oblek, med podplati, v skritih delih telesa, da jim vse to ne bo več potrebno. Poklicni, rutinirani ljudje bodo grebli po njih, potegnili jim bodo zlato izpod jezika, briljante iz mater-nice in iz danke. Izruvali jim bodo zlate zobe. V močnih zabojih bodo poslali vse to v Berlin.

Črne postave esesovcev hodijo mirno, službeno. Gospod z beležnico v roki dela še zadnje črtice, dokončuje številko: petnajst tisoč.

Veliko, veliko avtomobilov je odpeljalo v krematorij.

Zdaj končujejo. Mrličke, ki so naloženi vzdolž rampe, pobere še zadnji tovarnjak, prtljaga je naložena. Kanada je obložena s hlebci kruha, z marmelado, sladkorjem, dišečimi parfumi in čistim perilom ter se razvršča za odhod. Kapo zaključuje polnjenje kotla za čaj z zlatom, raznimi svilami in s črno kavo. To je za stražnike pri vходу: prepustili bodo komandos brez kontrole. Nekaj dni bo taborišče živelo od tega transporta: jedlo bo njegove šunke in klobase, sladkarije in sadje, pilo njegova žganja in likerje, hodilo bo v njegovem perilu, prekupevalo bo z njegovim zlatom in z njegovimi torbami. Veliko bodo civilisti odnesli iz taborišča, v Slezijo, v Krakov in naprej. Potem bodo pripeljali cigarete, jajca, žganje in pisma od doma.

Nekaj dni bo taborišče govorilo o transportu »Sosnowiec-Bendzin«. To je bil dober, bogat transport.

Ko se vračamo v taborišče, začnemo zvezde bledeti, nebo postaja bolj in bolj prosojno in se nam odmika više in više, noč postaja svetlejša. Napoveduje se lep, vroč dan.

Iz krematorijev se vlečejo mogočni stebri dima in se v višavah združujejo v ogromno črno reko, ki se neizmerno počasi vali prek neba nad Birkenauom in izginja za gozdovi proti Trzebinu. Transport iz Sosnowieca že gori.

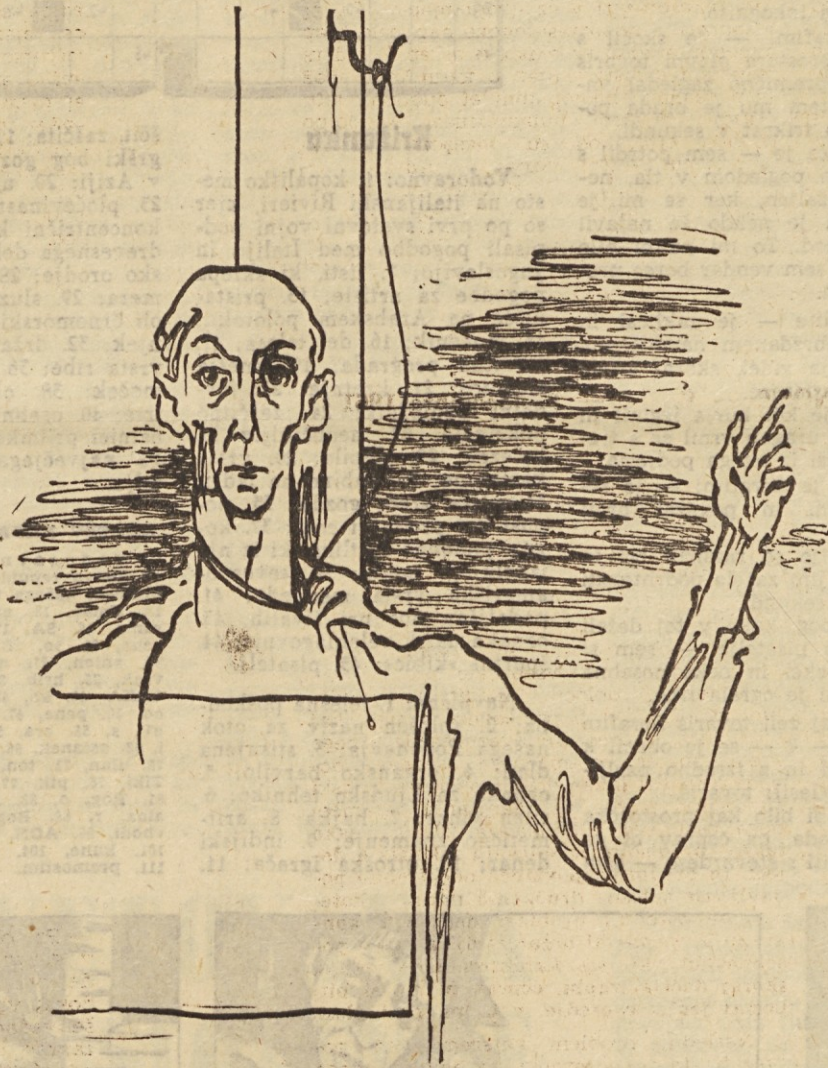
Srečamo se z oddelkom SS, ki gre z avtomatskim orožjem na izmenjavo straž. Zravnani gredo, človek ob človeku, ena gmota, ena volja.

— Und Morgen die ganze Welt... — pojejo na vse grlo.

— Rechts ran! Na desno! — zadoni komanda od čela.

Umikamo se jim s poti.

KONEC

Ilustracija: Vladimir Lakovic

Spored RTV Ljubljana za teden od 11. do 17. decembra 1961

PONEDELJEK	TOREK	SREDA	ČETRTEK	PETER	SOBOTA	NEDELJA
11. decembra	12. decembra	13. decembra	14. decembra	15. decembra	16. decembra	17. decembra
8.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 8.05 Koncertna matineja — 8.55 Zvezdica — 9.25 Zvezdica — 10.15 Poje Zvezdica — 10.35 Poje Zvezdica — 11.00 Trio orglice Andreja — 11.15 Naš podlistek — 11.35 Komorna glasba — 12.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 12.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 12.15 Radijska kmetijska univerza — 12.25 Melodije ob 12.25 — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Melodije ob 13.30 — 14.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 14.35 Naš podlistek — 14.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 15.00 Povelje — 15.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 15.15 Naš podlistek — 15.35 Komorna glasba — 16.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 16.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 16.15 Radijska kmetijska univerza — 16.25 Melodije ob 16.25 — 17.15 Obvestila in zabavna glasba — 17.30 Melodije ob 17.30 — 18.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 18.35 Naš podlistek — 18.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 19.00 Povelje — 19.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 19.15 Naš podlistek — 19.35 Komorna glasba — 20.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 20.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 20.15 Radijska kmetijska univerza — 20.25 Melodije ob 20.25 — 21.15 Obvestila in zabavna glasba — 21.30 Melodije ob 21.30 — 22.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 22.35 Naš podlistek — 22.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 23.00 Povelje — 23.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 23.15 Naš podlistek — 23.35 Komorna glasba — 24.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 24.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 24.15 Radijska kmetijska univerza — 24.25 Melodije ob 24.25 — 25.15 Obvestila in zabavna glasba — 25.30 Melodije ob 25.30 — 26.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 26.35 Naš podlistek — 26.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 27.00 Povelje — 27.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 27.15 Naš podlistek — 27.35 Komorna glasba — 28.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 28.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 28.15 Radijska kmetijska univerza — 28.25 Melodije ob 28.25 — 29.15 Obvestila in zabavna glasba — 29.30 Melodije ob 29.30 — 30.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 30.35 Naš podlistek — 30.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 31.00 Povelje — 31.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 31.15 Naš podlistek — 31.35 Komorna glasba — 32.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 32.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 32.15 Radijska kmetijska univerza — 32.25 Melodije ob 32.25 — 33.15 Obvestila in zabavna glasba — 33.30 Melodije ob 33.30 — 34.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 34.35 Naš podlistek — 34.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 35.00 Povelje — 35.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 35.15 Naš podlistek — 35.35 Komorna glasba — 36.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 36.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 36.15 Radijska kmetijska univerza — 36.25 Melodije ob 36.25 — 37.15 Obvestila in zabavna glasba — 37.30 Melodije ob 37.30 — 38.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 38.35 Naš podlistek — 38.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 39.00 Povelje — 39.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 39.15 Naš podlistek — 39.35 Komorna glasba — 40.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 40.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 40.15 Radijska kmetijska univerza — 40.25 Melodije ob 40.25 — 41.15 Obvestila in zabavna glasba — 41.30 Melodije ob 41.30 — 42.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 42.35 Naš podlistek — 42.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 43.00 Povelje — 43.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 43.15 Naš podlistek — 43.35 Komorna glasba — 44.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 44.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 44.15 Radijska kmetijska univerza — 44.25 Melodije ob 44.25 — 45.15 Obvestila in zabavna glasba — 45.30 Melodije ob 45.30 — 46.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 46.35 Naš podlistek — 46.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 47.00 Povelje — 47.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 47.15 Naš podlistek — 47.35 Komorna glasba — 48.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 48.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 48.15 Radijska kmetijska univerza — 48.25 Melodije ob 48.25 — 49.15 Obvestila in zabavna glasba — 49.30 Melodije ob 49.30 — 50.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 50.35 Naš podlistek — 50.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 51.00 Povelje — 51.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 51.15 Naš podlistek — 51.35 Komorna glasba — 52.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 52.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 52.15 Radijska kmetijska univerza — 52.25 Melodije ob 52.25 — 53.15 Obvestila in zabavna glasba — 53.30 Melodije ob 53.30 — 54.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 54.35 Naš podlistek — 54.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 55.00 Povelje — 55.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 55.15 Naš podlistek — 55.35 Komorna glasba — 56.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 56.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 56.15 Radijska kmetijska univerza — 56.25 Melodije ob 56.25 — 57.15 Obvestila in zabavna glasba — 57.30 Melodije ob 57.30 — 58.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 58.35 Naš podlistek — 58.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 59.00 Povelje — 59.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 59.15 Naš podlistek — 59.35 Komorna glasba — 60.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 60.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 60.15 Radijska kmetijska univerza — 60.25 Melodije ob 60.25 — 61.15 Obvestila in zabavna glasba — 61.30 Melodije ob 61.30 — 62.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 62.35 Naš podlistek — 62.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 63.00 Povelje — 63.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 63.15 Naš podlistek — 63.35 Komorna glasba — 64.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 64.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 64.15 Radijska kmetijska univerza — 64.25 Melodije ob 64.25 — 65.15 Obvestila in zabavna glasba — 65.30 Melodije ob 65.30 — 66.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 66.35 Naš podlistek — 66.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 67.00 Povelje — 67.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 67.15 Naš podlistek — 67.35 Komorna glasba — 68.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 68.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 68.15 Radijska kmetijska univerza — 68.25 Melodije ob 68.25 — 69.15 Obvestila in zabavna glasba — 69.30 Melodije ob 69.30 — 70.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 70.35 Naš podlistek — 70.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 71.00 Povelje — 71.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 71.15 Naš podlistek — 71.35 Komorna glasba — 72.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 72.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 72.15 Radijska kmetijska univerza — 72.25 Melodije ob 72.25 — 73.15 Obvestila in zabavna glasba — 73.30 Melodije ob 73.30 — 74.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 74.35 Naš podlistek — 74.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 75.00 Povelje — 75.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 75.15 Naš podlistek — 75.35 Komorna glasba — 76.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 76.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 76.15 Radijska kmetijska univerza — 76.25 Melodije ob 76.25 — 77.15 Obvestila in zabavna glasba — 77.30 Melodije ob 77.30 — 78.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 78.35 Naš podlistek — 78.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 79.00 Povelje — 79.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 79.15 Naš podlistek — 79.35 Komorna glasba — 80.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 80.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 80.15 Radijska kmetijska univerza — 80.25 Melodije ob 80.25 — 81.15 Obvestila in zabavna glasba — 81.30 Melodije ob 81.30 — 82.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 82.35 Naš podlistek — 82.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 83.00 Povelje — 83.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 83.15 Naš podlistek — 83.35 Komorna glasba — 84.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 84.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 84.15 Radijska kmetijska univerza — 84.25 Melodije ob 84.25 — 85.15 Obvestila in zabavna glasba — 85.30 Melodije ob 85.30 — 86.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 86.35 Naš podlistek — 86.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 87.00 Povelje — 87.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 87.15 Naš podlistek — 87.35 Komorna glasba — 88.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 88.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 88.15 Radijska kmetijska univerza — 88.25 Melodije ob 88.25 — 89.15 Obvestila in zabavna glasba — 89.30 Melodije ob 89.30 — 90.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 90.35 Naš podlistek — 90.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 91.00 Povelje — 91.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 91.15 Naš podlistek — 91.35 Komorna glasba — 92.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 92.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 92.15 Radijska kmetijska univerza — 92.25 Melodije ob 92.25 — 93.15 Obvestila in zabavna glasba — 93.30 Melodije ob 93.30 — 94.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 94.35 Naš podlistek — 94.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 95.00 Povelje — 95.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 95.15 Naš podlistek — 95.35 Komorna glasba — 96.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 96.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 96.15 Radijska kmetijska univerza — 96.25 Melodije ob 96.25 — 97.15 Obvestila in zabavna glasba — 97.30 Melodije ob 97.30 — 98.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 98.35 Naš podlistek — 98.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 99.00 Povelje — 99.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 99.15 Naš podlistek — 99.35 Komorna glasba — 100.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 100.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 100.15 Radijska kmetijska univerza — 100.25 Melodije ob 100.25 — 101.15 Obvestila in zabavna glasba — 101.30 Melodije ob 101.30 — 102.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 102.35 Naš podlistek — 102.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 103.00 Povelje — 103.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 103.15 Naš podlistek — 103.35 Komorna glasba — 104.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 104.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 104.15 Radijska kmetijska univerza — 104.25 Melodije ob 104.25 — 105.15 Obvestila in zabavna glasba — 105.30 Melodije ob 105.30 — 106.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 106.35 Naš podlistek — 106.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 107.00 Povelje — 107.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 107.15 Naš podlistek — 107.35 Komorna glasba — 108.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 108.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 108.15 Radijska kmetijska univerza — 108.25 Melodije ob 108.25 — 109.15 Obvestila in zabavna glasba — 109.30 Melodije ob 109.30 — 110.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 110.35 Naš podlistek — 110.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 111.00 Povelje — 111.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 111.15 Naš podlistek — 111.35 Komorna glasba — 112.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 112.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 112.15 Radijska kmetijska univerza — 112.25 Melodije ob 112.25 — 113.15 Obvestila in zabavna glasba — 113.30 Melodije ob 113.30 — 114.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 114.35 Naš podlistek — 114.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 115.00 Povelje — 115.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 115.15 Naš podlistek — 115.35 Komorna glasba — 116.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 116.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 116.15 Radijska kmetijska univerza — 116.25 Melodije ob 116.25 — 117.15 Obvestila in zabavna glasba — 117.30 Melodije ob 117.30 — 118.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 118.35 Naš podlistek — 118.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 119.00 Povelje — 119.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 119.15 Naš podlistek — 119.35 Komorna glasba — 120.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 120.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 120.15 Radijska kmetijska univerza — 120.25 Melodije ob 120.25 — 121.15 Obvestila in zabavna glasba — 121.30 Melodije ob 121.30 — 122.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 122.35 Naš podlistek — 122.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 123.00 Povelje — 123.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 123.15 Naš podlistek — 123.35 Komorna glasba — 124.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 124.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 124.15 Radijska kmetijska univerza — 124.25 Melodije ob 124.25 — 125.15 Obvestila in zabavna glasba — 125.30 Melodije ob 125.30 — 126.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 126.35 Naš podlistek — 126.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 127.00 Povelje — 127.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 127.15 Naš podlistek — 127.35 Komorna glasba — 128.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 128.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 128.15 Radijska kmetijska univerza — 128.25 Melodije ob 128.25 — 129.15 Obvestila in zabavna glasba — 129.30 Melodije ob 129.30 — 130.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 130.35 Naš podlistek — 130.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 131.00 Povelje — 131.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 131.15 Naš podlistek — 131.35 Komorna glasba — 132.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 132.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 132.15 Radijska kmetijska univerza — 132.25 Melodije ob 132.25 — 133.15 Obvestila in zabavna glasba — 133.30 Melodije ob 133.30 — 134.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 134.35 Naš podlistek — 134.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 135.00 Povelje — 135.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 135.15 Naš podlistek — 135.35 Komorna glasba — 136.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 136.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 136.15 Radijska kmetijska univerza — 136.25 Melodije ob 136.25 — 137.15 Obvestila in zabavna glasba — 137.30 Melodije ob 137.30 — 138.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 138.35 Naš podlistek — 138.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 139.00 Povelje — 139.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 139.15 Naš podlistek — 139.35 Komorna glasba — 140.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 140.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 140.15 Radijska kmetijska univerza — 140.25 Melodije ob 140.25 — 141.15 Obvestila in zabavna glasba — 141.30 Melodije ob 141.30 — 142.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 142.35 Naš podlistek — 142.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 143.00 Povelje — 143.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 143.15 Naš podlistek — 143.35 Komorna glasba — 144.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 144.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 144.15 Radijska kmetijska univerza — 144.25 Melodije ob 144.25 — 145.15 Obvestila in zabavna glasba — 145.30 Melodije ob 145.30 — 146.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 146.35 Naš podlistek — 146.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 147.00 Povelje — 147.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 147.15 Naš podlistek — 147.35 Komorna glasba — 148.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 148.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 148.15 Radijska kmetijska univerza — 148.25 Melodije ob 148.25 — 149.15 Obvestila in zabavna glasba — 149.30 Melodije ob 149.30 — 150.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 150.35 Naš podlistek — 150.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 151.00 Povelje — 151.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 151.15 Naš podlistek — 151.35 Komorna glasba — 152.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 152.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 152.15 Radijska kmetijska univerza — 152.25 Melodije ob 152.25 — 153.15 Obvestila in zabavna glasba — 153.30 Melodije ob 153.30 — 154.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 154.35 Naš podlistek — 154.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 155.00 Povelje — 155.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 155.15 Naš podlistek — 155.35 Komorna glasba — 156.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 156.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 156.15 Radijska kmetijska univerza — 156.25 Melodije ob 156.25 — 157.15 Obvestila in zabavna glasba — 157.30 Melodije ob 157.30 — 158.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 158.35 Naš podlistek — 158.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 159.00 Povelje — 159.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 159.15 Naš podlistek — 159.35 Komorna glasba — 160.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 160.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 160.15 Radijska kmetijska univerza — 160.25 Melodije ob 160.25 — 161.15 Obvestila in zabavna glasba — 161.30 Melodije ob 161.30 — 162.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 162.35 Naš podlistek — 162.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 163.00 Povelje — 163.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 163.15 Naš podlistek — 163.35 Komorna glasba — 164.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 164.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 164.15 Radijska kmetijska univerza — 164.25 Melodije ob 164.25 — 165.15 Obvestila in zabavna glasba — 165.30 Melodije ob 165.30 — 166.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 166.35 Naš podlistek — 166.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 167.00 Povelje — 167.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 167.15 Naš podlistek — 167.35 Komorna glasba — 168.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 168.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 168.15 Radijska kmetijska univerza — 168.25 Melodije ob 168.25 — 169.15 Obvestila in zabavna glasba — 169.30 Melodije ob 169.30 — 170.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 170.35 Naš podlistek — 170.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 171.00 Povelje — 171.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 171.15 Naš podlistek — 171.35 Komorna glasba — 172.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 172.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 172.15 Radijska kmetijska univerza — 172.25 Melodije ob 172.25 — 173.15 Obvestila in zabavna glasba — 173.30 Melodije ob 173.30 — 174.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 174.35 Naš podlistek — 174.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 175.00 Povelje — 175.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 175.15 Naš podlistek — 175.35 Komorna glasba — 176.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 176.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 176.15 Radijska kmetijska univerza — 176.25 Melodije ob 176.25 — 177.15 Obvestila in zabavna glasba — 177.30 Melodije ob 177.30 — 178.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 178.35 Naš podlistek — 178.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 179.00 Povelje — 179.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 179.15 Naš podlistek — 179.35 Komorna glasba — 180.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 180.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 180.15 Radijska kmetijska univerza — 180.25 Melodije ob 180.25 — 181.15 Obvestila in zabavna glasba — 181.30 Melodije ob 181.30 — 182.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 182.35 Naš podlistek — 182.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 183.00 Povelje — 183.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 183.15 Naš podlistek — 183.35 Komorna glasba — 184.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 184.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 184.15 Radijska kmetijska univerza — 184.25 Melodije ob 184.25 — 185.15 Obvestila in zabavna glasba — 185.30 Melodije ob 185.30 — 186.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 186.35 Naš podlistek — 186.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 187.00 Povelje — 187.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 187.15 Naš podlistek — 187.35 Komorna glasba — 188.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 188.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 188.15 Radijska kmetijska univerza — 188.25 Melodije ob 188.25 — 189.15 Obvestila in zabavna glasba — 189.30 Melodije ob 189.30 — 190.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 190.35 Naš podlistek — 190.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 191.00 Povelje — 191.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 191.15 Naš podlistek — 191.35 Komorna glasba — 192.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 192.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 192.15 Radijska kmetijska univerza — 192.25 Melodije ob 192.25 — 193.15 Obvestila in zabavna glasba — 193.30 Melodije ob 193.30 — 194.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 194.35 Naš podlistek — 194.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 195.00 Povelje — 195.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 195.15 Naš podlistek — 195.35 Komorna glasba — 196.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 196.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 196.15 Radijska kmetijska univerza — 196.25 Melodije ob 196.25 — 197.15 Obvestila in zabavna glasba — 197.30 Melodije ob 197.30 — 198.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 198.35 Naš podlistek — 198.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 199.00 Povelje — 199.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 199.15 Naš podlistek — 199.35 Komorna glasba — 200.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 200.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 200.15 Radijska kmetijska univerza — 200.25 Melodije ob 200.25 — 201.15 Obvestila in zabavna glasba — 201.30 Melodije ob 201.30 — 202.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 202.35 Naš podlistek — 202.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 203.00 Povelje — 203.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 203.15 Naš podlistek — 203.35 Komorna glasba — 204.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 204.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 204.15 Radijska kmetijska univerza — 204.25 Melodije ob 204.25 — 205.15 Obvestila in zabavna glasba — 205.30 Melodije ob 205.30 — 206.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 206.35 Naš podlistek — 206.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 207.00 Povelje — 207.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 207.15 Naš podlistek — 207.35 Komorna glasba — 208.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 208.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 208.15 Radijska kmetijska univerza — 208.25 Melodije ob 208.25 — 209.15 Obvestila in zabavna glasba — 209.30 Melodije ob 209.30 — 210.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 210.35 Naš podlistek — 210.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 211.00 Povelje — 211.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 211.15 Naš podlistek — 211.35 Komorna glasba — 212.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 212.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 212.15 Radijska kmetijska univerza — 212.25 Melodije ob 212.25 — 213.15 Obvestila in zabavna glasba — 213.30 Melodije ob 213.30 — 214.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 214.35 Naš podlistek — 214.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 215.00 Povelje — 215.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 215.15 Naš podlistek — 215.35 Komorna glasba — 216.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 216.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 216.15 Radijska kmetijska univerza — 216.25 Melodije ob 216.25 — 217.15 Obvestila in zabavna glasba — 217.30 Melodije ob 217.30 — 218.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 218.35 Naš podlistek — 218.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 219.00 Povelje — 219.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 219.15 Naš podlistek — 219.35 Komorna glasba — 220.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 220.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 220.15 Radijska kmetijska univerza — 220.25 Melodije ob 220.25 — 221.15 Obvestila in zabavna glasba — 221.30 Melodije ob 221.30 — 222.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 222.35 Naš podlistek — 222.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 223.00 Povelje — 223.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 223.15 Naš podlistek — 223.35 Komorna glasba — 224.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 224.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 224.15 Radijska kmetijska univerza — 224.25 Melodije ob 224.25 — 225.15 Obvestila in zabavna glasba — 225.30 Melodije ob 225.30 — 226.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 226.35 Naš podlistek — 226.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 227.00 Povelje — 227.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 227.15 Naš podlistek — 227.35 Komorna glasba — 228.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 228.05 Janko Ravnik: Zimska in Kmetijska poje zbor Slovenske filharmonije — 228.15 Radijska kmetijska univerza — 228.25 Melodije ob 228.25 — 229.15 Obvestila in zabavna glasba — 229.30 Melodije ob 229.30 — 230.15 Dvajset minut za oboroženo takt — 230.35 Naš podlistek — 230.55 Dvajset minut za oboroženo takt — 231.00 Povelje — 231.05 Dvajset minut za oboroženo takt — 231.15 Naš podlistek — 231.35 Komorna glasba — 232.00 Lucijana Marjice Škerjanc — 232.05 Janko Rav						

TEK ČEZ DRN IN STRN

— Vidiš, kako je uspel jesenski cross. Samo eden je vrgel parolo, da v podjetju delijo dobiček.

— Stavim, da bo Jaka najbolj počasen!
— Kako pa to veš?
— Na Socialnem zavarovanju rešuje prošnje.

— To je pa naš najboljši maratonec. Na vse seje in na vse sestanke prihaja točno!

— Verjemi, za preskakovanje ovir je delo v računovodstvu najboljše trening.

HUMORESKA

ŽIKA ŽIVULOVIC-SERAFIM:

Maščevanje JAT

Oh, naj se nebo vsega tega sveta zruši kot znak najostrejših kazni na mojo naivno glavo, ki je želela uporabiti, na povratku z Jadrana, usluge JAT širokim ljudskim množicam. Ta moja glava je pokazala nezrelo pamet, smrkije in nespamet najslabše hišne pomočnice, ker je zanemarila prijatelje, znance, oblast, vpliv, telefone, položaj, družinska čustva, posetnice in drugo, kar se uporablja, če hoče priti do avionske karte za Beograd. Namesto tega sem pokazal samo čisto srce in čisto dušo, ki so ji tuje zveze in vplivi. Skrivno sem veroval, da bodo uslužbenci JAT hitro ustregli moji želji in mi pomagali, da bi se čimhitreje vrnil na zaslužen zimski počitek in da bi že vendar prenehal terorizirati bralce z veselo problematiko z Jadranskega morja. Toda to me je uničilo. Ti tovariši so spremljali moje pisanje in so se pokazali proti meni kot krvni maščevalci.

Ker nisem vedel za to dejstvo, sem vstopil s skromnim in neopaznim korakom v pisarno JAT v Dubrovniku in v vodstveni pisarni vprašal, če je kakšen prazen prostorček za mene.

— Jaz sem tisti Serafim iz »Borbe« — sem s tihim glasom izdal svoj inkognito.

— Serafim! — je skočil s svojega prostora glavni tovariš in se nepremično zagledal vame, medtem mu je brada podrhtevala trikrat v sekundi.

— Tako je — sem potrdil s skromnim pogledom v tla, nekoliko užaljen, ker se mi je zdelo, da je nekdo že najavil moje prihod. To mi pa ni bilo všeč, saj sem vendar borec proti zvezam.

— Sedite — je zaklical in me v nebrzdanem navdušenju, ker me je videl, skoraj zrušil v prvi naslonjač.

Nato je kot burja izginil in se je kot uragan vrnil še s tremi tovariši iz istega podjetja.

— To je Serafim! — je rekel glavni in pokazal proti meni.

Vsi trije so razširili oči in brade so jim začele podrhtevati trikrat v sekundi.

— O bog, kako v tej deželi spoštujemo pisatelje! — sem si drhteče rekel in neka posebna toplota mi je ogrela srce.

— A kaj želi tovariš Serafim od JAT — ? — se je obrnil k meni prvi in z izredno pazljivostjo naglasil: tovariš.

— Če bi bilo kaj prostorčka do Beograda, pa čeprav bi ga moral deliti s steverdoso — sem

rekel v zadregi, ker sem se neprijetno počutil zaradi prevelike počastitve moje osebnosti.

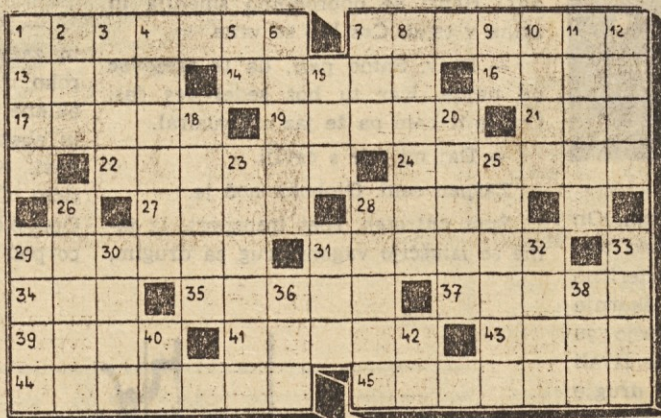
— Vi ste, če se ne motimo, pisali lansko leto o nas? — so me vprašali z velikim zanimanjem gospodarji JAT na tej liniji.

— Sem — sem se simpatično nasmehnil.

— In pri tem ste povedali, da se dlje potuje z našim avtobusom iz Gruče do Dubrovnika, kot z našim avionom iz Beograda do Gruče?

— Ali ni bilo to duhovito? — sem se vznemiril kot človek, ki mnogo ceni kvaliteto svoje šale.

— Bilo je zelo duhovito, skoraj smo popokali od smeha — je zavriskala četvorka in na-

Križanka

Vodoravno: 1. kopalniško mesto na italijanski Rivieri, kjer so po prvi svetovni vojni podpisali pogodbo med Italijo in Jugoslavijo; 7. tisti, ki sklepa pogodbe za artiste; 13. pristanišče na Arabskem polotoku; 14. mučenik; 16. del telesa; 17. zaščitna pregrada; 19. vnetje sluznice; 21. kretanja; 22. fevdalni podložnik; 24. zaščitno pokrivalo; 27. neobčutljiv za bolezen; 28. slepila; 29. vrsta kamenine; 31. kabine na ladji; 34. njiva sredi gozda; 35. popust pri prodajni ceni; 37. koruzi podobna rastlina, ki iz nje izdelujejo metle; 39. severno-ameriška vrsta medveda; 41. podaljšan nos pri živalih; 43. oznaka naših veleblagovnic; 44. športni »kibice«; 45. pisatelj.

Navpično: 1. telesna poškodba; 2. splošen naziv za otok našega Podonavja; 3. stisnjena dlan; 4. organsko barvilo; 5. oznaka za ljudsko tehniko; 6. silen vihar; 7. bajka; 8. aritmetično znamenje; 9. indijski denar; 10. otroška igrača; 11.

perila svoje očesne reflektorje proti meni. Iz njih so svigali bliski in ubijalsko grmenje, ki bi lahko ubilo polovico prebivalcev vsakega kontinenta.

Taka zamenjava situacije mi ni bila všeč. Vstal sem in ocenil položaj med naslonjačem in odprtim oknom.

— Poslušajte, tovariš Serafim! Če bi na tej liniji, pod našo komando, letali vsi avioni tega sveta, smo povsem prepričani, da bi kljub vsem našim požrtvovalnim naporom, ne mogli najti niti enega praznega mesta do konca našega planeta — so izjavili neizpodbitno in neomajno ti nepooblaščen lastniki JAT.

— Hvala, tovariši, za zaupanje — sem šepnil nepreprečljivo in hitro zagrabil kljuko in nisem rekel niti na svidenje.

Ko sem zbral svojo prtlijačo, sem hrabro in neprekljčno rekel:

— Kar je, to je, mi imamo tudi naše državne železnice.

Ob tej misli sem se stresel, odšel na postajo in se nisem zavedal, kaj vse me čaka pri tisočih tunelih do Beograda in ustavljanju tega vlaka na vsakih 550 metrov.

ščit, zaščita; 12. uporabnost; 15. grški bog gozdov; 18. pogorje v Aziji; 20. ugankarska zvrst; 23. pločevinasta steklenica; 25. koncentrični krogi na prerezu drevesnega debla; 26. poljedelsko orodje; 28. stara dolžinska mera; 29. sluz, blato; 30. kraj ob črnomorski obali; 31. poganjek; 32. državna lastnina; 33. vrsta ribe; 36. voznikov pripomoček; 38. okrajšano žensko ime; 40. osebnostni zaimsek; 42. začetnici priimka in imena našega največjega umrlega pisatelja.

REŠITEV NAGRADNE KRIŽANKE

Vodoravno: 1. 52. in 105. ob dnevu republike čestitamo vsem bralcem našega tednika, 11. korona, 12. Umag, 13. agava, 14. triko, 15. rama, 16. SA, 17. Ren, 18. Ita, 19. cena, 21. to, 22. Ni, 23. miriti, b, 25. anion, 27. nohti, 29. ogor, 32. vsak, 35. hrib, 37. stot, 38. trs, 39. CEKA, 40. ko, 42. azil, 44. Ate, 45. oo, 46. pene, 47. oaze, 49. Eric, 51. ov, 53. era, 55. klorat, 60. atm, 1. 62. ostanek, 66. adin, 67. ukrepam, 70. ulan, 71. ton, 73. as, 74. psi, 75. Tiki, 76. pik, 77. totem, 79. poteg, 81. Rog, o, 82. resa, 83. okno, 86. aloa, r, 88. Roger, 91. barati, 93. vbodi, 96. ADN, 97. ASSA, 100. ad, 101. kune, 104. kor, 110. altitologi, 111. premostim.

OBVESTILA BRALCEM

DELAVSKA ENOTNOST

Vsem, ki se zanimajo in ki pričakujejo v knjigo vezane »Pogovore 61« I. del (za prvo pelletje 1961), sporočamo, da zaradi tehničnih težav — preobremenjenosti knjigovodstva — ne bodo izšli še to leto. Da bi nadoknadili zamujeno, bomo že prihodnji mesec vezali in izdali skupaj »Pogovore 61« I. in II. del (to-rej za vse leto 1961 skupaj). Skupna vezava bo mnogo bolj praktična za vse zainteresirane in kupce, hkrati pa seveda tudi občno cenješa.

Za zdaj pa prosimo vse, da nam oprostite zamudo pri izdaji I. dela »Pogovorov 61«, ker ni nastala po naši krivdi.

V zadnjem času smo dobili po pošti precej zavrnjenih nalogov za plačilo naročnine. Popolnega vzroka za ta pojav še ne poznamo, menimo pa, da so pogostokrat krivi temu nekateri pismonoše, ki so premalo vztrajni pri izterjavi naročnine (imamo primer, ko smo dobili od 62 poslanih plačilnih nalogov 58 zavrnjenih).

Vsem tistim, ki še nimajo poravnane naročnine, pošiljamo prav zdaj pismena obvestila z našimi plačilnimi nalogi. Prosimo, da čimprej poravnajo naročnino, najkasneje pa do konca leta.

Posebej še prosimo naše poverjenike po kolektivih, da poberejo naročnino od svojih sodelavcev in nam jo takoj nakažejo.

Za zaključek še o dveh pismih, ki kažeta, kako si Delavska enotnost z uspehom utira pot v posamezne kolektive. To velja posebno za tiste kolektive, kjer že z uspehom delajo naši poverjeniki.

Sindikalna podružnica TOVARNE POLJEDELSKEGA ORODJA BATUJE PRI GORICI nam piše, da je njihov poverjenik našega lista tovariš IVAN VETRIH zelo prizadeven, saj mu je uspelo, da je od okoli 100 zaposlenih kar 53 naročnikov, kar je več kakor polovica vsega kolektiva.

Pišajo nam tudi, da dobivajo zdaj naš list ob ponedeljkih in ne ob sobotah, kakor bi želeli. Menijo, da je tej zamudi kriva pošta. Poizvedeli smo in ugotovili, da je zakasnitev posledica poštnih dostave, ki je v tem kraju organizirana le trikrat na teden.

Čeprav smo o tovarišu FRANCU MEŠKU in njegovih sodelavcih iz TOVARNE GLINICE IN ALUMINIJA V KIDRIČEVEM že velikokrat pisali — tudi v zadnji številki — moramo pisati o njem tudi tokrat. To tem bolj, ker njegov primer prizadevnosti poverjenika res izstopa od mnogih ostalih primerov poverjenikov Delavske enotnosti, ki jih imamo sicer že v številnih podjetjih, vendar o njihovem delu nimamo kaj povedati.

Tovariš Meško nam je poslal seznam 16 novih naročnikov, ki mu jih je pomagal pridobiti tovariš FRANC ZOREC. Piše nam tudi, da po nekaterih oddelkih ne najde pravega razumevanja za svojo akcijo. To velja za strojno delavnico glinice in aluminija, strojno energetiko, najbolj pa za upravo, kar mu je nerazumljivo, saj bi morali tam najprej seči po Delavski enotnosti.

ŽREBALI SMO

V sredo smo v našem uredništvu izžrebali šest nagradencev, ki so pravilno izpolnili nagradno križanko. Žreb je nagrade razdelil takole:

1. nagrada 5000 dinarjev — KARLI DREMEL, Hrastnik 26.

Pet nagrad po 1000 dinarjev prejmejo: MILAN MAJČEN, Litija, c. Zasavskega bat. 5, FRANCE SKRBEČ, Ljubljana, Prešernova 17, VLADO WESTER, Kranj, Jelenčeva 6, MILKA SKOBERNE, Kranj, kavarna »Evropa«, in ANICA CILENŠEK, Maribor, Delavska 53.

Nagrajencem bomo nagrade poslali po pošti.

57. Izkoristil je majhno zatišje in se priplazil do Milana. Odpel mu je bluzo in videl, da ima vso srajko krvavo. »Ni tako hudo, kot se vidi,« je zastokal Milan. Dobil sem kroglo v ramo. Nič hudega, če bi lahko stekel... Binč je zaslutit, da je strah pred tem, da bi ga pustili samega, premagal bolečine. »Samo malo še potrpi,« je rekel Binč. »Ko dobim municijo, boš na varnem.«

58. Tomo se je vrnil z zabojem municije, za njim pa so prišli k bolničarju in mitraljezu z dvema pomočnikoma. Zdaj so se počutili skoraj varne. Bolničar je Milanu prevezal rano in potem sta ga s Tomom odpeljala k bataljonu. Binč je bil prepričan, da se Tomo zdaj ne bo več vrnil. Pa je le prišel. »Milan je rekel, naj ti povem,« je rekel in si utrl solzo, »da se ob tebi ni bal.«

59. »Fantje, zdaj pa le po njih,« je vpil Binč, ko so se Nemci zbrali in začeli jurišati. Vtem je k njemu prišel mlad, droben partizan, pomočnik pri sosednjem mitraljezu. Ko je streljanje za hip prenehalo, je vprašal Binča: »Pa se ti res ne bojiš Nemcev? Čisto zares se jih ne bojiš?« »Saj vidiš, da mi ničesar ne morejo,« »Potem bi pa jaz ostal pri tebi, za pomočnika.«

61. Nemci zaradi poguma in spretnosti partizanov v porušeni koči niso uspeli s probojem partizanskih položajev. Preden so se znova uredili, so jih bolj pokretne partizanske čete obšle in znašili so se v križnem ognju. Veliko mrtvih in ranjenih so pustili na bojišču, ko so morali naglo zbežati v dolino. Komendant je sklical zbor bataljona. V sredo med tri čete so poklicali Binča in Toma.

62. V bataljonski zapovedi, ki se ji je pridružila še brigadna, je bila za izredno junaštvo pohvaljena Tomova desetica, posebej pa še mitraljezec Binč. Komendant je šele zdaj opazil, da nosi Binč klobuk. Snel je titovko z glave in jo dal Binču. »Tale boš poslej nosil,« je rekel. Binč ni vedel, kam bi s klobukom, pa ga je zataknil za bluzo. Po zboru pa je Tomo izprosil komandanta, da je bil partizan prestavljen.

63. Po mitingu, ki so ga priredili v vasi, je komendant poklical Tomovo desetino v štab. »Imamo zelo težko, najbolj odgovorno nalogo,« je rekel. »Izbrali smo vas. Če pa mislite, da bo prenevarno, pa povejte. Sli bodo drugi. Binč je prvič ježno pogledal komandanta. »Trije partizani bi se morali preobleči v kmete vtihotapiti v Gornji Kal in nenadoma napasti postojanko. Trije proti petnajstim.«